ΝΕΟΛΟΓΟΥ

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ, ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ, ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ Σ. Ι. ΒΟΥΤΥΡΑΣ.

ΑΡΙΘΜΟΣ 20. ΤΟΜΟΣ Β'. 7 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1893.

ΤΟ ΛΟΥΜΑ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ ΤΩΝ ΑΡΑΒΙΝΔΟΥ ΚΑΙ ΤΑ ΑΓΙΑΣΜΑΤΑ ΠΑΡ' ΗΜΙΝ*.

Πλὴν τῶν ἄλλων ναῶν, παρατηροῦμεν ὅτι οἱ Ἕλληνες ἀνέπτυξαν τὴν λατρείαν τοῦ ὕδατος ἐπὶ τὸ συστηματικώτερον ἔτι· ἡ μυθολογία αὐτῶν εἶνε πλουσιωτέρα καὶ παρίστησι σύνολον τελειότερον τῶν λοιπῶν μυθολογιῶν· παρ' αὐτοῖς ὁ ὠκεανός, οἱ ποταμοί, αἱ λίμναι, αἱ πηγαί, καὶ ἅπασα ἐν γένει ἡ φύσις λαμβάνουσι ζωήν, ὁ πόντος καὶ οἱ ποταμοὶ παιδοποιοῦσιν, οἱ ἀθάνατοι μίσγονται θνητοῖς, τὰ ὕδατα μεταβάλλονται εἰς θεούς, καὶ ἥρωες γεννῶνται ἐξ αὐτῶν. Ὁ Πόντος ἐγέννησε τὸν Νηρέα καὶ ὁ Νηρεὺς τὰς Νηρηΐδας, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὴν Ἀμφιτρίτην, τὴν Γαλάτειαν, τὴν Θέτιδα, μητέρα τοῦ Ἀχιλλέως, καὶ καθ' ἑξῆς. . . Τὸ ὕδωρ παρ' Ἕλλησιν ἔφερε χαρακτῆρα ἱερὸν ἀναμιγνύμενον ἐν ταῖς θυσίαις, ὡς δὲ παρ' Ὁμήρῳ βλέπομεν, ὁ τοῖς θεοῖς εὐχόμενος ἡγνίζετο πρῶτον δι' ὕδατος. Ὁ Τηλέμαχος πρὶν ἢ ἀναχωρήσῃ ἐξ Ἰθάκης, πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἐλθὼν εἰς τὴν ὄχθην τῆς θαλάσσης καὶ «χεῖρας νιψάμενος, εὔχετ' Ἀθήνῃ»[1]. Ἡ Πηνελόπη, μαθοῦσα κατόπιν τὴν ἀναχώρησιν αὐτοῦ, ἔμενεν ἀπαρηγόρητος, ἐφ' ᾧ καὶ ἡ τροφὸς αὐτῆς προέτρεπεν αὐτὴν ἵνα ἁγνισθεῖσα δι' ὕδατος εὐχηθῇ τῇ Ἀθηνᾷ ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς·

Ἀλλ' ὑδρηναμένη, καθαρὰ χροῖ εἵματ' ἑλοῦσα,
εἰς ὑπερῷ ἀναβᾶσα σὺν ἀμφιπόλοισι γυναιξίν,
εὔχ' Ἀθηναίῃ, κούρῃ Διὸς αἰγιόχοιο[1].

Αὕτη ὅθεν ἀναβᾶσα καὶ ἀλλάξασα ἐνδύματα «ἐν δ' ἔθετ' οὐλοχύτας κανέῳ, ἠρᾶτο δ' Ἀθήνη»[1] καὶ ὁ Ὀδυσσεὺς αὐτὸς προσορμισθεὶς εἰς τὴν νῆσον τοῦ Ὑπερίονος Ἡλίου παρακαλεῖ τοὺς θεοὺς ὑπὲρ τῆς ἐπανόδου αὐτοῦ εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ ἁγνισθεὶς πρῶτον δι' ὕδατος·

Ἀλλ' ὅτε δὴ διὰ νῆσον ἰὼν ἤλυξα ἔτ' ἄλλους
χεῖρας νιψάμενος, δῖ' ἐπὶ σκίπας ἦν ἀνέμοιο,
ἠρώμην πάντεσσι θεοῖς, οἱ Ὄλυμπον ἔχουσιν.[2]

Παρὰ δὲ τῷ Σοφοκλεῖ, ἐν τῷ Οἰδίποδι ἐπὶ Κολωνῷ βλέπομεν τὸ αὐτό· τὸ ὕδωρ ἐνταῦθα θεωρεῖται ἱερόν, ὡς ἱερὸν ἦν τὸ ἄλσος, ἐν ᾧ εὑρίσκεται τὸ τέμενος τῶν Εὐμενίδων καὶ ἡ ἐκεῖ ἀναβλύζουσα πηγή. Ὁ ἐκεῖ χορός, ὃς ἀπετελεῖτο ἐκ γερόντων ἐκ Κολωνοῦ, προτρέπει τὸν Οἰδίποδα νὰ ποιήσηται σπονδὰς λαδὼν ὕδωρ ἐκ τῆς ἐκεῖ κρήνης ὡς ἑξῆς

Πρῶτον μὲν ἱερὰς ἐξ ἀειρύτου χοὰς
κρήνης ἐνεγκοῦ, δι' ὁσίων χειρῶν θιγών,

νὰ ποιήσηται δὲ τὰς σπονδὰς ταύτας στραφεὶς πρὸς ἀνατολὰς «χοὰς χέασθαι στάντα πρὸς πρώτην ἕω»[3], ἐξ οὗ παρατηροῦμεν καὶ ἕτερον, ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, ὡς καὶ οἱ Ρωμαῖοι ἐξετέλουν τὰ θρησκευτικά αὐτῶν καθήκοντα, ἤτοι θυσίας, προσευχὰς καὶ τὰ τοιαῦτα, πρὸς ἀνατολὰς πάντοτε στρεφόμενοι. Ὁ Θαλῆς «πάντων ἀρχὴν ὑπέλαβεν εἶναι τὸ ὕδωρ», καὶ οἱ θεοὶ ἐν ἀρχῇ ὀμνύουσιν εἰς τὸ ὕδωρ, ὡς λ. χ. εἰς τὸ ὕδωρ τῆς Στυγός, καὶ θεωροῦσι τὸν ὅρκον τοῦτον ἀπαραβίαστον· ὁ Ρίττερος ὅμως ὑποθέτει ὅτι ὁ Θαλῆς διὰ τοῦ ὕδατος ἐννόει τὸ κοσμογόνον ὠὸν τῶν Ὀρφικῶν[3].

Ὁ Ρῶσος ἀρχιμανδρίτης Χρύσανθος, ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ «Τὰ θρησκεύματα τοῦ ἀρχαίου κό-

*) Ἴδε ἀριθ. 19, σελ. 361—366.
1) Ὁμήρ. Ὀδ. Β 260—261.
2) Ὁμήρ. Ὀδ. Δ 750—53.

1) Ὁμήρ. Ὀδ. Δ 761.
2) Ὁμήρ. Ὀδ. Μ 335- 37.
3) Ἱστορία τῆς Φιλοσοφίας ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς· ὑπὸ Ν. Κοτζιᾶ· τόμος Α', σελ. 78,79.

σμου», ἀναφέρει ὅτι ἐν Ἑλλάδι, ἐν τοῖς μυστηρίοις, τὸ ὕδωρ ἐπεῖχε τόπον σπουδαῖον· οἱ νεόφυτοι κατ' ἀρχὰς ὑπεχρεοῦντο νὰ ἁγνισθῶσι δι' ὕδατος, ἐν δὲ τοῖς μυστηρίοις τῆς Σαμοθράκης ἡ δ' ὕδατος κάθαρσις συνωδεύετο καὶ ὑπὸ τῆς ἐξομολογήσεως τῶν ἁμαρτιῶν, ἐπὶ τούτοις μάλιστα ἀναφέρεται καὶ τὸ ἑξῆς, ὅτι, ὅτε ὁ στρατηγὸς Λύσανδρος ἠθέλησε νὰ γίνῃ δεκτὸς εἰς τὰ μυστήρια ταῦτα ὁ ἱεροφάντης ἀπήτησε παρ' αὐτοῦ νὰ ἐξομολογηθῇ τὸ σπουδαιότερον τῶν ἁμαρτημάτων αὐτοῦ, ἐρωτήσας δὲ ὁ Λύσανδρος ἐὰν οἱ θεοὶ ἀπήκουον τοῦτο ἢ αὐτὸς ὁ ἱεροφάντης, οὗτος ἀπεκρίθη ὅτι οἱ θεοὶ οὕτως ἐπίστευον, ἐφ' ᾧ καὶ ὁ Λύσανδρος ὑποσχέθη νὰ εἴπῃ τοῦτο τοῖς θεοῖς οὐχὶ δὲ τῷ ἱεροφάντῃ.[1] Τὸ ὕδωρ ἐν τοῖς ναοῖς μετετρέπετο ὡς καὶ παρ' ἡμῖν εἰς ἁγιασμὸν πολλάκις, πρὸς ἁγνισμὸν τῶν προσερχομένων πιστῶν. Οἱ ἱερεῖς λαμβάνοντες ὕδωρ κοινὸν ἔθετον αὐτὸ ἐντὸς τῶν ἔνδον τῆς θύρας τεθειμένων περιρραντηρίων καὶ βυθίζοντες δαυλὸν ἀνημμένον ἐπὶ τῆς ἑστίας τοῦ θυσιαστηρίου μετέβαλλον αὐτὸ εἰς ἁγιασμόν· τοιαῦτα περιρραντήρια ἐτίθεντο καὶ παρὰ τὰς θύρας τῶν οἰκιῶν, ἔνθα ὑπῆρχε νεκρός, ἵνα οἱ ἐξερχόμενοι δύνωνται νὰ καθαρθῶσι· τὰ περιρραντήρια ταῦτα ἦσαν ἐν χρήσει καὶ παρὰ τοῖς χριστιανικοῖς ναοῖς ἐπὶ Βυζαντινῶν καὶ ἐκαλοῦντο φιάλαι. Ἐκ τῶν φιαλῶν τούτων ἡ τὰ μάλιστα περιώνυμος ἦν ἡ τῆς Ἁγίας Σοφίας, ἣν ὁ ποιητὴς Παῦλος Σιλεντιάριος, ὃς ἔζη κατὰ τὸν ς' αἰῶνα, περιέγραψεν ὧδέ πως

Μηκέλαν τς δ' ἐρίτιμον ἐς ὀρφαλὸν ἵσταται αὐλῆς
εὐρυτάτη φιάλη τις, ἰασπίδος ἔκτομος ἄκρης,
ἔνθα ῥόος κελεοῦν ἀναπάλλεται ἠέρι πέμπειν
ὄλκὸν ἀναθρώσκοντα βίῃ χαλκήρεος αὐτοῦ,
ὄλκὸν ὅλων παθέων ἐλατήριον . . . . . .

Ἐπὶ τῆς φιάλης ταύτης λέγεται ὅτι ἦν κεχαραγμένος καὶ ὁ γνωστὸς καρκινικὸς στίχος·

Νίψον ἀνομήματα μὴ μόναν ὄψιν[2]

Τὸ ἔθος τοῦτο τῶν φιαλῶν ὑφίσταται καὶ νῦν εἰς ἐτι ἐν τοῖς ναοῖς τῶν Λατίνων ὑπὸ τὸ ὄνομα ἁγιασματοδόχων (bénitiers)· οἱ Δυτικοὶ ἐμβάπτοντες ἐν αὐταῖς τοὺς δακτύλους τῆς χειρὸς ἁγιάζονται σταυροποιούμενοι. Ὁ Λουδοβίκος Λεβλουὰ ἐκ Στρασβούργης βεβαιοῖ ὅτι τὸ καθαρτήριον τοῦτο ὕδωρ τῶν εἰδωλολατρικῶν ναῶν καθὼς καὶ τὸ θυμίαμα εἰσήχθησαν εἰς τοὺς χριστιανικοὺς ναοὺς ἀπὸ τοῦ τετάρτου αἰῶνος καὶ ἐντεῦθεν.[3] Ἡ λατρεία τοῦ ὕδατος καὶ μάλιστα τῶν πηγῶν καὶ ποταμῶν παρ' Ἕλλησιν ἀνέρχεται εἰς ἀρχαιοτάτους χρόνους· ἐν τοῖς ὁμηρικοῖς ὕμνοις, ἐν τῷ ὕμνῳ εἰς τὸν Ἀπόλλωνα Πύθιον βλέπομεν τὴν πηγὴν Τελφοῦσαν, ἥτις ἦν ἱερά, ἐρίζουσαν πρὸς τὸν Φοῖβον περὶ πρωτείων ἐν τῷ χώρῳ ἐκείνῳ, ἐξ οὗ συμπεραίνομεν ὅτι ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλλάδι ἡ λατρεία τῶν πηγῶν καὶ ποταμῶν ἐπάλαιε κατὰ τῆς τοῦ Φοίβου καὶ ὅτι ἐκ τῶν περὶ αὐτῶν μύθων ἡ θεοποίησις αὐτῶν κατέστη ἐπικρατής,[1] διὸ ταχθέντες μεταξὺ τῶν θεοτήτων ἀναπαρίσταντο ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καὶ ὑπὸ μορφὴν ἀνθρωπίνην, διὸ καὶ εἰς πλείστα μέρη παρθένοι ἐμνηστεύοντο τοῖς ποταμοῖς· οὕτως ἐν Τροιζῆνι ὡδήγουν εἰς τὸν Σκάμανδρον τὰς μεμνηστευμένας παρθένους, ἔνθα αὗται λουόμεναι προέφερον τὰς ἱερὰς θεωρουμένας λέξεις «Λάβε, Σκάμανδρε, τὴν παρθενίαν»[2].

Παρ' Ἕλλησι τὸ ὕδωρ ἐθεωρεῖτο ὡς ἔχον τὴν δύναμιν νὰ ἐξαγνίζῃ τὸν ἄνθρωπον καὶ καθαρίζῃ, ἀπὸ παντὸς ῥύπου ἐγκλήματος καὶ ὃν καὶ φόνου. Ὁ Ὀρέστης φονεύσας τὴν μητέρα αὐτοῦ Κλυταιμνήστραν κατέστη ἐναγής, διὸ καὶ οὐδεὶς τῶν Τροιζηνίων ἤθελε νὰ δεχθῇ αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ πρὶν ἢ καθαρθῇ, «καθῆραι δὲ φάσιν Ὀρέστην, προστίθησιν ὁ Παυσανίας, καθαρσίους καὶ ἄλλους καὶ ὕδατι ἀπὸ τῆς Ἵππου κρήνης», ὡς ὁ ἴδιος ἡμᾶς πληροφορεῖ· ἐκεῖ ὑπῆρχε καὶ τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος μετὰ οἰκοδομήματος ἐμπροσθεν αὐτοῦ, Ὀρέστου καλουμένον σκηνή. Εἰς πλείστα μέρη παρὰ τὰς πηγάς, ἃς οἱ ἀρχαῖοι ἐθεώρουν ὡς ἱεράς, ἀνηγείροντο βωμοὶ καὶ ἀφιεροῦντο εἰς διαφόρους θεούς, πρὸ παντὸς ὅμως τῇ Ἀθηνᾷ καὶ ταῖς Νύμφαις· τὰ ὕδατα τῶν πηγῶν τούτων δὲν ἐστεροῦντο καὶ θαυματοποιοῦ ἐνίοτε δυνάμεως· κατὰ τὴν δοξασίαν τῶν Ἑλλήνων ἐκέκτηντο δύναμιν θεραπευτικὴν καὶ ἐμπνέουσαν, εἰς τὴν κατηγορίαν δὲ ταύτην συγκαταλέγονται καὶ τὰ ὕδατα τῶν ποταμῶν. Ὁ Παυσανίας ὁμιλῶν περὶ τῆς Ἠλείας, λέγει ὅτι παρὰ τὴν Θάλασσαν ὑπῆρχε τὸ Σαμικὸν λεγόμενον χωρίον καὶ παρ' αὐτῷ ὁ Ἀνιγρος ποταμός· «οὐκ ἄπωθεν δὲ τοῦ ποταμοῦ, προστίθησιν, ἔστι σπήλαιον, καλούμενον Ἀνιγρίδων Νυμφῶν, ὃς δ' ἂν ἔχων ἀλφὸν ἢ λύκην ἐς αὐτὸ ἐσέλθῃ, πρῶτα μὲν ταῖς Νύμφαις εὔξασθαι καθέστηκεν αὐτῷ καὶ ὑποσχέσθαι θυσίαν ὁποίαν δὴ τινα, μετὰ δὲ ἀποσμήχει τὰ νοσοῦντα τοῦ σώματος· διανιξάμενος δὲ τὸν ποταμὸν ὄνειδος μὲν ἐκεῖνα κατέλιπεν ἐν τῷ ὕδατι αὐτοῦ, ὁ δὲ ἰγνὺς τε ἄνεται καὶ ἀμόχρως». Αἱ μεταλλικαὶ πηγαὶ κυρίως δὲν διαφεύγουσιν τὴν προσοχὴν τῶν Ἑλλήνων· αὗται περιεβάλλοντο ὡς καὶ αἱ λοιπαὶ ὑπὸ τοῦ σεβασμοῦ τοῦ ὄχλου καὶ ἀφιεροῦντο συνήθως εἰς τὸν Ἡρακλέα, ὡς σύμβολον τῆς ἐξ αὐτῶν ἐπιγιγνομένης ἐνισχύσεως τῆς σωματικῆς ῥώμης, ἢν καὶ ἡ πρώτη ἐκ τῆς γῆς ἀνάβλυσις αὐτῶν, ἐνίοτε ἀποδίδοται ἐκ παραδόξου τῇ Ἀθηνᾷ.

Ὁ Ἡρόδοτος ἀναφέρει ὅτι κατὰ τὴν εἴσοδον τῶν Θερμοπυλῶν ὑπῆρχον θερμὰ λουτρά, «τὰ Χύτρους καλέουσι οἱ ἐπιχώριοι, καὶ ὅτι βωμὸς ἵδρυται Ἡρακλέος ἐπ' αὐτοῖσι»[3]. Ὁ σεβασμὸς οὗτος πρὸς τὰς θερμὰς πηγὰς ὑφίστατο καὶ παρὰ Ρωμαίους ἐπίσης, ἀφιέρουν δ' αὐτὰς εἰς τὸν προμνησθέντα καὶ οὗτοι ἥρωα, ὡς λέγει ὁ Σενέκας· μάλιστα καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ πολυθεΐσμοῦ ἐπιστεύετο ὅτι ἐν τοῖς ὕδασι τῶν πηγῶν τούτων κατῴκουν πνεύματα, ὡς

1) Τὰ θρησκεύματα τοῦ ἀρχαίου κόσμου, τόμος Β', 1875, ἐν Πετρουπόλει, σελ. 530.

2) Παύλου Σιλεντιαρίου, Ἔκφρασις εἰς τὴν Μεγάλην Ἐκκλησίαν. Ἔκδ. Βενετίας, 1729, σελ. 192, 205.

3) Louis Leblois, Les Bibles et les initiateurs religieux de l'humanité, livre I, Paris, 1883, σελ. 197.

10) Ὕμνοι Ὁμηρικοί, Η. εἰς Ἀπόλλωνα τὸν Πύθιον, στιχ. 65—100. Ἔκδ. Λειψίας, 1865.

11) Monographie de la Voie Sacrée Éleusinienne, de ses monuments et de ses souvenirs, par François Lenormant, tome I, Paris 1864. Σελ. 289.

12) Ἡρόδοτος, βιβλ. Ζ, κεφ. 176.

παρατηρεῖται ἐκ τοῦ Εὐναπίου ἀναφέροντος, ἐν τῷ βίῳ τοῦ Πορφυρίου, ὅτι ὁ φιλόσοφος οὗτος ἐξεδίωξεν ἐκ τοῦ ὕδατος λουόμενος, δαίμονα Καύσανθον καλούμενον ὑπὸ τῶν κατοίκων, εἰς ὃν ἀπεδίδετο ἡ ἰδιότης τοῦ ὕδατος τούτου[1]. Ἐκτὸς τῶν πηγῶν, περὶ ὧν ἐποιησάμεθα λόγον, ὑπῆρχον καὶ ἕτεραι περιώνυμοι καταστᾶσαι καθ' ἅπαντα τὸν ἑλληνικὸν κόσμον τῆς ἀρχαιότητος, ἀποτελοῦσαι μέρος ὀνομαστῶν ναῶν ἢ μαντείων· τοιαύτη δὲ εἶνε καὶ ἡ πηγὴ Κασταλία ἐν Δελφοῖς, ἀφιερωμένη τῷ Ἀπόλλωνι καὶ ταῖς Μούσαις, πηγάζουσα ὑπὸ τὸν βράχον τῆς Ὑαμπίας, ἐν ᾗ οἱ προσερχόμενοι εἰς τὸ μαντεῖον ἐλούοντο πρὸς ἁγνισμὸν ἢ ἔπινον ἐκ τοῦ ὕδατος αὐτῆς πρὶν ἢ εἰσέλθωσιν εἰς τὸν ναόν. Μεταξὺ τῶν ὀνομαστοτέρων δυνατὸν νὰ καταταχθῶσι καὶ ἡ πηγὴ τοῦ Διονύσου ἐν Ἄνδρῳ, ἧς τὰ ὕδατα μετεβάλλοντο εἰς οἶνον· ἡ Ἵππου κρήνη ἐν Ἑλικῶνι, ἔνθα ἦν καὶ ἱερὸν τῶν Μουσῶν καὶ ἕτεραι ἄλλαχοῦ· εἰς τὰς πηγὰς ταύτας ὡς γνωστὸν πλῆθος συνέρρεεν ὄχλου μέγα, ὡς καὶ παρ' ἡμῖν τὰ νῦν συμβαίνει, πρὸς ἁγνισμὸν ἢ πρὸς τέλεσιν ἑορτῶν καὶ πανηγύρεων ἐπὶ σκοπῷ διασκεδάσεως. Κατὰ τὰς δοξασίας τοῦ ὄχλου αἱ παρὰ τὰ ἱερὰ πηγαὶ πάντοτε διέμενον ῥέουσαι οὐδέποτε ξηραινόμεναι, ὡς αἱ ἄλλαι κοιναὶ πηγαί, ὑπὸ τοῦ αὐχμοῦ· περὶ τούτου φέρομεν τὸν Παυσανίαν καὶ πάλιν εἰς μαρτυρίαν λέγοντα, «ἐν Τροιζῆνι ἦν καὶ Διὸς ἱερόν, ἐπίκλησιν Σωτῆρος· ὕδωρ δὲ ὀνομάζουσι Χρυσορόαν· αὐχμοῦ δὲ ἐπὶ ἔτη συμπόντος σφίσιν ἐννέα, ἐν οἷς οὐχ' ὕεν ὁ Θεός, τὰ μὲν ἄλλα ἀναξηραν θῆναι, φασὶν ὕδατα, τὸν δὲ Χρυσορόαν τοῦτον καὶ τότε ὁμοίως διαμεῖναι ῥέοντα».

Ἀπανταχοῦ, ἀνὰ τὸν ἑλληνικὸν καὶ ρωμαϊκὸν κόσμον, τοιαῦται πηγαί, φέρουσαι χαρακτῆρα ἱερὸν ὑπῆρχον κατὰ μέγαν ἀριθμόν· Ἐν Κρήτῃ, ὡς ὁ Θεόφραστος βεβαιοῖ, πλησίον σπηλαίου τινος τῆς Ἴδης ἦν πηγὴ Ἱερὰ καλουμένη, βραδύτερον γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα Σαῦρος. Εἰς τὰ πέριξ μάλιστα τῆς Ἀρκαδίας ἐκειντο καὶ ἕτεραι πηγαὶ θαυμάσια, αἵτινες ἐξαφανισθεῖσαι ἐπί τινα καιρόν, ἕνεκα τῆς ἀποχρεώσεως τῆς χώρας, ἤρξαντο πάλιν ἀναβρύουσαι, τῆς χώρας καλλιεργηθείσης ἐσαῦθις· τὴν θέσιν ταύτην ὑποτίθεται ὅτι κατέχει ἡ σημερινὴ μονὴ γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀρκάδι[2]. Ἐν τῷ χωρίῳ Παλαιό-Καστρο κατέχοντι τὰ νῦν μέρος τῆς θέσεως, ἐφ' ἧς ἔκειτο ἡ ἄλλοτε διάσημος πόλις τῶν Πολυρρηνίων ὑπάρχει πηγή, ἐπὶ τῆς βορείας πλευρᾶς, χυνομένη ἐντὸς ὑδραγωγείου[3] παρ' ᾧ καὶ σπήλαιον μετὰ σηκοῦ ἔνθα ἐσῴζετο τὸ ἄγαλμα τῆς νύμφης ἢ θεᾶς εἰς ἣν ἀφιέρωται ἡ πηγή· πέριξ αὐτῆς εἶδον ἐσπαρμένα τῆδε κακεῖσε λείψανα κιονοκράνων καὶ ἑτέρων μαρμάρων, μαρτυρούντων ἐνταῦθα τὴν ὕπαρξιν κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ναοῦ, δυνάμεθα δὲ εἰπεῖν ὅτι οὗτος εἶνε τὸ παρὰ Στράβωνι ἀναφερόμενον ἱερὸν τῆς Δικτύννης[1]. Ἐν Ἑρμουπόλει τῆς Σύρου, ἐπὶ τῶν θέσεων τοῦ ναοῦ τῆς Κοιμήσεως, Παντοπωλείου, Φυλακῶν κτλ. ἔνθα τὸ πάλαι ἔκειτο ἡ ἀρχαία πόλις Σύρος ὑπάρχουσι λείψανα ὑδραγωγείου περὶ οὗ ἀναφέρει ὁ Tournefort, «τὸν ἐσεβαίουν δὲ οἱ τότε Σύριοι ὅτι εἰς τὸ ὕδωρ τοῦ ὑδραγωγείου τούτου ἐκαθαρίζοντο οἱ προσκυνηταὶ πρὶν μεταβῶσι εἰς λατρείαν τοῦ ἐν Δήλῳ Θεοῦ. Ἡ παράδοσις δὲ αὕτη συμφωνεῖ μετὰ τῆς ἑτέρας, καθ' ἣν οἱ προσκυνηταὶ καθαριζόμενοι εἰς πηγὴν ἀνήρχοντο εἰς τὸ βουνὸν Δῆλι (Μυλαράκι), καὶ ἐκεῖθεν προσηυχοντο βλέποντες τὸν ἐν Δήλῳ ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος καθ' ὃν τρόπον καὶ οἱ σήμερον Χριστιανοὶ ἐκ τῆς θέσεως Νησάκι, βλέποντες τὸν ἐν Τήνῳ ναὸν τῆς Εὐαγγελιστρίας[2]».

Παρὰ τὰς πηγάς, ἃς ὁ λαὸς ἐσέβετο ἀνεγείρετο βωμὸς μετὰ τοῦ ἀγάλματος τῆς πάτρωνος θεᾶς, συνήθως ὅμως τοιοῦτον σεβασμὸν ἀπελάμβανον αἱ πηγαὶ αἱ ἀναβλύζουσαι ἐντὸς σπηλαίων ἢ παρ' αὐτοῖς· τὰ σπήλαια ταῦτα ἐθεωροῦντο, ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ὡς οἰκητήρια τῶν νυμφῶν καὶ ἐκειντο εἰς γραφικωτάτας θέσεις, ἐντὸς σκιερῶν ἀλσεων ἢ ἐπὶ εὐσκίου κορυφῆς, ὑπὲρ τὴν θάλασσαν ὡς τὸ σπήλαιον τῆς Καλυψοῦς, οὗτινες τὴν περιγραφὴν ποιεῖται ὁ Ὅμηρος ὡς ἑξῆς

μέγα σπέος . . . . . τῷ ἔνι Νύμφη
ναῖεν ἐὐπλόκαμος . . . . . .
Ὕλη δὲ σπείοι ἀμφὶ πεφύκει τηλεθόωσα,
κλήθρη τ' αἴγειρός τε καὶ εὐώδης κυπάρισσος·
ἔνθα δὲ τ' ὄρνιθες τανυσίπτεροι εὐνάζοντο,
κρῆναι δ' ἐξείης πίσυρες ῥέον ὕδατι λευκῷ[3].

Ἐπὶ τῶν σπηλαίων τούτων καὶ τῶν κρηνῶν βραδύτερον ἀνηγέρθησαν μεγαλοπρεπῆ κτίρια χαρακτῆρος ἀγροτικοῦ ἐκ μαρμάρου λελαξευμένου κατάκοσμα ὑπὸ κογχυλίων, Νύμφαια ἐπικληθέντα. Ἐπὶ Ρωμαίων ἡ πλεῖστος τῶν Νυμφαίων ἦν μεγίστη, πρὸ παντὸς ἐν Ρώμῃ· τοιαῦτα δὲ ἀνηγείροντο καὶ ἐπὶ τοποθεσιῶν ἀξιοθαυμάστων, ἐν μέσῳ κήπων ἢ εἰς τὰς δημοσίας πλατείας καὶ ἀπεμιμοῦντο φυσικὰ σπήλαια μετὰ στοῶν καὶ περιστυλίων καταστάντα θέσεις συνεντεύξεων ἔνθα ὁ λαὸς συνέρρεεν κατὰ πλήθη. Ἐν Ἑλλάδι τὰ ὀνομαστότερα τῶν Νυμφαίων εἰσὶ τὸ τῶν Ἀνιγρίδων νυμφῶν καὶ τὸν Κυθερωνίδων. Ἐν τῇ Ἀττικῇ οὐχὶ πρὸ πολλοῦ ὑπῆρχον Νύμφαιον ἀνεγερθὲν ὑπό τινος Ἀρχιδάμα, ὡς ἀπεδεικνύετο ἐκ τινος ἐπιγραφῆς εὑρεθείσης ἐκεῖ, ὁ δὲ Φιλόστρατος ἐν τῷ βίῳ Ἀπολλ. τοῦ Τυανέως[1] δίδει περιγραφὴν σαφῆ τῶν τοιούτων κτιρίων προδοθεὶς ὅτι τοιαῦτα ἀνέγειροντο καὶ παρὰ τὰ βαλαιστᾶ ἢ παρὰ τὰς θερμὰς πηγὰς καὶ ἐχρησίμευον ὡς αἴθουσαι ἀναψυχῆς. Ὁ Βιργίλιος ἐν τῇ πέμπτῃ ἐκλογῇ (églogue) αὐτοῦ ἀναφέρει ὅτι οἱ Ρωμαῖοι ἑόρταζον, ταῖς νύμφαις[2]

1) Γεωγραφικὰ Στράβωνος, τομ. 2, σελ. 674.

2) Ἱστορία τῆς νήσου Σύρου, ὑπὸ Τιμολέοντος Δ. Ἀμπελᾶ, ἐν Ἑρμουπόλει 1874 Σελ 94,95.

3) Ὅμηρ Ὀδύσσεια Ε. 57, 58, 63, 64, 65, 70.

4) Φιλόστρατος ἐν τῷ Βίῳ Ἀπολλ. τοῦ Τυανέως Β' 8, 12.

5) Dictionaire Général de Biographie et d'Histoire Ch. Dobry, Paris 1889 ζήτει τὴν λέξιν Fontanales

1) Ἴδε τὸ μέγα Λεξικὸν τοῦ Larousse ἐν τῇ λέξει Nymphe.

2) Ἀκριβὴ περιγραφὴ τῆς Κρήτης ὑπὸ Δάκερ, κατὰ μετάφρασιν Βερνάρδου τοῦ Κρητός. Ἀθῆναι 1836. Σελ. 43, 104.

3) L' Ile de Crète, ὑπὸ Georvges Perrot, Paris, 1867. Σελ. 45,46.

Παθμηδὸν ὅμως ἡ ἑορτὴ αὕτη ἀπολέσασα τὸν ἱερὸν αὐτῆς χαρακτῆρα κατέληξεν εἰς ὄργια, ὡς ἐκ τῶν στίχων τοῦ Ὁρατίου καὶ τοῦ Ὀβιδίου καταδείκνυνται. Ἐπὶ τῶν πρώτων μάλιστα χρόνων τοῦ χριστιανισμοῦ ἀναφέρεται ὅτι ἡ ἀστυνομία ἐν Ρώμῃ ἐκώλυε τοὺς πρὸς ὕδρευσιν προσερχομένους εἰς τὰς πηγὰς ταύτας χριστιανούς, ἐπιτρέπουσα τοῦτο τοῖς πιστεύουσι ὀπονδὰς εἰς τὰ εἴδωλα μόνον!.

ΓΡ. Π. ΚΑΚΑΒΑΣ.

Ο ΕΝ ΤΟΙΣ "ΗΘΙΚΟΙΣ„ ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΥ ΤΟΥ ΧΑΙΡΩΝΕΩΣ ΘΗΣΑΥΡΟΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΩΝ ΓΝΩΣΕΩΝ*

Β'.

70. Ἑλληνικὸν καὶ ἀστεῖον ἡ πρόνοια, βαρβαρικὸν δὲ καὶ φαῦλον ἡ θρασύτης· καὶ δεῖ τὸ μὲν ζηλοῦν τὸ δὲ δυσχεραίνειν.

71. Αἰσχύλος, Ἰσθμοῖ πύκτου πληγέντος εἰς τὸ πρόσωπον καὶ κραυγῆς γενομένης, «οἷον (εἶπεν) ἡ ἄσκησίς ἐστιν. Οἱ θεώμενοι βοῶσιν, ὁ δὲ πληγεὶς σιωπᾷ».

. . . . . .

72. *Ὥσπερ ἐν ταῖς γραφαῖς ἡ μὲν μέλιττα διώκει τὸ ἄνθος, ἡ δ' αἴξ τὸν θαλλόν, ἡ δ' ὗς τὴν ῥίζαν, ἄλλα δὲ ζῷα τὸ σπέρμα καὶ τὸν καρπόν, οὕτως ἐν ταῖς ἀναγνώσεσι τῶν ποιημάτων* ὁ μὲν ἀπανθίζεται τὴν ἱστορίαν, ὁ δ' ἐμφύεται τῷ κάλλει καὶ τῇ κατασκευῇ τῶν ὀνομάτων,... *οἱ δὲ τῶν πρὸς τὸ ἦθος εἰρημένων ὠφελίμως ἔχονται.*

73. Δεινόν ἐστι τὸν μὲν φιλάμυθον μὴ λανθάνειν τὰ καινῶς ἱστορούμενα καὶ περιττῶς, μηδὲ τὸν φιλόλογον ἐκφεύγειν τὰ καθαρῶς πεφρασμένα καὶ ῥητορικῶς, τὸν δὲ φιλότιμον καὶ φιλόκαλον καὶ μὴ παιγνίας ἀλλὰ παιδείας ἕνεκα ποιημάτων ἁπτόμενον, ἀργῶς καὶ ἀμελῶς ἀκούειν τῶν πρὸς ἀνδρείαν ἢ σωφροσύνην ἢ δικαιοσύνην ἀναπεφωνημένων.

74. Τὸ ἐν κινδύνῳ τοῦ διαφθαρῆναι καὶ ἀπολέσθαι μετὰ πάντων ὄντα τὸν φρονιμώτατον ὁρᾶν τὸ αἰσχρὸν δεδοικότα καὶ τὸ ἐπονείδιστον ἀλλὰ μὴ θάνατον, ἐμπαθῆ ποιήσει πρὸς ἀρετὴν τὸν νέον.

75. Ἐνδείκνυται (Ὅμηρος) μόνον εἶναι τῶν ἡμετέρων θεοφιλὲς καὶ θεῖον ἀρετήν.

76. Μεγάλου δοκοῦντος εἶναι καὶ ὄντος τοῦ κρατεῖν ὀργῆς, μεῖζόν ἐστιν ἡ φυλακὴ καὶ ἡ πρόνοια τοῦ μὴ περιπεσεῖν ὀργῇ μηδ' ἁλῶναι.

77. Τὸ ἐπισφαλῶς πρὸς ὀργὴν ἔχοντα καὶ φύσει τραχὺν ὄντα καὶ θυμοειδῆ μὴ λανθάνειν ἑαυτόν, ἀλλ' ἐξευλαβεῖσθαι καὶ φυλάττεσθαι τὰς αἰτίας καὶ προκαταλαμβάνειν τῷ λογισμῷ πόρρωθεν ὅπως οὐδ' ἄκων τῷ πάθει περιπεσεῖται, θαυμαστῆς ἐστι προνοίας.

78. (Οἱ ἀπαίδευτοι ὑπεκκαύματα τοῖς πάθεσι συλλέγουσι, καὶ πρὸς ἃ μάλιστα κακῶς καὶ ὀλισθηρῶς ἔχουσιν αὐτοὺς προτέντες).

79. Ὥσπερ τοὺς ἵππους οὐκ ἐν τοῖς δρόμοις χαλινοῦσιν ἀλλὰ πρὸ τῶν δρόμων, οὕτω τοὺς δυσκαθέκτους πρὸς τὰ δεινὰ καὶ θυμοειδεῖς προκαταλαμβάνοντες τοῖς λογισμοῖς καὶ προκαταρτύοντες, ἐπὶ τοὺς ἀγῶνας ἄγουσι.

80. Προσφιλῶς ἅμα καὶ κεχαρισμένως ἀνθρώποις ὁμιλεῖν.— Μανθάνειν τὰ καλὰ καὶ προσέχειν τοῖς διδάσκουσι.

81. Θειότατον φρόνησις καὶ βασιλικώτατον.

82. Οὔτε ψεύδονται φρόνιμοι οὔτε κακομαχοῦσιν ἐν τοῖς ἀγῶσιν οὔτε παρ' ἀξίαν ἑτέροις ἐγκαλοῦσιν.

83. Σέβεσθ' αἰδῶ συνεργὸν ἀρετῆς δορυμάχου.

84. Αἰσχύλος καὶ τὸ πρὸς δόξαν ἔχειν ἀτύφως καὶ μὴ διασοβεῖσθαι μηδ' ἐπαίρεσθαι τοῖς παρὰ τῶν πολλῶν ἐπαίνοις, ἐν τῷ φρονεῖν τίθεται.

85. Οὐ γὰρ δοκεῖν ('Αμφιάραος) ἄριστος ἀλλ' εἶναι θέλει, βαθεῖαν ἄλοκα διὰ φρενὸς καρπούμενος, ἀφ' ἧς τὰ κεδνὰ βλαστάνει βουλεύματα.

86. Τὸ ἐφ' ἑαυτῷ καὶ τῇ διαθέσει τῇ περὶ αὐτὸν οὔσῃ κρατίστῃ μεγαλοφρονεῖν, νοῦν ἔχοντος ἀνδρός ἐστι.

87. Ἡ μὲν μέλιττα φυσικῶς ἐν τοῖς δριμυτάτοις ἄνθεσι καὶ ταῖς τραχυτάταις ἀκάνθαις ἐξανευρίσκει τὸ λειότατον μέλι καὶ χρηστικώτατον· οἱ δὲ παῖδες, ἂν ὀρθῶς ἐντρέφωνται τοῖς ποιήμασι, καὶ ἀπὸ τῶν φαύλων καὶ ἀτύπους ὑποψίας ἐχόντων ἕλκειν τι χρήσιμον ἀμωγέπως μαθήσονται καὶ ὠφέλιμον.

88. Οὐδὲ κυνὸς ἀντάξιος οὐδ' ὄνου μὰ Δία δειλὸς ἀνὴρ καὶ ἄναλκις, ὑπὸ πλούτου καὶ μαλακίας διερρυηκώς.

89. Τί δ' αἰσχρόν, εἰ μὴ τοῖσι χρωμένοις δοκεῖ;

90. Αἰσχρὸν τό γ' αἰσχρόν, κἂν δοκῇ κἂν μὴ δοκῇ.

91. Τὰ ἃ μὴ δεῖ βουλόμενον λαβεῖν καὶ τυγχάνειν οἰκτρόν ἐστι καὶ ἄζηλον.

92. Δεῖ σε χαίρειν, μὴ λυπεῖσθαι τυγχάνοντα μετρίων (ἢ κακῶν συμμέτρων).

93. . . . . ἀνθρώποις κακόν, ὅταν τις εἰδῇ τἀγαθόν, χρῆται δὲ μή.

94. *Θηριώδες, καὶ ἄλογον, καὶ οἰκτρὸν εἰδότα τὸ βέλτιστον ὑπὸ τοῦ χείρονος ἐξ ἀκρασίας καὶ μαλακίας ἥττασθαι.*

95. *Τρόπος ἔσθ' ὁ πείθων τοῦ λέγοντος, οὐ λόγος.* (Καὶ τρόπος μὲν οὖν καὶ λόγος ἢ τρόπος διὰ λόγου, καθάπερ ἱππεὺς διὰ χαλινοῦ καὶ διὰ πηδαλίου κυβερνήτης, **οὐδὲν οὕτω φιλάνθρωπον, οὐδὲ συγγενὲς ἐχούσης τῆς ἀρετῆς ὄργανον ως τὸν λόγον).**

96. **Θάρσος τὰ θεῖα τοῖσι σώφροσι βροτῶν· φόβος δὲ τοῖς ἄφροσι καὶ ἀνοήτοις καὶ ἀχαρίστοις, ὅτι καὶ τὴν παντὸς αἰτίαν ἀγαθοῦ δύναμιν καὶ ἀρχὴν ὡς βλάπτουσαν ὑφορῶνται δεδίασι.**

97. Ὡς φαρμάκου πρὸς ἓν ἀρμόσαντος νόσημα τὴν δύναμιν κατακαθόντες οἱ ἰατροὶ μετάγουσι καὶ χρῶνται πρὸς ἅπαν τὸ παραπλήσιον, οὕτω καὶ λόγον κοινοῦν καὶ δημοσιεύειν τὴν χρείαν δυνάμενον οὐ χρὴ περιορᾶν ἑνὶ πράγματι συνηρτημένον ἀλλὰ κινεῖν ἐπὶ πάντα τὰ ὅμοια, καὶ τοὺς νέους ἐθίζειν τὴν κοινότητα συνορᾶν καὶ μεταφέρειν ὀξέως τὸ οἰκεῖον, ἐν πολλοῖς παραδείγμασι ποιουμένους μελέτην καὶ ἄσκησιν ὀξυηκοίας.

98. Μακάριος ὅστις οὐσίαν καὶ νοῦν ἔχει· (δόξαν καὶ νοῦν ἔχει, λόγου δύναμιν καὶ νοῦν ἔχει κτλ.).

99. *Πένες,* (κυβεύεις, ὀρτυγοκοπεῖς, καπηλεύεις, τοκογλυφεῖς) ἀρίστου πατρὸς Ἑλλήνων γεγώς;

100. Μὴ πλοῦτον εἴπῃς. Οὐχὶ θαυμάζω θεόν, ὃν ἔχω κάκιστος ῥᾳδίως ἐκτήσατο.

101. Ἧς δειλίας αἰσχρὰ γίγνεται τέκνα· (ἀκολασίας, δεισιδαιμονίας, φθόνου κτλ.).

102. Διδάσκειν τοὺς νέους ὄνειδος ἡγεῖσθαι καὶ λοιδορίαν τό: «*χρήμασιν ἄριστε,*» *καὶ ἀσείπτοις ἄριστε*» κτλ.».

103. Δεῖ ἐκ τῶν καλῶν διώκειν τὴν ὑπεροχὴν καὶ περὶ τὰ πρῶτα πρῶτον εἶναι καὶ μέγαν ἐν τοῖς μεγίστοις.

104. Ἡ ἀπὸ μικρῶν δόξα καὶ φαύλων ἄδοξός ἐστι καὶ ἀφιλότιμος.

105. Ἔμφασις (ἐν τοῖς Ὁμήρου ποιήμασι) γίγνεται μεγάλη τοῦ τὰ σωματικὰ καὶ τυχηρὰ μὴ μεγάλης ἄξια σπουδῆς νομίζειν.

106. Μηδενὶ τύχην ἐπαχθῶς καὶ ἀνοήτως ὀνειδίζειν.

107. Αὐτοὺς χρησαμένους τύχαις μὴ ταπεινοῦσθαι μηδὲ ταράττεσθαι, φέρειν δὲ πρᾴως καὶ σκώμματα καὶ λοιδορίας καὶ γέλωτας.

108. Ἴδιον οὐδὲν οὐδὲ μουσικώτερον
ἔστ' ἢ δύνασθαι λοιδορούμενον φέρειν.

107. Καθάπερ οἱ τὰ ἱμάτια μαστιγοῦντες οὐχ ἅπτονται τοῦ σώματος, οὕτως οἱ δυστυχίας τινὰς ἢ δυσγενείας ὀνειδίζοντες εἰς τὰ ἐκτὸς ἐντείνονται κενῶς καὶ ἀνοήτως, τῆς ψυχῆς δ' οὐ θιγγάνουσιν οὐδὲ τῶν ἀληθῶς ἐπανορθώσεως δεομένων καὶ δήξεως.

108. Ὥσπερ. . . πρὸς τὰ φαῦλα καὶ βλαβερὰ ποιήματα λόγους καὶ γνώμας ἀντιτάσσοντες ἐνδόξων καὶ πολιτικῶν ἀνδρῶν, δοκοῦμεν ἀφιστάναι καὶ ἀνακρούειν τὴν πίστιν· οὕτως ὅ,τι ἂν ἄστεῖον εὕρωμεν παρ' αὐτοῖς καὶ χρηστόν, ἐκτρέφειν χρὴ καὶ αὔξειν ἀποδείξεσι καὶ μαρτυρίαις φιλοσόφοις.

109. Ἡ κακὴ βουλὴ τῷ βουλεύσαντι κακίστη.

110. Τὸ ἀδικεῖν κάκιον τοῦ ἀδικεῖσθαι, καὶ τοῦ κακῶς πάσχειν τὸ κακῶς ποιεῖν βλαβερώτερον.

111. *Οἱ μεγάλοι πόνοι συντόμως ἐξάγουσιν, οἱ δὲ χρόνιοι μέγεθος οὐκ ἔχουσιν.* (Εἰ γὰρ ὁ μέγας καὶ σύντονος οὐ παρκμένει πόνος, οὐκ ἔστι μέγας ὁ παραμένων οὐδὲ δυσκαρτέρητος).

112. *Πόρρω ἡδονῆς καὶ λύπης ἵδρυται τὸ* **θεῖον,** ἔλεγε Πλάτων.

113. Φάσωμεν πιστὸν κῦδος ἔχειν ἀρετάν· πλοῦτος δὲ καὶ δειλοῖσιν ἀνθρώπων ὁμιλεῖ, ἔλεγε Βακχυλίδης.

114. Οὐδὲν πρεσβύτερον σωφροσύνας ἐπεὶ τοῖς ἀγαθοῖς ἀεὶ ξύνεστι.

115. Πλοῦτος καὶ τὰ ἐκτὸς ἀγαθά, χωρὶς ἀρετῆς ἀνωφελῆ καὶ ἀνόνητα τοῖς ἔχουσιν.

116. Ὁ θάνατος οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς.

117. Τὸ εὔδαιμον καὶ μακάριον οὐ χρημάτων πλῆθος οὐδὲ πραγμάτων ὄγκος, οὐδ' ἀρχαί τινες ἔχουσιν οὐδὲ δυνάμεις, ἀλλ' ἀλυπία καὶ πραότης παθῶν καὶ διάθεσις ψυχῆς τὸ κατὰ φύσιν ὁρίζουσα.

118. Ἀγαθῆς δεῖ τῷ νέῳ κυβερνήσεως περὶ τὴν ἀνέγνωσιν, ἵνα μὴ προδιαβληθεὶς ἀλλὰ μᾶλλον προπαιδευθεὶς εὐμενὴς καὶ φίλος καὶ οἰκεῖος ὑπὸ ποιητικῆς ἐπὶ φιλοσοφίαν προπέμπηται.

ΧΡΙΣΤ. ΣΑΜΑΡΤΣΙΔΗΣ.

ΜΙΑ ΚΕΡΑΣΟΥΣ',

καὶ αὕτη ἡ 129 χιλιάμετρα δυτικώτερον τῆς Τραπεζοῦντος κειμένη ἐστὶν ἡ ὑπὸ τοῦ Ξενοφῶντος μνημονευομένη.

Ἡ πρόθεσις δέ: π ρ ὸ ς!, περὶ τῆς συντάξεως καὶ σημασίας τῆς ὁποίας μνείαν ποιεῖται ὁ κ. Μυστακίδης, συνταασομένη δοτικῇ σημαίνει οὐ μόνον τὸ: π λ η σ ί ο ν, ἀλλὰ καὶ τὸ «ἔν τισιν, ὡς: πρὸς μέσῃ Τραχινίων ἀγορᾷ (Σοφ. Τραχ. 371)· ὅθεν ὡς ἡ: Ἐν τίθεται εἰς περιστάσεις ἐνίοτε καθ' ἃς τίθεται συνηθέστερον ἡ: Π ρ ὸ ς, οὕτω καὶ ἡ: Π ρ ὸ ς τίθεται εἰς τόπον ἐνίοτε τῆς: Ἐ ν».

Ν Ἡ νῦν Κερασοῦς μόνη ν' ἀποδείξῃ ὅτι αὕτη κτισθεῖσα ἐν τοῖς Μηδικοῖς χρόνοις βραδύτερον ἐφιλοξένησε καὶ τὸν Ξενοφῶντα καὶ τοὺς περὶ αὐτόν. Τὰ μᾶλλον δὲ σπουδαιότερα μαρτύρια ἅπερ παρουσιάζει νῦν εἰσιν: α'. τὰ τείχη ἐπὶ τῶν ὁποίων νῦν εἰσιν ᾠκοδομημέναι ἡ περικαλλεστάτη οἰκία τῶν κκ. Ἀδελφῶν Κ. Κωνσταντινιδῶν, τοῦ κ. Ἰωάννου Χ. Μετοξοπούλου, τοῦ Ἀπτουλλὰχ βὲη Τιζταρζαδέ· ἐμφαίνουσι δὲ ἐποχὴν προγενεστέραν τοῦ Ξενοφῶντος. Ἐν τοῖς τείχεσι τούτοις ἐνοῦται τὸ ὀγκῶδες καὶ στερεὸν τῶν κυκλωπείων ἔργων τῇ τελείᾳ κανονικότητι τῆς κατασκευῆς. Οἱ λίθοι αὐτῶν οἱ ὄντες τόσον μεγάλοι, ὥστε ἕνα μόνον ἠδύναντο δι' ἁμάξης νὰ μετακομίσωσι πρὸς τὴν οἰκοδομὴν τοῦ νεοδμήτου ἐν τῇ συνοικίᾳ Κούμ-γιαλοῦ ὀθωμανικοῦ τεμένους (ἀμαξιαῖοι) εἰσὶ προσηρμοσμένοι πρὸς ἀλλήλους ἀκριβῶς οὐχὶ διὰ πηλοῦ τιτάνου μεμιγμένου ἄμμῳ καὶ ἠφαιστειωδῶν γαιῶν, ὡς ἐμφαίνουσι τὰ τείχη τοῦ μέσου αἰῶνος καὶ τῶν Γενουηνσίων, ἀλλὰ διὰ γόμ-

«Cette fête durait une demi-journée, pendant laquelle on couronnait les puits de fleurs et de feuillage· ἐορτάζετο δὲ ἡ ἑορτὴ, αὕτη τὴν 13 ὀκτωβρίου, ἤτοι τὴν τρίτην ἡμέραν πρὶ τῶν ides, Fontanalia ὀνομαζομένη.

1) Αὐτόθι note de St. Sebastien (XVIII, 65) ζήτει τὴν λέξιν Nymphaeum.

*) Ἴδε ἀριθ. 18, σελ. 345—347.

*) Ἴδε ἀριθμ. 19, σελ. 366—368.

1) Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν ἑλλην. σύνταξιν Κ. Ἀσωπίου σ. 720.

φων (τουρκ. κενὲτ) μεταλλίνων (ἰδίως διδηρῶν) καὶ μολύβδου ἐν τόρμοις λελαξευμένοις ἐν αὐτοῖς. Πρὸς ἀπόδειξιν ὅτι τὰ τείχη ταῦτα εἰσι μεταγενέστερα, ὡς εἴπομεν, καὶ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, ἐπισυνάπτω ἐνταῦθα τὸ τοῦ Θουκυδίδου χωρίον τὸ περιγράφον τὰ παρεμφερῆ καὶ ὅμοια τοῖς τείχεσι Κερασοῦντος μακρὰ τείχη τῶν Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς· «καὶ ᾠκοδόμησαν τῇ ἐκείνου (Θεμιστο-» κλέους) γνώμῃ τὸ πάχος τοῦ τείχους ὅπερ νῦν ἔτι » δῆλόν ἐστι περὶ τὸν Πειραιᾶ· δύο γὰρ ἁμαξαι ἐναν-» τίαι ἀλλήλαις τοὺς λίθους ἐπῆγον. Ἐντὸς δὲ οὔτε » χάλιξ οὔτε πηλὸς ἦν, ἀλλὰ ξυνῳκοδομημένοι με-» γάλοι λίθοι καὶ ἐν τομῇ ἐγγώνιοι, σιδήρῳ πρὸς » ἀλλήλους τὰ ἔξωθεν μολύβδῳ δεδεμένοι· τὸ δὲ ὕψος » ἡμισυ μάλιστα ἐτελέσθη οὗ διενοεῖτο».[1] Τὰ τείχη ταῦτα ὠνόμασεν Ἀνδρέας ὁ Λιδαθηνὸς «ἐκ χαλκῶν τειχῶν ὀχυρώματα»[2] β'. Τὸ τῆς ἰδίας τῶν τειχῶν ἐποχῆς καὶ ἐξ ὁμοίων λίθων ἁμαξαίων ἐνούντων καὶ τούτων τὸ ὀγκῶδες καὶ στερεὸν ἐπὶ τῶν δυτικῶν κλιτύων τοῦ λόφου τῆς Ἀκροπόλεως πεντεκαίδεκα μέτρων βάθους φρέαρ καλούμενον νῦν «θέαμα», οὐτινος τὰ νάματα τῶν ὑδέων καὶ ψηκτικῶν ὑδάτων κατὰ τὸ θέρος τοὺς πλείστους κατοίκους δροσίζουσι· γ'. τὸ στερεῶς ᾠκοδομημένον ὑπὸ τὴν γῆν ὑδραγωγεῖον (Aquaeductus) τὸ ἔχον μῆκος ὑπὲρ τὰ ἑκατὸν μέτρα, καὶ μετὰ κανονικῆς πρὸς τὰ κάτω κλίσεως. Τοιαῦτα ὑδραγωγεῖα εἰ καὶ, κατὰ τὸν Στράβωνα, οἱ Ἕλληνες δὲν εἶχον, οἱ Ῥωμαῖοι ὅμως, πλὴν τῶν ἐν τῇ πρωτευούσῃ αὐτῶν μεγαλοπρεπῶν ὑδραγωγείων, ἔκτισαν τοιαῦτα καὶ ἐν χώραις μακρὰν τῆς Ῥώμης κειμέναις, ὡς ἐν Ἐφέσῳ, Ἀλεξανδρείᾳ καὶ Ἀθήναις, κτισθέντα ὑπὸ τοῦ Ἀδριανοῦ καὶ τοῦ Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ, ὡς καὶ ἐν Κορίνθῳ καὶ Νικομηδείᾳ. Ἐπὶ τῶν Ῥωμαίων λοιπὸν ὁ ἀριθμὸς τοιούτων ὑδραγωγείων βαθμηδὸν ηὔξησεν· ἡ πρώτη δὲ κατασκευὴ ἀνάγεται εἰς τὸ ἔτος 441 ἀπὸ κτίσεως Ῥώμης ἢ 313 π. Χρ. κεῖται δὲ τὸ ὑδραγωγεῖον τοῦτο ἐν τῇ συνοικίᾳ Λιμένης, οὗ τὸ στόμιον παραπλεύρως τῆς οἰκίας τοῦ κ. Γρ. Πολυχρονιάδου· δ'. Αἱ ἀνὰ τὰς κλιτύας τοῦ λόφου τῆς ἀκροπόλεως τῇδε κακεῖσαι ἀνορωρυγμέναι Κατακόμβαι. Εἰσὶ δὲ ἢ ἐν φυσικοῖς σπηλαίοις κείμενα ἢ ἐν τῷ βράχῳ ἀνορωρυγμένα. Αἱ εἴσοδοι αὐτῶν εἰσι τόσον στεναί, ὥστε ἐν ἢ τὸ πολὺ δύο πρόσωπα δύνανται ὁμοῦ νὰ βαδίζωσιν. Οὐδεὶς δύναται ἄνευ δείδων ἢ ῥώτων νὰ εἰσέλθῃ εἰς αὐτάς, ἐξαιρουμένων τῶν μερῶν ἐκείνων, εἰς ἃ εἰσέρπεται ἀμυδρὸν φῶς ἐξ ὀπῶν. Ἐν τοῖς τοίχοις αὐτῶν παρατηροῦνται δωματοθῆκαι ἐν αἷς σώματα μαρτύρων ἴσως καὶ ἄλλων νεκρῶν ἐτίθεντο. Βραδύτερον αἱ Κατακόμβαι αὗται ἐχρησίμευσαν ἴσως εἰς τοὺς πρώτους Χριστιανοὺς τῆς Κερασοῦντος ὡς εὐκτήριοι οἶκοι, ἐν οἷς συνερχόμενοι ἐτέλουν κρυφίως τὴν λατρείαν αὐτῶν καὶ ἀπέφευγον τοὺς διωγμούς. Τοιαῦτα νῦν εἰσιν ἡ Εὐαγγελίστρα, ὑπὲρ τὴν συνοικίαν τοῦ Ὑψηλοῦ, ἡ Ὑπαπαντὴ ἐν τῇ αὐτῇ συνοικίᾳ, ὁ Προφήτης Ἠλίας ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως, καὶ ἡ εἰς τοὺς Ἀρμενίους ἀνήκουσα νῦν Θεοτόκος τοῦ Ἀκαθίστου Ὕμνου (Χιλάρμενα Παναγία) εἰς τὴν συνοικίαν Ρόδου ἢ Θύαλλη (Θυέλλας). Τοιαύτη Κατακόμβη μεγάλης διαστάσεως ὑπάρχει καὶ ἐν Βουλαντζάκῃ ἡμίσειαν ὥραν δυσμόθεν αὐτῆς·[1] ε'. Ὁ ἐν τῇ ἀγορᾷ Ἑλληνικὸς Βωμὸς ὁ μετατραπεὶς ἐπὶ τῶν Χριστιανῶν εἰς ἐκκλησίαν, ὅστις ἐπὶ λίθων ἀμαξαίων ἐγήγερται.

VI Ὁ κ. Μυστακίδης παρατηρεῖ ὅτι ἐποιησάμεθα χρῆσιν τῆς φράσεως: «ὅπως μετὰ πλειοτέρων πηγῶν ἐπιχειρήσωσι τὴν σύνταξιν τῶν ἱστορικῶν αὐτῶν πονημάτων οἱ ἀναδιφῶντες τὴν πάτριον ἡμῶν ἱστορίαν». Θέλει ἀξιώσει ἡμᾶς συγγνώμης καὶ θέλει ἐπιτρέψει ἡμῖν τὴν φράσιν ταύτην, ὅταν μάθῃ ὅτι τὴν συμβουλὴν ταύτην ἐποιησάμεθα οὐχὶ πρὸς αὐτόν, ἀλλὰ πρός τινας γεωγράφους ἐπίζηλον ἐν τῷ γεωγραφικῷ κύκλῳ κατέχοντας θέσιν, οἵτινες ἀδαανίστως ἀντιγράφοντες ὁ εἷς τὸν ἕτερον εἴτε καὶ ἀλλογενεῖς τῆς Ἑσπερίας Εὐρώπης τιθέασι τὴν Κερασοῦντα ἡμῶν ἐπὶ τοῦ Ἴριδος (Γεσίλ Ἰρμακ) ποταμοῦ. Πρὸς ἀπόδειξιν ἐπισυνάπτομεν ἐνταῦθα τρία σχετικὰ χωρία τῶν Γεωγραφιῶν αὐτῶν.

1. «Ἡ Κερασοῦς (Καρασοῦν [γρ. Κιρεσοῦν] τουρκ.) » ἐπὶ τοῦ Ἴριδος ποταμοῦ κειμένη, εἶναι ἄποικία » τῆς Σινώπης καὶ ἐπίσημος· διότι ὁ Ῥωμαῖος Λούκουλλος ἐντεῦθεν μετέφερεν εἰς τὴν Ῥώμην τὸ » κάλλιστον εἶδος τῶν κερασίων»[2]. — 2. «Κερασοῦς ἐπὶ » τοῦ Ἴριδος, ἀρχαία πόλις, ἐξ ἧς μετεφυτεύθησαν » αἱ κεράσεαι εἰς τὴν Εὐρώπην»[3]. — 3. «Κερασοῦς » πρὸς Β. ἐπὶ τοῦ Ἴριδος, πατρὶς τῶν κερασίων»[4].

VII Ἐν τῷ Θ', καὶ Ι'. ἄρθρῳ αὐτοῦ ὁ φίλος κ. Μυστακίδης, ἐπιδοκιμάζων ἡμᾶς διορθόνοντας τὴν γνώμην τοῦ ἀειμνήστου διδασκάλου Π. Τριανταφυλλίδου καθ' ἣν ἡ φαρνακία ἀνέλαβε τὸ ὄνομα Κερασοῦς περὶ τὰ τέλη τῆς 7ης μ. Χρ. ἑκατονταετηρίδος, σημειοῦ ὅτι ἁμαρτάνομεν ἔν τισι τοῦ ἐπιδοκιμασθέντος τῶν περὶ Κερασοῦντος ἐρισμένων ἡμῶν καταλόγου τῶν ἀρχιερέων Κερασοῦντος, ἀφῄρται δὲ τὴν συμπλήρωσιν ἢ τὴν διόρθωσιν τοῦ μέρους τούτου εἰς ἄλλους. Ἀναφέρων δὲ καὶ τὸν Διόδωρον τὸν Σικελιώτην μνημονεύοντα τῆς Κερασοῦντος ἐᾷ κατὰ μέρος τοὺς βυζαντινοὺς συγγραφεῖς. Θέλομεν γνωρίσει αὐτῷ χάριν ἰδίου καὶ θερμὴν ἐὰν εὐαρεστηθῇ νὰ γνωρίσῃ ἡμῖν καὶ τὴν συμπλήρωσιν ἢ καὶ τὴν διόρθωσιν τοῦ ἀρχιερατικοῦ τῆς Κερασοῦντος καταλόγου καὶ τοὺς μνημονεύοντας τῆς Κερασοῦντος βυζαντινοὺς συγγραφεῖς ὡς στερουμένοις ἐνταῦθα βιβλιοθηκῶν, ὡς καὶ αὐτὸς οὗτος ἐν Καισαρείᾳ.

Ταῦτα εἰς ἀπάντησιν, ψίλε κύριε Β. Α. Μυστακίδη, δὲν προτιθέμεθα δὲ νὰ ἐπαγγελλώμεθα νέα πράγματα, ὡς λέγετε, οὐδὲ τὸ δημόσιον νὰ διδάξωμεν, ἀλλὰ προτιθέμεθα νὰ καταστήσωμεν μᾶλλον προσεκτικοὺς τοὺς περιγράφοντας τόπους ἢ μέρη, ἅπερ ἐπὶ τόπου καὶ ἐξ ἰδίας ὄψεως ὀὺν ἠρεύνησαν. Δὲν ἀμφιβάλλω δὲ ὅτι καὶ οἱ φίλοι ἀναγνῶσται οἱ εὐαρεστηθέντες νὰ παρακολουθήσωσι τὴν συζήτησιν ταύτην θέλουσιν ἐν ἀμεροληψίᾳ δικαιώσει ἡμᾶς.

Ἐν Κερασοῦντι, 14/26 Φεβρουαρίου 1893.

ΚΥΡΙΛΛΟΣ ΠΑ. ΠΑΥΛΙΔΗΣ,
Οἰκονόμος.

1) Θουκυδ. Α. 73.

2) Ἀνδρ. Λιδαθηνοῦ περιήγησις σελ. 36.

1) Ἡ πιθανωτέρα ἐτυμολογία τῆς λέξεως Κατακόμβης ἐστὶν ἡ, ἐξ: κατὰ καὶ κόμβος καὶ κυμβίον =κοῖλον, λάκκος, βαθύτης καὶ συγγενὴς ἴσως τῇ παρ' Ἡσυχίῳ λέξει: γύπη = κύλωμα γῆς. (Ἴδε Χριστιανικὴν ἀρχαιολογίας Γεωργ. Ι. Δέρρου).

2) Πολιτικ. Γεωγρ. Μαργ. Δήμιτσα μέρ. Β'. σελ. 307.

3) Γεωγρ. Πολιτ. καὶ Φυσ. καὶ Μαθημ. Α. Α. Σακελλαρίου σελ. 94.

4) Γεωγρ. φυσ. καὶ πολιτ. Α. Ι. Ἀντωνιάδου μέρ. Γ'. σ. 221.

HIPPOLYTE TAINE.

Ὥσπερ ὁ ἀριστοτέχνης ἐκεῖνος Renan μικρὸν πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ συνεστιῶν Ἕλλησί τε καὶ φιλέλλησι τὸ πανυπέρλαμπρον κλέος ἐξύμνει τοῦ ἱεροῦ λόφου, ἐφ' οὗ τὸ χρυσοελεφάντινον τῆς σοφίας Ἀθηνᾶς ὁμοίωμα, ἀπευθύνων γλυκύτατον καὶ πλήρη ἐμπνεύσεως ἀσπασμόν, οὕτω καὶ ἡ καλὴ κἀγαθὴ ψυχὴ τοῦ περικλεοῦς Taine ἀφιπταμένη πρὸς τὸ θεῖον, οἱονεὶ μεθ' ἁρμονίας, συνοδὸν ἐξελέξατο τὰς λέξεις ἐκείνας δι' ὧν ἐφιλοτεχνήθησαν τὰ ἀριστουργήματα τῶν τοὺς θεοὺς κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν αὐτῶν πλασάντων. Ὁ συγγραφεὺς τοῦ Περὶ ἰδανικοῦ ἐν τῇ τέχνῃ (De l'idéal dans l'art), τοῦ Περὶ τῆς φιλοσοφίας τῆς τέχνης (Philosophie de l'art), ὁ καλλιτέχνης Τῆς φιλοσοφίας τῆς τέχνης ἐν Ἑλλάδι (Philosophie de l'art en Grèce) οὐκ ἦν δυνατὸν εἰς τὸν οὐρανὸν ἀπερχόμενος τὴν τῶν Ὀλυμπίων νὰ λησμονήσῃ φωνήν, ἐφ' ᾧ καὶ κατὰ τὰς τελευταίας αὐτοῦ στιγμὰς ἑλληνικὰς προῦφερε λέξεις. «Προχθὲς (20/4 μαρτίου), λέγει ὁ E. M. Vogüé, ἠκούσθη νὰ προφέρῃ λέξεις τινὰς ἑλληνιστί, ἀναμφιβόλως σκέψιν τοῦ Μάρκου-Αὐρηλίου, τὸ βιβλίον ὅπερ ὑπὸ τὸ προσκεφάλαιον αὐτοῦ εἶχεν. Ἀμέσως δὲ ἐκλείσθησαν οἱ ὡραῖοι οὗτοι ὀφθαλμοί, πλήρεις ἐσωτερικῆς ἀπαυγείας, οἱ ὀφθαλμοὶ οὗτοι, ἐν οἷς οὐδέποτε διακρίναμεν λάμψιν εἰρωνείας, κακίας, ἐπιθυμίας ἀλλοτρίων». Οὐκ ἦν δυνατὸν ὁ θαυμαστὴς τοῦ καλοῦ νὰ μὴ ἀναμνησθῇ τῶν ὡραίων στροφῶν ἃς περὶ Ἑλλάδος καὶ Ἑλλήνων ἔγραψεν. Ἰδοὺ αὗται ἐπὶ λέξει, αἵπερ δὲν ἀφίστανται τῶν καὶ ὑπὸ Renan ρηθεισῶν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος:

«En Grèce, il s'est subordonné ses institutions au lieu de se subordonner à elles. Il a fait d'elles un moyen et non un but. Il s'en est servi pour se développer harmonieusement, tout entier; il a pu être à la fois poète, philosophe, critique, magistrat, pontife, juge, citoyen, athlète, exercer ses membres, son esprit et son goût, réunir en lui-même vingt sortes de talents sans qu'aucun d'eux fît tort à l'autre, être soldat sans être automate, danseur et chanteur sans devenir figurant de théâtre, penseur et lettré sans se trouver homme de bibliothèque et de cabinet, décider des affaires publiques sans remettre son autorité à des représentants, fêter ses dieux sans s'enfermer dans les formules d'un dogme, sans se courber sous la tyrannie d'une toute-puissance surhumaine, sans s'absorber dans la contemplation d'un être vague et universel. Il semble qu'ayant arrêté le contour perceptible et précis de l'homme et de la vie, ils aient omis le reste et se soient dit: « Voici l'homme réel, un corps actif et sensible avec une pensée et une volonté; *et voici la vie réelle soixante ou soixante-dix années*, entre les vagissements de l'enfance et le silence du tombeau. Songeons à rendre ce corps le plus alerte, le plus fort, le plus sain, le plus beau qu'il se pourra, à déployer cette pensée et cette volonté dans tout le cercle des actions viriles, à orner cette vie de toutes les beautés que des sens délicats, un esprit prompt, une âme vive et fière peuvent créer et goûter». Ταῦτα ἔγραφε καὶ ταῦτα ἐφρόνει ὁ καλλιτέχνης ἀνὴρ εἰσδύων εἰς τὸ πνεῦμα τῶν μεγάλων ἀριστοτεχνῶν, ὥσπερ ὁ συνάδελφος καὶ συμπατριώτης αὐτοῦ, ὃν ἐθρηνήσαμεν οὐ πρὸ πολλοῦ. Τούτου δ' ἕνεκα καὶ ὁ Stapfer ἐν τῷ σοφῷ αὐτοῦ συγγράμματι Ὁ Σαίξπηρ καὶ οἱ Ἕλληνες τραγικοί, περὶ τοῦ ἰδανικοῦ τῶν Ἑλλήνων ὁμιλῶν καὶ λέγων ὅτι «τὸ ἰδανικὸν τῶν Ἑλλήνων ἐν πᾶσίν ἐστι τὸ μέτρον», τῷ Taine καὶ τῷ Renan παραχωρεῖ τὸν λόγον. Τὰ περὶ τέχνης ἐν γένει ἔργα τοῦ Taine ἀνωμολογήθησαν ὑπὸ πάντων ὡς ἄριστα. Ἀλλ' ἵνα περὶ καλοῦ κρίνῃ, ἵνα γράψῃ τὰς φιλοσοφικὰς ἐκείνος μελέτας αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ δαιμονίου τῆς Ἀγγλίας τραγικοῦ Σαίξπηρ διῆλθε διὰ τῆς πύλης τῶν ἑλλήνων ποιητῶν καὶ πεζογράφων, διότι οὗτοί εἰσιν ἁπλῶς τὸ μέτρον, ὅτι οὗ μετρεῖται τὸ καλόν.

Ἀλλ' αἱ λέξεις, ἃς ἀνωτέρω ἠραιώσαμεν ἐν οἷς περὶ Ἑλλήνων εἶπεν καὶ ἅπερ γαλλιστὶ παρεθέμεθα μὴ θέλοντες νὰ μειώσωμεν τὴν ὡραιότητα τοῦ ὕφους διὰ μεταφράσεως, οὐχὶ οἱονεὶ προφητεία περὶ αὐτοῦ καὶ εἰκὼν τοῦ βίου αὐτοῦ ἐστιν; «Ἰδοὺ ὁ πραγματικὸς ἄνθρωπος, σῶμα δραστήριον καὶ αἰσθητικὸν μετὰ νοήσεως καὶ θελήσεως· ἰδοὺ δὲ ὁ πραγματικὸς βίος, ἑξήκοντα ἢ ἑβδομήκοντα ἔτη, μεταξὺ τῶν βρεφικῶν κλαυθμυρισμῶν καὶ τῆς σιγῆς τοῦ τάφου». Ταῦτα ἀληθῶς χαρακτηρίζουσι τὸν βίον τοῦ μεταξὺ τοῦ ἑξηκοστοῦ καὶ ἑβδομηκοστοῦ ἔτους, ἀκριβῶς ἐν ἡλικίᾳ πέντε καὶ ἑξήκοντα ἐτῶν, (ἐγεννήθη τῷ 1828) θανόντος ἐπιφανοῦς συγγραφέως. Ἡ κρίσις ἀνδρῶν, οἷος ἐγένετο ὁ Taine, βοᾷ ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ Jules Simon ἀπὸ τῶν στηλῶν τοῦ *Temps*. δὲν γράφεται τὴν ἐπιοῦσαν τοῦ θανάτου αὐτῶν. «Οἱ μεγάλοι ἄνδρες, λέγει, εἰσὶν ὡς τὰ ὑψηλὰ ὄρη, ὧν ἀπό τινος ἀποστάσεως λαμβάνει τις ἰδέαν. Οὗτος, ἄλλως τε, ἔγραψε περὶ παντοειδῶν θεμάτων καὶ ἐπὶ παντοειδῶν ἐπίσης ἐσκέψατο: περὶ τῆς ψύσεως, περὶ τῆς τέχνης, περὶ τῆς τέχνης τῆς νοήσεως, περὶ τῆς μεταφυσικῆς, περὶ τῆς πολιτικῆς, περὶ τῆς ἱστορίας. Τὰ συγγράμματα αὐτοῦ εἰσι τοσοῦτον πολυάριθμα καὶ τοσοῦτον σημαντικά, ὥστε θα ἐπήρκουν νὰ δοξάσωσι πολλοὺς συγγραφεῖς διαφόρου εἴδους». Ὅταν δὲ ἀνὴρ τῆς περιωπῆς τοῦ Jules Simon ταῦτα ἀποφαίνηται, τί λείπεται ἡμῖν εἰπεῖν ἐκ τοῦ παραχρῆμα χαράσσουσι τὰς σημειώσεις ταύτας; Ὁ βίος τοῦ Taine κεῖται παράδειγμα ἀνδρὸς ἐκπροσωπήσαντος τὴν Ἐργασίαν καὶ τὴν Ἀλήθειαν, ἐπιστεφομένας διὰ τῆς Ἀγαθότητος. Ἡ δὲ ἐργασία αὐτοῦ ἡ ἀκαταπόνητος παρήγαγε σοβαρὰ προϊόντα ἐξ ὧν διακρίνονται μάλιστα αἱ *Origines de la France contemporaine*, τὸ κράτιστον τῶν ἔργων αὐτοῦ, ἡ πεντάτομος *Histoire de la littérature Anglaise, ou Nouveaux Essais de critique et d'histoire*, τὸ *De l'intelligence*, ὅπερ τῶν ἀξιοσημειώτων αὐτοῦ ἔργων τυγχάνει καὶ τὰ ἐν τῇ ἀρχῇ τῶν σημειώσεων τούτων ἀνα-

γραφέντα περὶ τέχνης. Τῶν δημοσιεύσεων δ' αὐτοῦ ἐποιήσατο ἔναρξιν διὰ τῆς συνεργασίας αὐτοῦ ἐν τῇ *Revue de l'instruction publique* καὶ εἶτα ἐν τῇ *Revue des Deux Mondes*. Ἡ δὲ ἐναισιμος αὐτοῦ δι' ἧς ἔτυχε τοῦ διδακτορικοῦ διπλώματος ὁ συμμαθητὴς τοῦ About καὶ τοῦ Francisque Sarcey τῷ 1853 φέρει ἐπιγραφήν: Essai sur les fables de La Fontaine, θεωρεῖται ὡς ἔργον κλασικόν.

Τὸ ἔξοχον τοῦ θανόντος ἀκαδημαϊκοῦ, ἐκλεγέντος τῷ 1878 εἰς ἀναπλήρωσιν τοῦ Lomenie, προσκάλεσε πλείστας δημοσιεύσεις ἐπὶ τῷ θανάτῳ αὐτοῦ, οἷαι ἐν τῷ Journal des Debats, ἧς ἐγένετο τῶν συνεργατῶν, αἱ ἐν τῷ Temps αἱ ἐν τῷ Figaro καὶ ἄλλαι ἐν ταῖς ἄλλαις ἐφημερίσι καὶ περιοδικοῖς συγγράμματιν, ἐξακολουθήσουσι δ' ἔτι δημοσιευόμεναι, διότι ἡ Γαλλία ἐστὶν ἡ κατ' ἐξοχὴν χώρα τοῦ πνεύματος, ἐν ᾗ τὰ γράμματα καὶ ἐπιστῆμαι ἐν τοῖς μάλιστα λογίζονται καὶ τιμῶνται. Ἀλλὰ πλὴν τῶν βιογραφιῶν τούτων ἐδημοσιεύθησαν καὶ αἱ γνῶμαι διαφόρων συγγραφέων περὶ τοῦ τὸν βίον ἅπαντα εἰς τὴν ἐργασίαν καταναλώσαντος ἀνδρός. Ἐκ τούτων, ὁ Francisque Sarcey ἀναμιμνήσκεται τῶν ἐν τῷ Διδασκαλείῳ ἐν ᾧ ἐγένετο συμμαθητὴς τοῦ περιδόξου γαλάτου καὶ λέγει: Ἐδείκνυε ἐνδιαφέρον περὶ πάντων, ἐνησχολεῖτο περὶ πάντα, ἐνίοτε μετὰ πάθους, πάντοτε μετὰ λελογισμένης ἐπιμονῆς. Ἐνδιατρίβων περὶ τὰ φιλοσοφικὰ ἐθεράπευεν ἅμα τὰ μαθηματικά, τὰ φυσικά, τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας, τὴν ἱστορίαν, τὰς ζώσας γλώσσας καὶ κατέλιξε μαθὼν ἐντελῶς τὴν μουσικήν, τὴν ἐγνογραφίαν. Ἄγνοῶ, ἀληθῶς εἰπεῖν, τί ἐπίστατο. Ἦν ζῶσα ἐγκυκλοπαιδεία. Ἀλλ' ὅπερ ἀξιοθαυμαστότατον, ὁ τεράστιος οὗτος ὁρμαθὸς τῶν γνώσεων, ἃς ἐνέβαλλε διὰ διαρκοῦς πονήσεως ἐν τῷ πνεύματι αὐτοῦ διωργανίζοντο ἀκόπως καὶ διετάσσοντο μεθοδικῇ τάξει, ὥστε εἰς τὴν πρώτην ἀναζήτησιν αὐτῶν ἐν τῇ μνήμῃ αὐτοῦ ἑκάστη ἐξήρχετο τῆς θήκης αὐτῆς καὶ ἐξεχέετο ἐπὶ τοῦ χάρτου ἢ ἐν τῇ συνδιαλέξει. Ἦμην καταπεπληγμένοι, συγκεχυμένοι ἐκ τῆς καθολικότητος ταύτης. Οἰκεία ὖν ἡ φράσις τῷ About ὅταν εἴχομεν ἀνάγκην πληροφορίας:

Allons feuilleter le grand Bücheron.

Ὁ δὲ Zola, ὅστις οὐδαμῶς κατηρίθμει τὸν φίλον του Bourget ἐν τοῖς ἑαυτοῦ, ὅτι πάντοτε ἦν κατὰ τῆς εἰσόδου αὐτοῦ εἰς τὴν ἀκαδημίαν εἶπεν: Ὁ Taine ἦν πνεῦμα ἀξιοσημείωτον, συστηματικὸν ἴσως, μέγας ψιλόλογος καὶ βαθὺς λόγιος. Ἐστὶν τῶν εὐρυτέρων νοῶν τῆς ἐποχῆς ἡμῶν, ὃν ἀπωλέσαμεν».

ΟΔ. ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ.

ΠΛΟΥΣΙΟΣ ΠΑΜΟΣ[1].

Ι.

Καὶ ἠμύνατο τόσον καλῶς, ἀκιζομένη ἐν τῷ μεταξύ, ὥστε κατώρθωσε νὰ ἐπαναφέρῃ τὴν συνδιάλεξιν εἰς τὰ περὶ ἐγκαταστάσεως ἐν Διελέτ καὶ μέχρι τῆς εἰς τὸ ξενοδοχεῖον ἐπιστροφῆς, μόνον περὶ τούτου ἐγένετο λόγος, περὶ τῆς οἰκίας, τοῦ ὀρνιθῶνος, τῶν σταύλων, τῆς ἀγελάδος καὶ τῶν ὁμοίων.

Ὅταν ὅμως ὁ πατὴρ καὶ ἡ μήτηρ ἀπέρειναν μόνοι ἐν τῷ δωματίῳ ἡ συνδιάλεξις ἐστράφη πάλιν περὶ τὸν σύζυγον.

— Ποῖον νομίζεις ὅτι ἔχει πρὸ ὀφθαλμῶν ἡ κόρη μας; ἠρώτησεν ὁ κ. Καπέλ.

— Καὶ σύ, ποῖον νομίζεις;

— Ἐγὼ νομίζω τὸν Παῦλον Βερλουίζ.

Ἐκείνη πάλιν ἐπέμεινεν εἰς τὴν ἀρχικὴν αὐτῆς ἰδέαν. Ἐκ τῶν δύο νέων οἱ ὁποῖοι ἐφαίνοντο κολακεύοντες τὴν Σωσάννην μόνον τὸν Κάμιλλον Ροσᾶ εὕρισκεν ἄξιον νὰ γείνῃ δεκτὸς ὑπὸ τῆς θυγατρὸς αὐτῆς.

— Πιθανόν. Ἀλλ' ἡ οἰκογένεια Ροσᾶ θὰ δεχθῇ τὴν κόρην μας; Εἶναι λίαν ἔξυπνη καὶ πολὺ σκεπτική ὥστε νὰ δυνηθῇ νὰ φαντασθῇ αὐτὸ τὸ πρᾶγμα. Πιθανὸν νὰ ἤρεσεν εἰς τὸν Κάμιλλον, δὲν λέγω τὸ ἐναντίον, διότι εἶναι ἀρκούντως θελκτική δι' αὐτό. Ὁ Κάμιλλος εἶναι ἄνθρωπος ἐχέφρων καὶ γνωρίζει τί ἀξίζει. Ἀλλὰ διὰ νὰ σκεφθῇ κανεὶς ὅτι σκέπτεται νὰ νυμφευθῇ τὴν Σωσάννην, τὸ βλέπω ὀλίγον δύσκολον. Γνωρίζει τὸν πατέρα του, ὅτι ἔχει ἀπόφασιν νὰ τὸν ἀναγκάσῃ νὰ νυμφευθῇ πλουσίαν, πλουσιωτάτην μάλιστα νέαν, ἡ ὁποία νὰ τῷ φέρῃ περιουσίαν ὁμοίαν πρὸς ἐκείνην, τὴν ὁποίαν θὰ κληρονομήσῃ μίαν ἡμέραν. Μὴ σκέπτεσαι λοιπὸν διὰ τὸν Κάμιλλον.

— Τότε λοιπὸν καὶ ἐγὼ νομίζω, ὡς καὶ σύ, ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ Παύλου.

— Αὐτὸ εἶναι πιθανόν, ἀλλὰ πάλιν βλέπω ἀπίθανον νὰ εὐχαριστηθῇ ἡ Σωσάννη εἰς αὐτόν· ἐὰν ὁ Κάμιλλος εἶναι πολὺ πλούσιος, ὁ Παῦλος δὲν εἶναι ἀρκούντως, τοὐλάχιστον οὕτω φρονῶ σκεπτόμενος ὡς ἡ Σωσάννη, ἡ ὁποία ἔχει μεγάλας ἰδέας καὶ φιλοδοξίαν.

ΙΑ.

Ἐνῷ ὁ πατὴρ καὶ ἡ μήτηρ συνεζήτουν περὶ τοῦ γάμου τῆς θυγατρὸς αὐτῶν, ἡ Σωσάννη ἐν τῷ δωματίῳ αὐτῆς ὅπερ ἐχωρίζετο ὑπὸ διαφράγματος μόνον ἐκ τοῦ δωματίου τῶν γονέων αὐτῆς, δὲν ἐσκέπτετο ποσῶς νὰ κατακλιθῇ. Ἅμα ὡς εἰσελθοῦσα εἰς αὐτὸ ἤναψε κηρίον καὶ λαβοῦσα ἀνὰ χεῖρας τὸν φηγαρώ, τεθειμένον μετ' ἄλλων ἐφημερίδων ἐπὶ τοῦ ἐργαρείου ἔρριψε τὸ ὄμμα αὐτῆς ἀμέσως εἰς τὸ κεφάλαιον τῶν *Μικρῶν εἰδικοποιήσεων* τῆς δ' σελίδος, ἔνθα ἀνέγνω.

« Δωμ. 3 χρ. μ. 10 καὶ 11 ἑσπέρας τετάρτης θὰ εἰσ. ἀρ. δ. ὁ. τ: 0: τοῦ δ. ».

Ὅπερ μεθερμηνευόμενον εἰς γλῶσσαν μὴ συνοπτικὴν ἐσήμαινεν.

« Δωμάτιον 3. Φθάνω μεταξὺ τῆς 10ης καὶ 11ης ὥρας τῆς ἑσπέρας τῆς τετάρτης. Θὰ εἰσαγάγω τὸν ἀριθμόν τοῦ δωματίου μου ὑπὸ τὴν θύραν τοῦ δωματίου σου »

Ἡ τετάρτη ἦν ἡ αὐτὴ ἡμέρα, τὸ δωμάτιον 3 ἦτο ἐκεῖνο ἐν ᾧ διέμενεν ἡ Σωσάννη καὶ ὁ ἀριθμός, ὅστις θὰ εἰσήγετο ὑπὸ τὴν θύραν εἰς τὸ δωμάτιον αὐτῆς ἦν ὁ ἀριθμὸς τοῦ δωματίου εἰς ὃ θὰ κατέλυεν ὁ ἀναμενόμενος μεταξὺ τῆς δεκάτης καὶ ἑνδεκάτης ὥρας τῆς ἑσπέρας ταξειδιώτης.

Ἐπειδὴ ἦτο ἀκόμη μόλις ἐννέα ὧραι καὶ ἡμίσεια ἡ Σωσάννη ἐκάθησε πρὸ τοῦ ἀνοικτοῦ παραθύρου καὶ ἀνέμενεν.

Ἐν τῇ Διελέτ κατακλίνονται ἐνωρὶς οἱ κάτοικοι, ὅθεν ἡ προκυμαία ἦτο ἤδη ἔρημος, φωτιζομένη μόνον διὰ τοῦ ὑελωτοῦ τοῦ ξενοδοχείου, ὅπερ ἔμενεν ἀνοικτὸν καὶ ὑπὸ τοῦ φανοῦ, ὅστις εἶνε ἀνημμένος ἐν τῷ βάθει τοῦ κολπίσκου καὶ ὁ ὁποῖος ὑπὲρ τὴν προκυμαίαν ἔριπτε τὰς ἐρυθρὰς ἀκτῖνας αὐτοῦ μακρὰν εἰς τὸ πέλαγος. Κατὰ μακρὰ διαλείμματα σκιά τις διήρχετο τὴν φωτεινὴν ταύτην ἀκτῖνα, ἡ σκιὰ τελωνοφύλακος ὅστις διὰ μονοτόνου βηματισμοῦ διήρχετο ἐπανειλημμένως πρὸ φορτηγίδος διατελούσης ὑπὸ φόρτωσιν.

Παρῆλθεν ἱκανὸς καιρός, ἡ δὲ Σωσάννη τείνουσα πάντοτε τὸ οὖς προσεκτικὸν ἤκουε, κλείνουσα ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν ἔξωθεν τοῦ παραθύρου, ὅπως κατορθώσῃ, ἐν τῇ σιγῇ τῆς νυκτός, νὰ ἀκούσῃ ἦχόν τινα, ὅστις νὰ προαγγείλῃ τὴν ἔλευσιν ἐκείνου, ὃν ἀνέμενεν.

Ἀλλὰ πῶς θὰ ἤρχετο; Ἐφ' ἁμάξης ἢ πεζῇ; Δὲν ἐγίνωσκεν ἐπακριβῶς, ἐφαίνετο ὅμως αὐτῇ πιθανὸν ὅτι ἐπειδὴ δὲν ἐγνώριζε τὸν τόπον θὰ ἐπέβαινεν ἁμάξης ὅπως ὁ ἀμαξηλάτης ὁδηγήσῃ αὐτόν· ἄρα ὁ κρότος ἁμάξης θὰ προανήγγελλε τὴν ἔλευσιν αὐτοῦ.

Περὶ τὴν δεκάτην ὥραν ἐνόμισεν ὅτι ἤκουσε μακρόθεν κρότον ἁμάξης καὶ ἀμέσως μετ' ὀλίγον καλῶς ἀκουόμενον ἦχον κωδωνίσκων συνοδευόμενον ὑπὸ μαστιγώσεων. Ἐν τῇ σκιᾷ εἶδε φαινομένην καὶ κατὰ μικρὸν αὐξάνουσαν τὴν λάμψιν φανοῦ. Διέγνω τότε μικρὰν ἅμαξαν ἐρχομένην ταχέως, στᾶσαν πρὸ τοῦ ξενοδοχείου καὶ ἐξ αὐτῆς πηδῶντα ἐλαφρῶς κατὰ γῆς νεαρὸν ἄνδρα.

— Ἔχετε κανὲν δωμάτιον διαθέσιμον; ἠρώτησεν ἀποτεινόμενος πρὸς τὴν ὑπηρέτριαν, ἥτις ἔσπευσε πρὸς αὐτόν.

— Βεβαιότατα ἀπήντησεν ἐκείνη.

Ὕψωσε τὸ βλέμμα πρὸς τὴν Σωσάννην, δὲν ἐχαιρέτισεν ὅμως αὐτὴν καὶ οὐδὲν σημεῖον συνεννοήσεως ἀντήλλαξε μετ' αὐτῆς.

Ἡ Σωσάννη ἀπομακρυνθεῖσα τοῦ παραθύρου ἔσπευσε πρὸς τὴν θύραν τοῦ δωματίου καὶ ἔτεινε τὸ οὖς. Μετ' ὀλίγον ἤκουσεν ἦχον βηματισμοῦ ἐν τῷ διαδρόμῳ, ἦχον ἐλαφρὸν λεπτῶν ὑποδημάτων καὶ τὸν βαρὺν καὶ βραδὺν ἦχον τῶν ξυλίνων ἐμβάδων τῆς ὑπηρετρίας. Εἶτα ἐγένετο σιγή.

Τότε ἡ Σωσάννη ἔκλεισε τὸ παράθυρον καὶ ἐξαγαγοῦσα τὰ ὑπεδήματα αὐτῆς ἀνεπλήρωσεν αὐτὰ δι' ἐμβάδων, ἀντὶ ὅμως νὰ ἐκδυθῇ ἐκάθισεν ὄπισθεν τῆς θύρας καὶ ἐκ νέου ἀνέμεινε.

Παρῆλθεν ἱκανῶς μακρὸς χρόνος. Βαθμηδὸν πᾶσα βοὴ ἐν τῷ ξενοδοχείῳ ἐξέλιπε καὶ ἐκείνη εἰκοσάκις ἐκόλλησε τὸ οὖς πρὸς τὸ χάσμα, ὅπερ ἐσχημάτιζον τὰ δύο φύλλα τῆς θύρας χωρὶς ν' ἀκούσῃ τίποτε. Ἐσωθεν ἐπεκράτει ἡ ἡσυχία τῆς νυκτός, ἔξωθεν δὲ ὁ φλοῖσβος τῶν κυμάτων τῆς θαλάσσης τὰ ὁποῖα ἐλαφρῶς ἐθραύοντο ἐπὶ τῆς προκυμαίας. Ἐπὶ τέλους ἐνόμισεν ὅτι ἤκουεν ἐν τῷ διαδρόμῳ τὸ ἐλαφρὸν ὁλοίσθημα ἐλαφροῦ βηματισμοῦ καὶ σχεδὸν ἀμέσως παρετήρησεν ὑπὸ τὰ φύλλα τῆς θύρας εἰσδύον λευκὸν τεμάχιον χάρτου. Πρὶν ἢ ἐγκαταλείψῃ αὐτὸ ἡ ὠθοῦσα χεὶρ, ἐκείνη ἥρπασεν αὐτὸ καὶ ἀναπτύξασα ταχέως ἀνέγνω. Δὲν περιεῖχεν ἀλλ' ἢ μόνον τὸν ἀριθμὸν 9 γεγραμμένον διὰ μολυβδοκονδύλου.

Ἠκούσθη πάλιν εἴκοσι βηματισμοῦ ἀπομακρυνόμενος ὡς καὶ προηγουμένως κατὰ τὴν ἔλευσιν καὶ ἐν τῷ ξενοδοχείῳ οὐδεὶς κρότος ἐτάραξε τὴν ἡσυχίαν. Τότε μετὰ προσοχῆς ἤνοιξε τὴν θύραν, τῆς ὁποίας τὸ κλεῖθρον εἶχεν ἀλοιφθῆ ἐλαίῳ πρὸ ὀλίγου καὶ ἐπομένως δὲν ἔτριζε. Δὲν ἔλαβε κηρίον ἀνὰ χεῖρας, ἀλλ' ὡδήγει αὐτὴν τὸ φῶς ὅπερ ἐξήρχετο ἐξ ἡμιανοικτῆς θύρας. Διευθύνθη πρὸς τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 9 δωμάτιον, ὅπερ ἔκειτο εἰς τὴν ἄλλην ἄκραν τοῦ διαδρόμου.

Μόλις εἰσῆλθεν εἰς αὐτὸ καὶ βραχίων περιέβαλεν αὐτήν, ἐνῷ συνάμα ὄπισθεν αὐτῆς ἐκλείετο ἡ θύρα.

— Σωσάννη, Σωσάννη μου!

— Καλέ μου Κάμιλλε!

— Σύζυγέ μου, ἀγαπητέ μου σύζυγε!

— Εἶναι ἀληθές;

— Ἔρχομαι διὰ νὰ ζητήσω τὴν χειρά σου ἀπὸ τοὺς γονεῖς σου.

Ἐκείνη ἔρριψε τοὺς βραχίονας περὶ τοὺς ὤμους αὐτοῦ καὶ ἐκ παθητικότητι ἐκτάκτῳ περισφίγγουσα αὐτὸν εἶπεν.

— Ἀπέθνησκον ἐξ ἀγωνίας μὴ δυναμένη πλέον νὰ ὑπομείνω τὰ βλέμματα, καὶ σκεπτομένη καθ' ἑκάστην πρωΐαν ὅτι πρὸ τῆς ἑσπέρας θὰ καθίστατο γνωστὴ ἡ ἀλήθεια.

— Τέλος πάντων δὲν ἔχομεν πλέον τίποτε νὰ φοβώμεθα.

— Ἀλλὰ παρατήρησέ με λοιπόν!

Μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης εἶχον συνδιαλεχθῆ χαμηλοφώνως, ἀλλὰ μόλις ἐπρόφερε τὰς τελευταίας ταύτας λέξεις ἀπεσύρθη ὀλίγον καὶ ἐτέθη πρὸ τοῦ φωτὸς εἰς τρόπον ὥστε τὸ φῶς νὰ φωτίζῃ αὐτὴν ὁλόκληρον ἐν στάσει ἥτις ἦν ἀνάμικτος ἀκισμῶν ἀλλὰ καὶ ἐντροπῆς συνάμα.

— Παρατήρησε.

— Ἐν μόνον βλέπω, εἶπεν ἀτενίζων πρὸς αὐτὴν τρυφερῶς, ὅτι σὲ εὑρίσκω θελκτικωτέραν καὶ ὡραιοτέραν παράποτε.

— Δὲν πρόκειται οὔτε περὶ θελγήτρων οὔτε περὶ ὡραιότητος.

— Σὲ βεβαιῶ ὅτι διὰ νὰ ἴδω καλῶς πρέπει νὰ γνωρίζω προηγουμένως, ἀλλ' ὅπως καὶ ἂν ἔχῃ τὸ πρᾶγμα δὲν πρέπει πλέον νὰ ἀνησυχῆς, διότι μετὰ δέκα πέντε ἡμέρας δυνάμεθα νὰ γείνωμεν σύζυγοι.

— Ἔχεις τὴν συγκατάθεσιν τοῦ πατρός σου;

— Δὲν ἔχει πλέον λόγους νὰ μοὶ τὴν ἀρνηθῇ.

---

1) Ἴδε ἀριθ. 19 σελ. 368—370.

— Δέν τήν ἔλαβες λοιπόν ἀκόμη;

— Ἄκουσέ με.

Ἔλαβεν αὐτῆς ἀπό τῆς χειρός καὶ ἑλκύων ἐλαφρῶς ὡδήγησεν αὐτήν ἐπί τινος καθέκλας, εἶτα ἐκάθησε παρ' αὐτήν χωρίς νά ἀφήσῃ τήν χεῖρα, ἣν ἐκράτει καὶ ἔσφιγγεν ἐν τῇ ἑαυτῆς.

— Μὲ φοβίζεις, ἐψιθύρισεν ἐκείνη.

— Βεβαίως ὅ,τι ἔχω νά σέ εἴπω δέν εἶναι εὐχάριστον, εἶπεν, ἀλλ' ὑπό τινα ἔποψιν, ὑπό τήν ἔποψιν τήν θέλουσαν τόν ἔρωτά μας, εἶναι εὐχάριστον, ὥστε δέν ἠξεύρω ἐάν πρέπῃ νά λυπώμεθα ἤ νά χαιρώμεθα.

— Μήπως ὁ πατήρ σου θέλει νά σέ νυμφεύσῃ; ἀνέκραξεν.

— Ὁ πατήρ μου δέν θέλει τίποτε, οὔτε δύναται νά πράξῃ τι, διότι εἶναι οἰκονομικῶς κατεστραμμένος.

— Κατεστραμμένος; ὁ πατήρ σου! οἰκονομικῶς;

— Ἀπό ὅλην τήν περιουσίαν του δέν μένει τίποτε παρά μόνον χρέη. Ξεύρεις ὅτι εἶχε δίκην περί σπουδαίας εὐθύνης.

— Δέν εἶχε κερδίσει;

— Ναί, ἐκέρδισε πρό πάντων τῶν δικαστηρίων δι' ὧν διῆλθεν ἡ ὑπόθεσις μέχρι τοῦδε, ἔμεινεν ὅμως τελευταῖον τι πρό τοῦ ὁποίου ἔχασε καὶ ἡ ἀπόφασις εἶναι τελεσίδικος, ἑπομένως ἐπῆλθε καταστροφή. Μέγαρα, πύργοι ἐξοχικαί ἐπαύλεις, εἰκόνες, τά πάντα πωληθήσονται, εἶναι δέ βέβαιον ἀπό τοῦ νῦν ὅτι ἡ περιουσία του μολονότι μεγάλη δέν θά ἀρκέσῃ ὅπως πληρώσῃ τό βάραθρον. Λοιπόν καταστροφή, καταστροφή τελεία, εἶναι βεβαιότατον, εὐτυχῶς ὅμως δέν πρόκειται περί ἀτιμώσεως. Ὁ κτύπος εἶναι τρομερός, ἀπότομος, καταστρεπτικός ἐκ τοῦ ὁποίου πιστεύω ὅτι ὁ πατήρ μου δέν θά εἰμπορέσῃ νά ἐξεγερθῇ. Τώρα λοιπόν ἐγώ θά γείνω ἀρχηγός τῆς οἰκογενείας. Ὁ ἀγχίνους ἀνήρ, ὁ ἰσχυρός, ὁ πλούσιος εἰς ἰδέας θά ἐξαφανισθῇ καὶ θ' ἀντικαταστήσῃ αὐτόν ὁ ἀνωφελής ἀνήρ, ὁ ἀνατραφείς διά βίον νωχελῆ καὶ λαμπρόν. Ἀλλά τοῦτο δέν μέ καταβάλλει, οὔτε μέ τρομάζει, διότι ἐάν εἰς ἐκεῖνον λείπῃ τό πᾶν, ἐγώ ὅμως ἔχω σέ καὶ αἰσθάνομαι ὅτι διά σέ καὶ διά σοῦ θά δυνηθῶ νά ἀντιπαλαίσω. Ἀναμφιβόλως δέν ἔχω πλέον νά σοί προσφέρω τόν λαμπρόν ἐκεῖνον βίον καὶ ὀφείλομεν ν' ἀρκεσθῶμεν εἰς μέτρια πράγματα, ἀλλ' ἀδιάφορον ἀφοῦ ἀνταγαπώμεθα! Ἐρχόμενος κατέστρωσα τό σχέδιόν μου. Θέλεις νά σοί τό εἴπω;

(Ἀκολουθεῖ). ΗΕΣΤΟΡ ΜΑΛΟΤ.

(Μετάφρασις Α. ΓΡΑΜΜΑΤΟΠΟΥΛΟΥ).

ΤΑ ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΕΠΙ ΤΩΝ ΖΩΩΝ ΠΕΙΡΑΜΑΤΑ*

Β'.

Καὶ τοιαῦτα μέν οἱ τῶν ἐπί ζώων πειραμάτων πολέμιοι διατυποῦσιν εἰς δικαιολογίαν τῶν ἰσχυρισμῶν αὐτῶν· ἐν τούτοις ἀπ' αὐτῆς τῆς ἀρχαιότητος παρατηρεῖται ἡ ὕπαρξις τῆς διά τοῦ μέσου τούτου ἐξυπηρετήσεως τῆς ἐπιστήμης. Λύτοί οἱ τῶν Περσῶν βασιλεῖς παρέδιδον τούς καταδίκους εἰς τήν διάκρισιν τῶν ἰατρῶν, Ἄτταλος δέ ὁ Γ' ὁ ἐπιλεγόμενος Φιλομήτωρ ἐδοκίμαζε κατά τόν Γαληνόν ἐπί τῶν καταδίκων τά τε δηλητήρια καὶ τά ἀντιφάρμακα αὐτῶν, οἱ δέ Πτολεμαῖοι ἐπέτρεπον ἐπίσης τήν τέλεσιν αὐτῶν ὡς τεκμηριοῦται ἐκ τῶν ἐπί τῶν κακούργων πειραμάτων τοῦ Ἡροφίλου καὶ Ἐρασιστράτου. Καὶ πρῶτον ὑπό τήν ἔποψιν τῆς πρός τά λοιπά πλάσματα εὐλαβείας, ἀνεφάρμοστος φαίνεται ἡ πολιτεία τῶν μή ὀπαδῶν τῶν ἐπί τῶν ζώων πειραμάτων. Καὶ παρ' αὐτοῖς ἔτι τοῖς ζώοις ἐπικρατεῖ διηνεκής πόλεμος, τῶν ἀσθενεστέρων, καταβροχθιζομένων ὑπό τῶν ἰσχυροτέρων καὶ κατάλληλον ἐχόντων τόν διοργανισμόν πρός χώνευσιν αὐτῶν. Ὁ ἄνθρωπος, ὡς σαρκοφάγος, ἐπιδίδεται εἰς θήραν τῶν κατωτέρων ζώων, φονεύει, ἐκδέρει καὶ τρώγει αὐτά· πῶς δέ συμβαίνει νά παρορᾶται μέν ὁ τοιοῦτος φόνος καὶ ὄλεθρος, ὁ ἐμμέσως τήν τοῦ ἀνθρώπου ἐξυπηρετῶν ὕπαρξιν, νά κατακρίνηται δέ ἡ πρύσκαιρος χρῆσις κατωτέρου ζώου ὑπέρ ἐμμέσου ἐξυπηρετήσεως τῆς αὐτῆς ὑπάρξεως; Χρησιμοποιοῦμεν τάς παχείας διφθέρας χωρίς νά διατυπώνται διαμαρτυρίαι κατά τῆς ἀποστερήσεως τῶν ἐπί τῶν δορῶν αὐτῶν δικαιωμάτων τῶν ζώων. Φονεύομεν τάς φαλαίνας διά τό λίπος αὐτῶν καὶ ζῶντα καταβροχθίζομεν τά ὄστρεα. Λυπούμεθα ἐπί τῇ ὑπερβολικῇ ἐπιβαρύνσει τοῦ ἵππου καὶ λοιπῶν δι' ὀγκωδῶν καὶ βαρυτάτων φορτίων, ἀδιαφοροῦμεν ὅμως διά τήν ἀγωνίαν τοῦ ἐν τῇ χύτρᾳ θυνήσκοντος ἀστακοῦ καὶ ἀναμένομεν τήν ἐν τῇ παροψίδι ἐλκυστικήν αὐτοῦ ὄψιν. Τερπόμεθα ἐπί τῇ καλλικελάδῳ φωνῇ τῶν πτηνῶν, πλήν διατί τά ἐκ τούτων ἐδέσματα ὡς τήν πλουσιωτέραν ἡγούμεθα εὐωχίαν; Οὐδέν λέγομεν ὅταν ἡ ὑπηρέτρια ἢ ὁ μάγειρος δηλητηρίῳ τούς μῦς ἐξαφανίζουσιν· ὅταν δέ εἰς ἄλλον τινα μῦν δηλητηριώδη χορηγῶμεν τροφήν ἵνα, ἀποθνήσκοντος τούτου, παρατηρήσωμεν τόν τρόπον τῆς τοῦ θανάτου ἐπελεύσεως, ἀξιοκατάκριτοι καὶ μεμπτέοι τυγχάνομεν; Μήπως ὁ θάνατος δέν εἶναι ὁ σκοπός τοῦ δηλητηρίου ἐν ἀμφοτέραις ταῖς περιπτώσεσιν;

Ἀλλ' αἱ ὀδύναι; Ἰδού τί οἱ τῶν πειραμάτων ὀπαδοί ἀπαντῶσιν εἰς τήν ἐρώτησιν ταύτην: Κατ' ἀρχήν τά ἐπιστημονικά πειράματα εἶναι ἠθικά εἰς τόν ὑπέρτατον βαθμόν, ἅτε ἀποτελοῦντα τήν ἐπίδειξιν τῆς ἀληθείας χάριν τῆς ἀληθείας αὐτῆς. Ἄν ὅμως ἐν τῇ ἐπιδιώξει ταύτῃ ἀναποφεύκτως προύκαλεῖτο πόνος εἰς τά κατώτερα ζῶα, οὐδείς ἐλυπεῖτο ἐπί τούτῳ περισσότερον τοῦ ἐπιστήμονος ἰατροῦ, ἡ ἀποστολή τοῦ ὁποίου ἀποσκοπεῖ κυρίως εἰς τήν τοῦ πόνου καταστροφήν· ἡ τοιαύτη ὅμως πιθανή σύμπτωσις κατ' οὐδέν διασαλεύει τό ἠθικόν τοῦ ἔργου αὐτῶν.

Δέν θεωρεῖται ἀνήθικον τό ὑποβάλλειν εἰς δοκιμασίας τά ζῶα τροφῆς χάριν· ποῦ λοιπόν εὕρηται ἡ λογική ἐν τῷ ἰσχυρισμῷ ὅτι ἀξιοκατάκριτος ἡ εἰς τάς αὐτάς δοκιμασίας ὑποβολή τοῦ ζώου χάριν προσκτήσεως γνώσεων; Ἐν τῇ τελευταίᾳ μάλιστα περιπτώσει τό ζῶον ἀναισθητεῖται συνήθως, τοῦθ' ὅπερ δέν συμβαίνει ἐν τῇ πρώτῃ περιπτώσει. Τίς, παριστάμενος εἰς τόν σκληρότατον καὶ σφαγέως μόνον καρδίαν ἀπαιτοῦντα θάνατον τῶν ἀθωοτάτων ἐκείνων κτηνῶν, ἅτινα σωρηδόν καθ' ἡμέραν καὶ διά μυρίων ὅσων ἀποτροπαίων μεθόδων ἀφαιροῦνται τήν ζωήν χάριν ἁπλῆς τροφῆς τοῦ ἀνθρώπου, τίς, καθορῶν τόν μέν βοῦν διά βαρείας σφύρας κατά μέτωπον πληττόμενον καὶ ἐν στιγμῇ πρό τῶν ποδῶν τοῦ ἀνθρώπου ἐξαπλούμενον, ἀγωνιῶντα καὶ μετά μικρόν ὑπό κοπτερήν ἐκπνέοντα μάχαιραν, δέν θά ὠμνυεν οὐδέποτε πλέον ἐν παρακλησίῳ νά εὑρεθῇ θεάματι; τίς, ἀκούων τάς ὀξείας φωνάς τοῦ χοίρου, σπαρασσομένου τά σπλάγχνα διά λογχοειδοῦς μαχαίρας, εἰσαγομένης ἐν αὐτῷ πρός τήν τῆς καρδίας διάτρησιν καὶ θανάτωσιν αὐτοῦ ὑπό τό κράτος ὀδυνηροτάτης βασάνου, τίς λέγομεν δέν θ' ἀπετροπιάζετο καὶ ἐπί τῇ ἁπλῇ ἀναμνήσει τοῦ ὀνόματος τοῦ ζώου; Τίς δέν συγκινεῖται ἐπί τῷ εἰς τήν σφαγήν ἀγομένῳ προβάτῳ, τῷ προκισθανομένῳ πολλάκις τήν ἀναμένουσαν αὐτό τοῦ σφαγέως μάχαιραν καὶ ματαίως ἀγωνιζομένῳ ἑτέραν νά τραπῇ ὁδόν; Ἀναμφιβόλως ὑπό τήν ἔποψιν ταύτην ἡ μόνη ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ νῷ ἐπερχομένη σκέψις, εἶναι ἡ σκέψις ἐκείνη, ἥτις ἡκιστα τιμητική διά τό ὑπέροχον καὶ λογικόν τοῦτο ὄν, φυσικωτάτη δέ καὶ χαρακτηριστικωτάτη, συνοψίζεται εἰς τάς λέξεις: Ὁποῖον θηρίον ὁ ἄνθρωπος! Εὐνόητον ὅτι καὶ μεθ' ὅλα τά ὑπέρ τῆς νομιμότητος τῆς τελέσεως τῶν ἐπί ζώων πειραμάτων λεγόμενα ἐκεῖνο τό ὁποῖον δέον τήν πρωτίστην ἐν αὐτοῖς νά καταλαμβάνῃ θέσιν εἶναι ἡ τοῦ ἐνεργοῦντος ἰατροῦ ἤ βακτηριολόγου εὐσυνειδησία· ὁ εὐσυνειδήτως ἐνεργῶν καὶ ἁρμοδίως τό ἀναισθητικόν ἐφαρμόζων ὁσάκις ἐπιτρέπηται ἡ χρῆσις αὐτοῦ, μεγάλως ἀνακουφίζει τάς δοκιμασίας τοῦ ὑπό τήν ἀνατομικήν αὐτοῦ μάχαιραν ζώου, μήτε πέραν τοῦ δέοντος τά πειράματα αὐτοῦ ἐξακολουθῶν, μήτε ἐπί ἀκαταλλήλων ζώων ταῦτα ἐπιτελῶν, ἀείποτε δ' ὑπ' ὄψει ἔχων τήν εἰ δυνατόν προλήψιν τοῦ θανάτου τοῦ ἐφ' οὗ ἐνεργεῖ ζώου.

Πῶς δέ πρέπει νά χαρακτηρισθῇ ἡ πολιτεία ἐκείνη τῶν ἀρνουμένων μέν τήν χρησιμότητα τῶν πειραμάτων, τήν ἰατρικήν δ' ἐπικαλουμένων συνδρομήν ἐν ὥρᾳ ἀνάγκης; Ἰδού τί εἶπεν ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῷ ἐκείνῳ συνεδρίῳ ὁ τῶν πειραμάτων τούτων ὑπέρμαχος κ. Βίκτωρ Χόρσλεϋ: «Ἡ διαγωγή αὐτῶν ἐν τῷ ζητήματι τούτῳ ἐν τῷ ὁποίῳ ἐκφράζουσι γνώμας, ἐκ τῶν ὑψηλοτάτων δῆθεν ἐλατηρίων τῆς ἠθικῆς καὶ τῆς φιλανθρωπίας ἀπορρεούσας, εἶναι ἁπλῶς ὑποκριτική. Πᾶς τῶν πειραμάτων τούτων πολέμιος ὅστις, ἐν ἀσθενείᾳ διατελῶν, ἐκάλει ἰατρόν, κεκτημένον ἰατρικάς γνώσεις τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, ἀποβαίνει ἔνοχος διπροσωπίας καὶ ποταπότητος. . . Ἡ κατά τῆς τελέσεως τῶν πειραμάτων τούτων ἐνέργεια *ὀνομαστικῶς* μόνον φέρει τύπον φιλανθρωπίας. Πράγματι δέ ἀποτελεῖ φάσιν τῆς σκέψεως ἐκείνης, ἥτις ἀείποτε κατεπολέμησε τήν ἐπιστήμην ἐν ὀνόματι τῆς θρησκείας». Μόνον διά τῆς ἐρεύνης ἀποβαίνει δυνατή ἡ τῆς ἐπιστήμης προκοπή· ἀλλ' ἡ ἔρευνα αὕτη διενεργεῖται διά τῶν πειραμάτων· ἡ χειρουργική κυρίως βασίζεται ἐπί πειραμάτων ζώντων ὄντων. «Νέα ἀνακάλυψις» λέγει ὁ κ. Κήτλιν «ἐν τινι τῶν τεχνῶν, μολονότι ἡ ἁπλή ἔμπνευσις αὐτῆς δύναται νά ἐπέλθῃ ἐν παντί χρόνῳ, οὐδέποτε ἔσται ἀνακάλυψις ἐν γένει ἐάν μή πρότερον δοκιμασθῇ. Καὶ ἡ δοκιμή δέον νά γείνῃ εἴτε ἐπί ἀνθρώπων εἴτε ἐπί κατωτέρων ζώων». Ἄλλως «ὁ νόμος τῆς θυσίας εἶναι ὁ νόμος τῆς ζωῆς» ἐπί τούτου τοῦ λογίου πιθανῶς ἐρειδόμενος καὶ ὁ κ. Βίκτωρ Χόρσλεη φρονεῖ ὅτι «Ὁλοκλήρου τοῦ σκοποῦ τῆς ἐπιστήμης ἀποβλέποντος εἰς τήν πρόσκτησιν γνώσεων, ἡ τοιαύτη πρόσκτησις γνώσεων ἀποβαίνει ἐφικτή μόνον διά δαπάνης τινός καὶ θυσίας. Οἱ ἄνθρωποι τήν ἰδίαν πολλάκις ἐθυσίασαν ζωήν ἐν τῇ τοιαύτῃ ἐξυπηρετήσει τῆς ἐπιστήμης· τά εὐεργετήματα ὅμως τῆς οὕτω προσκτωμένης γνώσεως ἐφαρμόζονται ἐπί τε τῶν κατωτέρων ζώων καὶ ἐπί τῶν ἀνθρώπων· τούτου ἕνεκεν αὕτη εἶναι ἡ βάσις ἐφ' ἧς μόνης δικαιοῦται ὁ ἄνθρωπος νά ἐπικαλεσθῇ τήν συνδρομήν τῶν κατωτέρων ζώων πρός τό κοινόν καλόν». Ὁπόσον συντελεστικά δέ εἰς τήν ἐξυπηρέτησιν τῆς ἀνθρωπότητος τά ἐπί ζώων πειράματα ἐγένοντο, τοῦτο τεκμηριοῦται ἔνθεν μέν ὑπό τοῦ γεγονότος καθ' ὃ πᾶσα νέα γνῶσις κατεδείκνυε τήν ὁμοιότητα τοῦ ἀνθρώπου πρός τά κατώτερα ζῶα οὐ μόνον ὡς πρός τήν σωματικήν διάπλασιν ἀλλά καὶ ὡς πρός αὐτήν ἔτι τήν φυσιολογικήν ἐνέργειαν· πᾶσα δέ νέα πληροφορία κατεδείκνυεν ὅτι τά ζῶα ὑπόκεινται εἰς τάς αὐτάς καὶ οἱ ἄνθρωποι ἀσθενείας καὶ ὅτι ἡ φυσιολογική τῶν φαρμάκων ἐνέργεια ἦτο ἡ αὐτή παρ' ἀμφοτέροις ὡς πρός τά κυριώτερα σημεῖα αὐτῆς.

«Αἱ τῶν ἀνθρώπων ὑπό τῶν ζώων διαφοραί», λέγει ὁ διδάκτωρ Ἀρμάνδος Ρλόφρρ «δέν εἶναι οὐδέ κατά τό ἥμισυ τοσαῦται ὅσαι αἱ τῶν ἀνθρώπων ἀπ' ἀλλήλων. Ἡ δέ τῶν φαρμάκων γνῶσις ἡμῶν προσεκτήθη καθ' ὁλοκληρίαν διά πειραμάτων εἴτε ἐπί ζώων εἴτε ἐπί ἀνθρώπων, ἀσθενούντων ἤ καὶ ὑγιῶν». Ὅτε πρό τριακονταετίας ὁ Λουδοβίκος Παστέρ ἤρξατο τῆς ἀξιοσημειώτου αὐτοῦ ἐνεργείας, οὐδέποτε βεβαίως ἐμάντευεν ὅτι ζῶν ἔτι θά κατώρθου νά ἀποδώσῃ ὑπηρεσίας τῇ ἀνθρωπότητι, ἐπιρρωσάσας τό κλέος αὐτοῦ

*) Ἴδε ἀριθμ. 17, ἐν σελ. 331 - 333.

καὶ ἀνὰ σύμπασαν τὴν ὑρήλιον τὸ ὄνομα αὐτοῦ διασαλπισάσας. Ἀπέθνησαν ἄρα ἄχρηστα τὰ ὑπ' αὐτοῦ τελεσθέντα πειράματα; Δὲν ἐξωμάλισαν δὲ μᾶλλον ταῦτα τὴν ὁδὸν εἰς τὴν ἐξεύρεσιν τῆς ἀντισηπτικῆς ἐκείνης μεθόδου ἐν τῇ τῶν πληγῶν θεραπείᾳ, μεθ' ἧς ἀρρήκτως συνεδέθη τὸ τοῦ σὶρ Ἰωσὴφ Λίστερ ὄνομα; Μήπως ἡ ὑπὸ τοῦ Παστὲρ ἀνακάλυψις μεθόδου πρὸ ἑνδεκαετίας ὅλης διὰ τὴν ἐν τοῖς ζώοις θεραπείαν τοῦ ἀνθρακος δὲν ἀπέβη εὐεργετικὴ καὶ διὰ τὰ κτήνη, καταπληκτικῶς (ἀπὸ 10 εἰς 1 % τὴν παρ' αὐτοῖς ἐκ τοῦ νοσήματος τούτου θνησιμότητα ἐλαττώσασα; Αὐτή αὕτη ἡ θεμελιώδης βάσις τῶν νῦν φυσιολογικῶν γνώσεων, ἡ ὑπὸ τοῦ Χέρβεη δηλονότι ἀνακάλυψις τῆς κυκλοφορίας τοῦ αἵματος, ἐβαπτίζετο ἐπὶ τοιούτων πειραμάτων. Ἀτυχέστερον δὲ πρὸς τὴν ἔστιν ὅτε διατυπουμένην ἀμφισβήτησιν τῆς ἀνακαλύψεως ταύτης, ὡς ἀρχικῶς καὶ ἐν μέρει γνωστῆς προγενεστέροις φυσιολόγοις, τὸ ἔργον τοῦ Χέρβεη ἔχει ἀναμφιβόλως τὴν αὐτὴν σχέσιν πρὸς τὰς μετέπειτα προόδους τῆς ἰατρικῆς, οἵαν τὸ τοῦ Γαλιλαίου πρὸς τὴν θαυμασίαν ἀνάπτυξιν τῆς νεωτέρας ἀστρονομίας. Καὶ τὸ ἐλάχιστον δὲ τμῆμα τῆς ἀνακαλύψεως ταύτης τοῦ Χέρβεη ἐπετεύχθη διὰ πειραμάτων ἐπὶ ζώων τῶν. Ὁπόσων δὲ ὠφελειῶν πρόξενος ἡ ἀνακάλυψις αὕτη τῆς κυκλοφορίας τοῦ αἵματος ἐγένετο! Εἰς ταύτην ὀφείλεται ἡ γνῶσις τῆς λειτουργίας τῆς καρδίας καὶ τῶν πνευμόνων, εἰς ταύτην ὀφείλεται ἡ ἐντελὴς κατανόησις τῶν τῆς καρδίας λειτουργιῶν καὶ ἡ συνεπείᾳ τῆς γνώσεως ταύτης πρόληψις καὶ διάγνωσις νοσημάτων, στενῶς συνδεομένων μετὰ τῆς κυκλοφορίας τοῦ αἵματος. Ἡ τοῦ Χέρβεη ἀνακάλυψις ἀπετέλεσεν ἐν τῷ μέρει τὴν βάσιν ἑτέρας ἐπίσης σπουδαίας καὶ εὐεργετικῆς ἀνακαλύψεως, τῆς ὑπὸ τοῦ Λαινὲκ (Laënec) κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ λήγοντος αἰῶνος γενομένης καὶ συνισταμένης εἰς τὴν ἀκοὴν τῶν ἐν τῷ θώρακι διὰ τῶν κινήσεων καὶ τῆς λειτουργίας τῆς καρδίας καὶ τῶν πνευμόνων παραγομένων ἤχων καὶ τὴν ἐκ τῆς κανονικότητος ἢ ἀταξίας αὐτῶν διάγνωσιν τοῦ χαρακτῆρος διαφόρων νοσημάτων. Τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ Χέρβεη ἐπωφελήθη κατόπιν καὶ ὁ Χόπ (Hope) ὁ ρυθμίσας τὴν διάγνωσιν καὶ θεραπείαν τῶν καρδιακῶν νοσημάτων. Τοιαύτη ἡ ἐπιτυχία τῆς ἐπὶ πειραμάτων βασισθείσης δράσεως τοῦ Χέρβεη, ἐπιτυχία ἀνεκτιμήτου ἀξίας διὰ τὴν ἀνθρωπότητα καὶ ἀμέσως κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον συνδεομένη μετὰ πασῶν τῶν νεωτέρων φυσιολογικῶν ἀνακαλύψεων.

Παραπλησία ὑπῆρξεν ἡ ἐν τῷ νευρικῷ συστήματι πειραματικὴ ἔρευνα τοῦ πολλοῦ καὶ ἀπαλωτάτου τὴν καρδίαν Μπέλ (Bell) τοῦ νέαν ἐν τῇ ἐπιστήμῃ ταμάντος ὁδὸν καὶ ἐπὶ τῷ βάσει πειραμάτων κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἐνεστῶτος αἰῶνος δι' ἀληθοῦς τάξεως πραγματικὸν χάος ἀντικατεστάσαντος. Ἀπὸ μακροῦ θὰ συνεπλήρου ὁ ἐπιφυλακτικώτατος οὗτος φυσιολόγος τὴν ἀνακάλυψιν αὐτοῦ, τὴν ἀμφοτέρας τὰς ἕδρας τῆς τε κινήσεως καὶ τῆς αἰσθήσεως ἐν δυσὶν ἰδικωτέροις τμήμασι τοῦ νωτιαίου μυελοῦ καθορίσασαν, ἀπὸ πολλοῦ, λέγομεν, αὐτὴν θὰ συνεπλήρου, εἰ μή, ἐν ἐποχῇ καθ' ἣν ὡς σκληροὶ καὶ ἀσπλάγχνοι οἱ τῶν ἐπὶ ζώων πειραμάτων ὑπαδοὶ ἐστιγματίζοντο, ἐδιστάζον ἀκριβῶς ἐν τῇ τελέσει τῶν ἁρμοδίων πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτῶν πειραμάτων, ἁπλῶς ἕνεκα τῆς ἀνακαφεύκτου προκλήσεως τοῦ μετ' αὐτῶν συνδεομένου πόνου· τὰ πειράματα ὁπωσδήποτε ἐτελέσθησαν, ἡ ἐνέργεια αὐτοῦ ἐπέτυχε καὶ αἱ ἐκ ταύτης ἐπιτευχθεῖσαι γνώσεις συνεχισθεῖσαι βαθμηδὸν ὑπὸ τοῦ νευροπαθολόγου Χὶλ (Hall), καὶ τῶν φρενολόγων Χίτζιγκ (Hitzig), Φερριὲ (Ferrier) καὶ λοιπῶν μεγάλα περιεποιήσαντο τῇ ἀνθρωπότητι ὠφελήματα. Ὁλόκληρος ἡ νεωτέρα τοῦ ἐγκεφάλου χειρουργικὴ ὑπῆρξεν ἄρισον ἀποτέλεσμα πειραμάτων ἐπὶ ζώντων ζώων. Διὰ πειραμάτων ἐπὶ κυνῶν ἐπετεύχθη ἡ ὑπὸ τοῦ Χάνταρ (Hunter) ἐφεύρεσις τῆς μεθόδου θεραπείας τοῦ ἀνευρυσμοῦ περὶ τὸ τέλος τοῦ λήξαντος αἰῶνος, διὰ πειραμάτων ἐπὶ κονίκλων ἀνεκάλυψεν ὁ Γρὰῖφε (von Graefe) τὴν δι' ἀποτμήσεως τμήματος τῆς ἴριδος θεραπείαν τοῦ ἐν τῇ σκληρίδι μέρους τοῦ ὀφθαλμικοῦ βολβοῦ συνιστομένου νοσήματος, ὅπερ φέρεται ὑπὸ τὸ ὄνομα γλαύκωμα. Καὶ ἐπὶ τῇ ὑποθέσει δὲ ὅτι πᾶσαι αὗται αἱ ἀνακαλύψεις καὶ αἱ σχετικαὶ θεραπευτικαὶ μέθοδοι ἠδύναντο νὰ ἐπιτευχθῶσιν ἄνευ πειραμάτων ἐπὶ ζώντων ζώων τίς ποτε τῶν εὐσυνειδήτων ἰατρῶν, τῶν ἰατρῶν ἐκείνων οἵτινες ἐννοοῦσι νὰ σεβασθῶσι τήν τε ἐπιστήμην, ἧς μύσται τυγχάνουσι καὶ τὴν ἀνθρωπότητα, τὴν ἐξυπηρέτησιν τῆς ὁποίας ἐνόρκως ἀναλαμβάνουσι, τίς, λέγομεν, αὐτῶν θὰ ἐτόλμα ἀμέσως ἐπὶ πασχόντων ἀνθρώπων νὰ ἐφαρμόσῃ καὶ ἐκείνην ἔτι τὴν ἀνακάλυψιν αὐτοῦ, εἰς τὸ ἀλάνθαστον τῆς ὁποίας πληρεστάτην ἔχει πεποίθησιν; Ἢ μήπως θὰ εὑρίσκοντο τόσον ταχέως ἄτομα, ἅτινα νὰ ἔχωσι τὸ θάρρος νὰ ὑποβληθῶσιν εἰς τὴν ἐφ' ἑαυτῶν ἐφαρμογὴν τῆς ἀνακαλύψεως διὰ πρώτην φορὰν καὶ δοκιμῆς χάριν, σπάνιον δεῖγμα τῶν ὁποίων ἄρτι ἀπετέλεσεν ὁ ἐν Ἀμβούργῳ εἰς παραπλήσιον προβὰς πείραμα ἀνταποκριτὴς τοῦ «Κήρυκος τῆς Νέας Ὑόρκης» κ. Στάγχοπ;

Τὰ ἐπὶ τῶν ζώων πειράματα ὑπῆρξαν εὐεργετικὰ διὰ τὴν ἀνθρωπότητα· ἀδύνατον νὰ προίδῃ τις τὴν πρόοδον, ἥτις ἐπιφυλάσσεται διὰ μέσου αὐτῶν τῷ ἀνθρώπῳ ἐν τῷ νεωστὶ μάλιστα ἀναπτυσσομένῳ σταδίῳ τῆς βακτηριολογίας. Ἐκλειπόντων τῶν πειραμάτων τούτων ἡ εἰς διηνεκῆ πρόοδον προωρισμένη ἐπιστήμη ἀπόλλυσι τὴν σοβαρότητα καὶ ἀποβάλλει μέγα μέρος τοῦ προορισμοῦ αὐτῆς, καταδικαζομένη μάλιστα εἰς τὸ ἄγονον καὶ στεῖρον καθεστώς. Καθόσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὴν δι' αὐτῶν συνεπαγομένην ταλαιπωρίαν ἀθώων ζώων δέον νὰ ἔχωμεν πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν σοφὴν ἐκείνην γνώμην καθ' ἣν «ἐν τῇ ἐπιστήμῃ ὡς καὶ ἐν παντὶ ἄλλῳ, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον δίδει ἀξίαν καὶ σημασίαν εἰς τὰ γεγονότα εἶναι ἡ ἰδέα ἐφ' ἧς ταῦτα βασίζονται». Φονεύει ὁ δολοφόνος, φονεύει ὁ ἥρως, φονεύει καὶ ὁ ἐν τῷ πεδίῳ τῆς μάχης ὑπὲρ τῆς χώρας, ὑπὲρ τῆς πατρίδος, ὑπὲρ τῶν ἱερῶν καὶ τῶν προγονικῶν παραδόσεων πολεμιστής· ἀλλ' ὁ μὲν πρῶτος σιδηροδέσμιος ἐπὶ τοῦ ἰκριώματος ἀναβιβάζεται, ἐν τῇ ἀγχόνῃ ἀπαγχονίζεται ἢ καὶ ἐπὶ τὸ ἀμερικανικώτερον εἰς τὸν δι' ἠλεκτρισμοῦ ὑποβάλλεται θάνατον· ἔπη ὅλα εἰς ἐξύμνησιν καὶ ἔξαρσιν τῆς πράξεως τοῦ δευτέρου συγγράφονται, τῷ τῆς ἀμαράντου δὲ δάφνης στεφάνῳ ὁ τρίτος στεφανοῦται.

Γ. Κ. Α.

ΕΤΑΙΡΕΙΑΙ ΚΑΙ ΣΥΛΛΟΓΟΙ

Ἑλληνικὸς Φιλολογικὸς Σύλλογος.

Κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς παρελθούσης δευτέρας, προεδρεύοντος τοῦ κ. Ἀναστ. Χριστίδου, ἀνεγνώσθη ὑπὸ τοῦ κ. Γ. Γεωργιάδου διατριβὴ αὐτοῦ ὑπὸ τὴν γενικὴν ἐπιγραφὴν Ἑρμηνευτικὰ εἰς τὸν Ὅμηρον μετὰ γραμματικῶν καὶ κριτικῶν παρατηρήσεων, ἧς ἡ ἀνάγνωσις ὑπὲρ τὴν μίαν καὶ ἡμίσειαν διήρκεσεν ὥραν. Προτίκτετο δὲ κυρίως περὶ τῶν παρ' Ὁμήρῳ λέξεων κρήγυον καὶ γλαυκῶπις, τοῦ γνωστοῦ ἐπιθέτου τῆς παρθένου Ἀθηνᾶς. Ὁ κ. Γεωργιάδης εἶπεν ὅτι ἡ λέξις κρήγυον γραπτέον κρήγιον, ἡ δὲ λέξις γλαυκῶπις ἑρμηνευτέα ἡ λαμπρούς, φοβεροὺς ἔχουσα ὀφθαλμούς.

Μετὰ τὸ ἀνάγνωσμα ἐποιήσαντο παρατηρήσεις οἱ κ. κ. Ὀδ. Ἀνδρεάδης, καὶ Χρ. Χατζηχρήστου.

Κατὰ τὴν αὐτὴν συνεδρίαν ὁ γενικὸς γραμματεὺς ἀνεκοινώσατο τὴν ἀποστολὴν διαφόρων πονημάτων πρὸς ὑποβολὴν αὐτῶν τῷ ἀγωνοθετήματι τοῦ Καραπανείου ἀγῶνος περὶ συντάξεως ἀναγνωστικῶν βιβλίων τοῦ 6', γ' καὶ δ' ἔτους τῆς δημοτικῆς σχολῆς. Κατὰ τὸ πρόγραμμα, ὅπερ περὶ τοῦ ἀγωνοθετήματος τούτου, συνταχθὲν ὑπὸ τῆς ἐκπαιδευτικῆς ἐπιτροπῆς, ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ Συλλόγου κατὰ τὸν παρελθόντα αὔγουστον (26) ὁ διαγωνισμὸς ἔστιν ἐπὶ βραβείῳ ἑπτακοσίων πεντήκοντα φράγκων· «α') ἐλευθέρας μεταφράσεως εἰς τὴν νέαν γλῶσσαν τοῦ βίου καὶ τῶν περιπετειῶν τοῦ Ροβινσῶνος τοῦ D. Defoe ὡς ἀναγνωστικοῦ τοῦ 6' ἔτους τῆς δημοτικῆς ἐν ἑνὶ τομιδίῳ· 6') ἐλευθέρας παραφράσεως εἰς τὴν νέαν γλῶσσαν τῶν διδακτικωτέρων καὶ τερπνοτέρων μερῶν τῆς Ὀδυσσείας τοῦ Ὁμήρου ὡς ἀναγνωστικοῦ βιβλίου τοῦ γ' ἔτους τῆς δημοτικῆς σχολῆς, καὶ γ') ἐλευθέρας παραφράσεως εἰς τὴν νέαν γλῶσσαν τῶν ἐπαγωγοτέρων καὶ μορφωτικωτέρων μερῶν τῶν ἱστοριῶν τοῦ Ἡροδότου ὡς ἀναγνωστικοῦ βιβλίου τοῦ τετάρτου ἔτους τῆς δημοτικῆς σχολῆς».

Ἀπεστάλησαν δὲ κατ' ἀκολουθίαν τοῦ προγράμματος τούτου πέντε πονήματα Ροβινσῶνος, πέντε Ὀδυσσείας καὶ τέσσαρα Ἡροδότου. Τὰ χειρόγραφα ἐγένοντο δεκτὰ μέχρι τῆς 28 φεβρουαρίου. Ἡ κρίσις κατ' ἄρθρον τοῦ *προγράμματος* γενήσεται κατὰ τὸν ἐπιόντα μάϊον.

Ἐπίσης ἱκαναὶ ὑπεβλήθησαν συλλογαὶ γλωσσικῆς ὕλης τῷ Ζωγραφείῳ Διαγωνίσματι πρὸς συλλογὴν ζώντων μνημείων τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς γλώσσης ἐν τῇ γλώσσῃ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ τῆς σήμερον.

Κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς αὔριον δευτέρας, 8 ἱσταμένου, ὁ κ. Σ. Ι. Βουτυρᾶς, ἡμέτερος διευθυντής, ποιήσεται ἀνακοίνωσιν «Περὶ τοῦ Ἀκαθίστου Ὕμνου καὶ τῶν μετ' αὐτοῦ συνδεομένων μεγάλων ἱστορικῶν γεγονότων».

Ἑταιρεία μεσαιωνικῶν ἐρευνῶν.

Ἡ συνεδρία τῆς παρελθούσης κυριακῆς ὑπὸ τὴν προεδρείαν γενομένη τοῦ κ. Γ. Π. Βεγλερῆ, προέδρου τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Τμήματος, παρετάθη ὅλωρον, συνεδρίασαν δὲ τὰ ὅλα Τμήματα τῆς Ἑταιρείας. Ἐν ἀρχῇ τῆς συνεδρίας οἱ κκ. Γ. Βεγλερῆς καὶ Μ. Γεδεὼν μετ' ἐπαίνου πολλοῦ συνέστησαν εἰς τὴν ἠθικὴν τῆς Ἑταιρίας ὑποστήριξιν τὸν ἐν Ἀθήναις ἐκδιδόμενον ὑπὸ Κ. Δουκάκη Μέγαν Συναξαριστήν, ἐνεκρίθη δὲ ν' ἀποσταλῶσιν αὐτῷ ἱκανὰ ἁγιολογικὰ ὑπομνήματα ἀποκείμενα ἐν τοῖς Ἀρχείοις τῆς Ἑταιρίας. Εἶτα ἀνεγνώσθη ἀνακοίνωσις τοῦ ἐν Ἁγίῳ Ὄρει τακτικοῦ μέλους ὁσιολογ. μοναχοῦ κ. Ἀλεξάνδρου Εὐμορφοπούλου Λαυριώτου «περὶ τῆς ἐν Σκοπέλῳ σχολῆς», ἧς συμπλήρωσίν τινα δυνατὴν ἐζήτησεν ἡ Ἑταιρεία καὶ συνέστησεν αὐτῷ, παναγυρικῶς ἐπαινέσασα τὸν ζῆλον καὶ τὴν φιλοπονίαν αὐτοῦ, δυναμένην νὰ ὑποδειχθῇ τοῖς λογίοις ἁγιορείταις ὡς παράδειγμα μιμήσεως ἄξιον. Ὁ κ. Γεδεὼν ἀνέπτυξε γνώμην μακράν, ἣν δημοσιεύσομεν προσεχῶς, κατὰ τῆς ἱστορικῆς ἢ μᾶλλον ψευδοϊστορικῆς, ὡς εἶπεν, ἀπόψεως τοῦ ζητήματος ἂν τὰ ἁγιάσματα χειραγωγῶσιν ἡμᾶς εἰς εὕρεσιν βυζαντινῶν ναῶν. — Ὁ κ. Κακάβας ὑποβαλὼν καὶ βυζαντινὴν ἀνέκδοτον ἐπιτύμβιον ἐπιγραφήν, ἀνέγνω τὸ Β' μέρος τῆς πραγματείας αὐτοῦ περὶ τῶν παρ' ἡμῖν ἁγιασμάτων, κλίνας μᾶλλον πρὸς τὰς γνώμας τῶν κκ. Γεδεὼν, Ἀλεξανδρίδου καὶ Μπλιοπούλου. — Τέλος ὁ κ. Βεγλερῆς ἀνέγνω μέρη τινὰ τῆς περὶ Χαλκοπρατείων ἀνακοινώσεως αὐτοῦ, καταδείξας ὅτι οὐδεμία διαφορὰ γνωμῶν ὑφίσταται μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ κ. Μπλιοπούλου περὶ τοῦ εὐκτηρίου τῆς Ἁγίας Σοροῦ. Τὰ δύο Τμήματα ἐψήφισαν ὅπως ὑποχρεωθῶσι πάντα τὰ μέλη αὐτῶν ν' ἀποφανθῶσιν ἐγγράφως ἐπὶ τῶν τελευταίων ζητημάτων ἂν ἂν ἔχωσι γνώμην, ἡ δὲ πρώτη δημοσία συζήτησις αὐτῶν ὡρίσθη εἰς τὴν 18 καὶ 25 προσεχοῦς ἀπριλίου.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ.

Ὁ ἐκ Πετρουπόλεως καθηγητὴς Wild ἔσχε τὸ θάρρος νὰ παραμείνῃ ἐφ' ὁλόκληρον ἔτος εἰς τὴν ψυχροτέραν τῶν κατῳκημένων χωρῶν τῆς γῆς, τὴν ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Σιβηρίᾳ πολίχνην Verkhoïansk, κειμένην εἰς πλάτος 67° 35' καὶ εἰς ὕψος 107 περίπου μέτρων ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης, νὰ σημειώσῃ δὲ τὰς μέσας ἑκάστου τῶν μηνῶν τοῦ ἐνιαυτοῦ θερμοκρασίας, ἐχούσας ὧδε:

Ἰανουάριος	—53°,1·	Φεβρουάριος	—46°,3·
Μάρτιος	—44°,7·	Ἀπρίλιος	—15°,8·
Μάϊος	— 0°,1·	Ἰούνιος	+ 9°,6·
Ἰούλιος	+13°,8·	Αὔγουστος	+ 6°,4·
Σεπτέμβριος	— 1°,6·	Ὀκτώβριος	—20°,2·
Νοέμβριος	—40°,1·	Δεκέμβριος	—49°,9.

Περὶ Σιβηρίας δὲ ὄντος τοῦ λόγου, σημειούμεθα τινὰ σχετικὰ πρὸς τὸ κλίμα τῆς ἀπεράντου ταύτης χώρας.

Ἡ κοινῶς παραδεδεγμένη περὶ Σιβηρίας ἰδέα εἶνε ὅτι αὕτη εἶνε μία τῶν ψυχροτάτων χωρῶν τῆς γῆς, ἐπ' αὐτῆς δὲ κεῖται καὶ ὁ εἷς τῶν πόλων τοῦ ψύχους, ἀναγκαῖον ὅμως νὰ σημειωθῇ ὅτι, ἕνεκα τῆς ἐπεκτάσεως τῆς χώρας ταύτης ἐπὶ 30° γεωγραφικοῦ πλάτους περίπου, ἀφ' ἑνός, καὶ τῆς διευθύνσεως τῶν πνεόντων ἀνέμων ὡς καὶ τοῦ ποσοῦ τοῦ καταπίπτοντος ὕδατος καὶ τῆς χιόνος, ἀφ' ἑτέρου, τὸ κλίμα τῆς χώρας ταύτης οὐν εἶνε τὸ αὐτὸ καθ' ἅπασαν αὐτῆς τὴν ἔκτασιν, ἀλλὰ ψυχρότατον μὲν καὶ ξηρὸν κατὰ τὰ βόρεια καὶ ἀνατολικά, ὑπόθερμον δέ, συγκεκερασμένον καὶ ὑγρότερον κατὰ τὰ νότια καὶ δυτικὰ μέρη αὐτῆς. Ὁπωσδήποτε, ἡ Σιβηρία ἐν τῷ συνόλῳ αὐτῆς εἶνε ἡ χώρα τῶν βαρέων χειμώνων καὶ τῶν ἄκρων θερμοκρασιῶν, ἡ χώρα τῶν χιόνων καὶ ἰδίᾳ τῶν πάγων, οἵτινες ἐπὶ μακροὺς μῆνας καλύπτουσι τὰς μονοτόνους αὐτῆς πεδιάδας, ἀποφράττουσι τὰ ἕλη καὶ τὰς λίμνας αὐτῆς, καὶ κωλύουσι τὸν ροῦν τῶν ἀπὸ νότου συνήθως πρὸς βορᾶν, ἐν τῷ Βορείῳ Παγωμένῳ Ὠκεανῷ, χυνομένων πολυαρίθμων ποταμῶν αὐτῆς. Ἀμυδρὰν τινὰ ἰδέαν τοῦ ὑπερβολικοῦ ψύχους, ὅπερ ἐπικρατεῖ κατὰ τὸν χειμῶνα εἰς τὴν ἐκτεταμένην ταύτην χώραν, παρέχουσιν ἡμῖν, πλὴν τῶν ἀνωτέρω ἀναφερομένων ἀριθμῶν, καὶ ἄλλοι τινές, ἀναφερόμενοι εἰς χώρας πολὺ νοτιώτερον τῆς Verkhoïansk κειμένας. Οὕτως, ἐν παραδείγματι, τῷ 1871, ἐν Iénisseïsk, ἐσημειώθη θερμοκρασία —48°,6, ἐν Iakoutsk δέ, —62, ἐφ' ὁλοκλήρους δὲ ἑβδομάδας ἐν τῇ Βορείᾳ Σιβηρίᾳ τὸ θερμόμετρον δεικνύει θερμοκρασίας ἀπὸ —30° μέχρι —50° K. Τοὺς μακροὺς τούτους καὶ ψυχροτάτους χειμῶνας διαδέχονται ἔαρ καὶ θέρος βραχύτατα, καθ' ἃ αἱ ἀλιακαὶ ἀκτῖνες μεταδίδουσιν εἰς τὸ ἔδαφος καὶ εἰς τὸν ἀέρα θερμοκρασίαν ἐνίοτε ἀνυπόφορον, οὐδόλως δὲ σπάνιον νὰ ἴδῃ τις τὸ θερμόμετρον ἀνερχόμενον εἰς +30° ἐνίοτε δὲ καὶ εἰς +38° ὑπὸ σκιάν, οὕτω δὲ ἡ μεταξὺ τοῦ χειμῶνος καὶ τοῦ θέρους διαφορὰ τῆς θερμοκρασίας δύναται ν' ἀνέλθῃ μέχρι τῶν 100° K. Ἐντεῦθεν ἕπεται ὅτι ἡ χώρα τοῦ πόλου τοῦ ψύχους δὲν εἶνε, ὡς ἠδύνατό τις νὰ νομίσῃ, χώρα τοῦ αἰωνίου καὶ διαρκοῦς ψύχους, ἡ δὲ Σιβηρία δέον νὰ μὴ θεωρῆται πλέον, ὡς ἐπὶ μακρὸν ἐθεωρήθη, χώρα ἔρημος καὶ ἕνεκα τοῦ ψύχους ἀκατοίκητος. Παρατίθεμεν ἐνταῦθα, χάριν τῶν ἡμετέρων ἀναγνωστῶν, τὰ ὑπὸ τοῦ κ. Reclus ἐν τῇ Παγκοσμίῳ Γεωγραφίᾳ ἀναγραφόμενα περὶ τοῦ κλίματος τῆς χώρας ταύτης, ἔχοντα ὧδέ πως:

«Οἱ διαχειμάσαντες ἐν Σιβηρίᾳ ταξειδιῶται ὁμιλοῦσι περὶ τοῦ ὁρμῶς αὐτῆς χειμῶνος μετὰ φρίκης συμμεμιγμένης τῷ θαυμασμῷ. Σιγὴ ἄνευ διακοπῆς βασιλεύει ἐν τῷ διαστήματι. Τὰ πάντα φαίνονται καθεύδοντα· τὰ βρύα καὶ ἡ πόα εἶνε κεκρυμμένα ὑπὸ τὴν χιόνα ἢ κεκαλυμμένα ὑπὸ τοῦ πάγου· τὰ ζῶα περιεσταλμένα ἐν ταῖς φωλεαῖς αὐτῶν· οἱ ποταμοὶ ἔπαυσαν νὰ ῥέωσι, καὶ τῶν ὀχθῶν αὐτῶν ἐξαφανισθεισῶν ὑπὸ τὸν πάγον ἢ ὑπὸ τὴν χιόνα, τὸ ἔδαφος καταστράπτον ἐκ λευκότητος ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ τοπίου, ἀλλὰ τεθρὸν ἐξ ἀποστάσεως, οὐδὲν τὸ ἐνδιαφέρον καὶ παραλλάσσον παρουσιάζει εἰς τὴν ὅρασιν. Τὸ ὁμοιόμορφον τοῦ διαστήματος δὲν διακόπτεται οὔτε ὑπὸ ἀποτόμου τινὸς γραμμῆς, οὔτε ὑπὸ ζωηροῦ τινὸς χρώματος. Ἡ μόνη πρὸς τὴν κατηφῆ ἔκτασιν τῆς ξηρᾶς παρουσιαζομένη ἀντίθεσις εἶνε ἡ τοῦ ἀναλλοιώτου κυανοῦ τοῦ οὐρανοῦ φωτιζομένου ὑπὸ τοῦ Ἡλίου, ὅστις ἀνυψοῦται βαθμούς τινας μόλις ὑπεράνω τοῦ ὁρίζοντος. Ὁ ἀστὴρ οὗτος ἀνατέλλει καὶ δύει, ἐνῷ τὸ ψῦχος εἶνε 30 καὶ 40 βαθμῶν ὑπὸ τὸ μηδέν, ἐν τελείᾳ διαυγείᾳ, ἄνευ τῆς ὑπερύθρου αἰγλης τῆς περιστεφούσης αὐτὸν συνήθως κατὰ τὰ πέρατα τοῦ ὁρίζοντος, ἡ δὲ θερμότης τῶν ἀκτίνων αὐτοῦ εἶνε τοσαύτη, ὥστε νὰ τήκηται ἡ ἐπὶ τῶν ἐκτεθειμένων εἰς τὸ φῶς αὐτοῦ στεγῶν εὑρισκομένη χιών, ἐνῷ, ὑπὸ σκιάν, ἡ θερμοκρασία κυμαίνεται μεταξὺ 24 καὶ 30 βαθμῶν ὑπὸ τὸ σημεῖον τῆς τήξεως τοῦ πάγου. Τὴν νύκτα, ὀλίγας τὸ βόρειον σέλας δὲν ἐκτείνει ἐπὶ τοῦ οὐρανοῦ τὰ πολύχροα αὐτοῦ παραπετάσματα καὶ δὲν ῥηγνυται εἰς διωπηλοὺς πυραύλους, οἱ ἀστέρες καὶ τὸ ζωδιακὸν φῶς λάμπουσι μετ' ἐκτάκτου φωταυγείας· ἴσως οὐδαμοῦ γῆς ἐκτείνεται οὐρανὸς ἐπίσης εὔνους πρὸς ἀστρονομικὰς παρατηρήσεις. Ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ τοῦ πόλου τοῦ ψύχους, ἡ διαύγεια τῆς ἀτμοσφαίρας εἶνε τελεία· οὐδὲν ἐν αὐτῇ παρατηρεῖται νέφος, ἢ μόνον παρὰ τὰς ὄχθας τῶν ρυάκων, ὅθεν ἐγείρεται πυκνὴ ὁμίχλη ἀποτελουμένη ἐξ ἐλαχίστων μορίων πάγου, ἢ καὶ παρὰ τὰ ποίμνια, ἅτινα κρύπτονται ἐντὸς τοῦ ὑπὸ τῆς ἀναπνοῆς αὐτῶν σχηματιζομένου ἀτμοῦ· ἀλλ' ὁ περιέχων τοὺς λεπτοὺς κρυστάλλους τῆς ὁμίχλης ἀὴρ δὲν εἶνε ἧττον ξηρὸς τῆς διαυγοῦς ἀτμοσφαίρας. Ὁ ἄνθρωπος τολμᾷ νὰ περιφρονήσῃ τὰ φοβερὰ ταῦτα ψύχη, ἀλλὰ τὰ ζῶα μένουσι συνεσπειρωμένα ἐν ταῖς τρώγλαις αὐτῶν· μόνος ὁ κόραξ μηδοκινδυνεύει ἐν τῷ ἀέρι, ἱπτάμενος ἀθορύβως καὶ βραδέως, καταλείπων δὲ ὄπισθεν αὐτοῦ ἐλαφρὸν ὁλκὸν ἀτμοῦ. Ἄλλως, οἱ σιβηρικοὶ χειμῶνες δὲν εἶνε τόσον ὀχληροὶ ὅσον φαντάζονται αὐτοὺς οἱ ξένοι πρὶν ἢ δοκιμάσωσιν αὐτούς· ἀρκεῖ πρὸς τοῦτο νὰ τρέφηταί τις καταλλήλως, νὰ ἐνδύηται καλῶς, νὰ καλύπτηται διὰ μηλωτῶν· ὑπὸ ὑγιεινὴν ἔποψιν, ὀλίγα κλίματα εἶνε ἀνώτερα τῆς ψυχρᾶς ἀνατολικῆς Σιβηρίας, πεπροικισμένης δι' ἀτμοσφαίρας τόσῳ διαυγοῦς, τόσῳ γαληνιαίας, τόσῳ ὁλοσχερῶς ξηρᾶς καὶ τόσῳ καθαρᾶς. Οὐδέποτε εἶδον ἰθυσικὸν ἐν Tchita, ἐν τῇ ψυχρᾷ ἐκείνῃ Transbaïkalie, ἐν ᾗ ὁ ὑδράργυρος παραμένει πεπηγμένος ἐφ' ὁλοκλήρους ἑβδομάδας.

Το δριμὺν τοῦτον χειμῶνα, ὅστις σφίγγει τὸ ἔδαφος καὶ κατατέμνει τὰς ἀποκρήνους τῶν ποταμῶν ὄχθας εἰς κανονικὰς σειρὰς κιόνων ὁμοίας ταῖς ἐκ βασάλτου, διαδέχεται αἰφνίδιον καὶ θελκτικὸν ἔαρ. Ἡ μεταβολὴ αὕτη εἶνε τόσῳ ταχεῖα, ὥστε ἡ φύσις φαίνεται ἀποτόμως ἀναγεννηθεῖσα· ὁ πράσινος χρωματισμὸς τῶν μόλις ἀνοιγομένων φύλλων, τὸ ἄρωμα τῶν γεννωμένων ἀνθέων, ἡ μεθυστικὴ χλιαρότης τῆς ἀτμοσφαίρας, ἡ ἀκτινοβολοῦσα τοῦ οὐρανοῦ καθαρότης, τὰ πάντα συνενούμενα καθιστῶσι τὴν ζωὴν ἀληθῆ ἀπόλαυσιν. Διὰ τοῦτοι οἱ κάτοικοι τῆς Σιβηρίας, οἱ ἐπισκεπτόμενοι τὰς εὐκράτους χώρας τῆς δυτικῆς Εὐρώπης, λέγουσιν ὅτι, πέραν τῆς πατρίδος αὐτῶν, τὸ ἔαρ εἶνε ἄγνωστον. Τὰς πρώτας ταύτας ἡμέρας τοῦ ἔαρος διαδέχεται περίοδος ψυχρά, ἀνεμώδης, ἀσταθής, προερχομένη ἐκ τῆς διαταράξεως, ἣν ὑφίσταται ἡ ἀτμοσφαῖρα ἕνεκα τῆς τήξεως τῆς ἀπείρου χιονώδους ἐκτάσεως, συμβαίνει δηλαδὴ ἀναλογόν τι πρὸς τὸ καὶ ἐν τῇ παραθαλασσίᾳ Εὐρώπῃ γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα *saints de glace*· ἀλλ' ἡ ἐπάνοδος αὕτη τοῦ ψύχους συμβαίνει ἐν Σιβηρίᾳ ἀργότερον, μόλις τὴν 8|20μαΐου· οἱ νυκτερινοὶ παγετοὶ κατακαίουσι τὰ ἄνθη τῶν μηλεῶν, διὰ τοῦτο δὲ ἀδύνατον εἶνε ν' ἀποκτήσῃ τις μῆλα ἐν τῇ ἀνατολικῇ Σιβηρίᾳ, εἰ καὶ ἡ ὁλικὴ τοῦ θέρους θερμότης ἀρκεῖ πρὸς ὡρίμανσιν τῶν ὀπωρῶν. Τὰ ψῦχη τοῦ χειμῶνος ἀναγγέλλουσι τὴν ἀφιξιν αὐτῶν ἀμέσως μετὰ τὸ ταχύως παρερχόμενον θέρος· πολλάκις τὰ ὕδατα πήγνυνται τὴν νύκτα, ἤδη ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ Ἰουλίου, ἀπὸ δὲ τῆς 29|10 αὐγούστου, τὰ φύλλα τῶν δένδρων, κίτρινα ὑπὸ τοῦ ψύχους, ἀρχονται νὰ πίπτωσι· μετὰ ἓξ ἡμέρας, μόνη ἡ πεύκη διατηρεῖ τινὰς τῶν βελονῶν αὐτῆς. Συμβαίνει δὲ ἐπίσης, ἤδη ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ αὐγούστου, αἱ χιόνες, σωρευόμεναι ἐπὶ τῶν διατηρούντων εἰσέτι τὰ φύλλα αὐτῶν δένδρων, νὰ κάμπτωσιν ὑπὸ τὸ βάρος αὐτῶν καὶ θραύωσι τοὺς κλάδους τῶν δένδρων τούτων».

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τοῦ κλίματος τῆς Σιβηρίας· περὶ τῶν πάγων δὲ αὐτῆς ἰδίᾳ ὄντος τοῦ λόγου, σημειούμεθα ὅτι οὗτοι καλύπτουσιν οὐ μόνον τὰ ῥέοντα ὕδατα, τὰ ἕλη καὶ τὰς λίμνας, ἀλλὰ καὶ εἰσδύουσιν ἐκ τὸ ἔδαφος μέχρις ἀγνώστου ἐν ἄλλαις χώραις βάθους, καὶ κατ' αὐτὴν δὲ τὴν θερμοτάτην ἐποχὴν τοῦ ἔτους μόλις εἶνε δυνατὸν νὰ σκάψῃ τις μέχρι 2 μ. βάθους· πέραν τοῦ βάθους τούτου τὸ ἔδαφος εἶνε πεπηγός, ὡς ἐδείχθη τοῦτο κατὰ τὴν διάτρησιν φρέατος τινὸς ἐν Iakoutsk, ἐνῷ ἀνευρέθη τὸ ἔδαφος πεπηγὸς εἰς βάθος πλέον τῶν 100 μ., κατὰ τὴν ἐξῆς περίστασιν. Ἔμπορός τις τῆς πόλεως ταύτης, ὀνόματι Fédor Schergin, ἤρξατο τῷ 1826 ὀρύσσων φρέαρ ἐν τῷ πεπηγότι ἐδάφει, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι νὰ εὕρῃ ἐν αὐτῷ ὕδωρ. Εἰς βάθος 50 ἀγγλικῶν ποδῶν (15,24 μ. περίπου), ἡ θερμοκρασία ἦτο κατὰ τὸν Erman — 7°, 5 K. Εἰς βάθος 27 μ., δὲν συνήντησαν ἢ πάγον, οὐχὶ δὲ ῥευστὸν ὕδωρ. Ἐπειδὴ δὲ ἡ μέση θερμοκρασία τῆς Iakoutsk εἶνε — 9° 5, ὁ Erman συνεπέρανεν ὅτι, ἵνα ῥοφήσωσιν εἰς στρώματα μὴ πεπηγότα, ἔδει νὰ κατέλθωσιν ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε ἡ αὔξησις τῆς θερμοκρασίας νὰ εἶνε τοὐλάχιστον 7°, 5 K., ὅπερ θὰ ἐγίνετο κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς αὐτοῦ εἰς βάθος 500 ἢ 600 γαλλικῶν ποδῶν (162,42 μ. ἢ 194,90 μ. περίπου). Ἐπὶ τούτοις ὁ Schergin διέκοψε τὴν ἐπιχείρησιν. Ὅτε δὲ ὁ ναύαρχος Wrangel διῆλθε διὰ τῆς Iakoutsk. ἐπειδὴ τὸν ἰδιοκτήτην τοῦ φρέατος νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν διάτρησιν ἐπὶ καθαρῶς ἐπιστημονικῷ σκοπῷ, οὕτω δὲ ἐπανελήφθη ἡ ἐργασία τῆς διατρήσεως τοῦ φρέατος καὶ τῷ 1837 ἔφθασαν εἰς βάθος 116 ὅλων μέτρων, χωρὶς νὰ διαπεράσωσι τὸ στρῶμα τοῦ πάγου.

Ἐντὸς τῶν παχέων τούτων στρωμάτων τοῦ ὑπὸ τὸ ἔδαφος πάγου ἀνευρέθησαν οἱ σκελετοί, κεκαλυμμένοι εἰσέτι ὑπὸ τῶν σαρκῶν καὶ τοῦ δέρματος, τῶν πρωτογενῶν ἐλεφάντων ἢ μαμμούθων (elephas primigenius), οἵτινες ἀποτελοῦσι νῦν τὰ περιεργότερα εὑρήματα τῆς παλαιοντολογίας, καὶ οἵτινες φαίνεται ἔζων ἄλλοτε οὐ μόνον ἐν Σιβηρίᾳ καὶ τῇ Βορείῳ Ρωσίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ, Γαλλίᾳ, Ἑλβετίᾳ, Γερμανίᾳ καὶ τῇ βορείῳ Ἀμερικῇ.

Ἤδη ὀλίγον μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Σιβηρίας ὑπὸ τῶν Ῥώσων, ἤρξατο γινομένη ἐν Ρωσίᾳ γνωστὴ ἡ ὕπαρξις τοῦ ὀρυκτοῦ ἐλέφαντος, ὃν οἱ ἰθαγενεῖς τῆς Βορείου Σιβηρίας εὕρισκον κατὰ μεγάλας ποσότητας ἐπὶ τῶν ἀποκρήμνων ὀχθῶν ποταμῶν τινῶν, οἷον τοῦ Iénisséi, κατὰ δὲ τὸ τέλος τοῦ ΙΖου αἰῶνος, ταξειδιώτης τις ἐμπορευόμενος τὸν ὀρυκτὸν ἐλέφαντα διεβεβαίωσε ῥῶσσον τινὰ διπλωμάτην ὅτι εὗρε τὴν κεφαλὴν μαμμούθου ἐντὸς καταρρεύσαντος πεπηγότος τεμαχίου γῆς, ὅτι αἱ σάρκες ἦσαν ἀποσυντεθειμέναι, ἀλλὰ τὰ ὀστᾶ τοῦ τραχήλου ἔφερον εἰσέτι τὸν χρωματισμὸν τοῦ αἵματος, ὅτι δὲ παρὰ τὴν κεφαλὴν εὑρίσκετο ἐπίσης πεπηγὼς ὁ ἕτερος τῶν ποδῶν τοῦ ζῴου. Ὁ ποῦς μετηνέχθη εἰς Turuchansk, ἐξ οὗ δυνατὸν νὰ συμπεράνῃ τις ὅτι ἡ ἀνακάλυψις ἐγένετο ἐπὶ τοῦ Iénisséi.

Δεύτερος ὀρυκτὸς μάμμουθος ἀνεκαλύφθη ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Alaseïa. τῷ 1787. Τὸ ζῶον ἦτο τεθαμένον ἐντὸς τῶν σωρῶν τῆς ἄμμου τῆς ἀκτῆς, ὄρθιον, ἔφερον εἰσέτι τὸ δέρμα καὶ τὸ τρίχωμα αὐτοῦ.

Ἕτερος μάμμουθος εὑρέθη, ὡς διηγεῖται ὁ Cuvier, ἐν τῇ χερσονήσῳ τῆς Tamut, παρὰ τὸν Λένναν, τῷ 1799. Ἦτο κεχωσμένος ἐντὸς τοῦ πεπηγότος ἐδάφους, ὁ δὲ ἀνακαλύψας αὐτὸν εἶχε τὴν ὑπομονὴν νὰ περιμείνῃ ὃ ὅλα ἔτη, μέχρις οὗ ἡ τῆξις τοῦ πάγου ἐπιτρέψῃ αὐτῷ νὰ παραλάβῃ τοὺς ὀδόντας τοῦ ζῴου. Ἐν τῷ μεταξύ, οἱ κύνες καὶ ἄλλα σαρκοφάγα εἶχον ἐν μέρει κατακόψει καὶ καταφάγει τὰ σαρκώδη μέρη τοῦ ζῴου, τὴν μάρτιον δὲ τοῦ 1801, ὁ ἀνακαλύψας τὸν μάμμουθον ἀλκὺς ἠδυνήθη νὰ ἐξαγάγῃ τοὺς ὀδόντας τοῦ ἐλέφαντος, οὓς ἐπώλησεν ἀντὶ 50 βουβλίων. Δύο δὲ μετὰ ταῦτα ἔτη, ἤτοι τῷ 1806, ὁ ἐν Iakoutsk τότε εὐρισκόμενος κ. Adams, μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῆς Πετρουπόλεως, ἔμαθε τὰ περὶ τῆς ἀνακαλύψεως ταύτης καὶ μετέβη ἐπὶ τόπου πρὸς ἐξέτασιν. Εὗρε δὲ τὸ σῶμα τοῦ μαμμούθου κατακερματισθέν ὑπὸ τῶν ἰθαγενῶν, οἵτινες μετεχειρίσθησαν τὰς σάρκας αὐτοῦ πρὸς τροφὴν τῶν κυνῶν αὐτῶν, καὶ ὑπὸ τῶν σαρκοφάγων ζῴων, ἅτινα κατέφαγον τὰ ὑπόλοιπον. Ἐν τούτοις ὁ σκελετὸς ἦτο εἰσέτι ἀκέραιος, ἐξαιρέσει τοῦ ἑτέρου τῶν προσθίων ποδῶν, ὅστις εἶχεν ἀφαιρεθῇ· τὰ ὀστᾶ συνεκρατοῦντο εἰσέτι διὰ τῶν τενόντων καὶ μέρους τινὸς τοῦ δέρματος· τὸ ἓν τῶν ὤτων ἦτο σχεδὸν ἀνέπαφον· διεκρίνοντο δὲ εἰσέτι αἱ βλεφαρίδες τῶν ὀφθαλμῶν· ἡ μυελὸς εὑρίσκετο ἀπεξηραμμένος ἐν τῷ κρανίῳ· ὁ τράχηλος ἔφερε μακρὰν χαίτην, τὸ δὲ δέρμα ἦτο κεκαλυμμένον ὑπὸ μελαίνων τριχῶν καὶ εἴδους τινὸς ὑπερύθρου ὑρίου· τὸ δὲ ὑπόλοιπον μέρος τοῦ ζῴου ἦτο τόσῳ βαρύ, ὥστε δέκα ἄνδρες μεγάλους κατέβαλον ἀγῶνας πρὸς μεταφορὰν αὐτοῦ. Ἐξήγαγον πλέον τῶν 30 λιτρῶν τριχῶν, ἃς αἱ λευκαὶ ἄρκτοι, καταφαγοῦσαι τὰς σάρκας, εἶχον βυθίσει ἐν τῷ ὑγρῷ ἐδάφει. Ἡ πελωρία κεφαλὴ τοῦ ζῴου ζυγισθεῖσα εὐθὺς ἔλκουσα πλέον τῶν 400 λιτρῶν (195, 8 χγ. περίπου), ἀνεῦρον δὲ καὶ ἐξηγόρασαν τοὺς ὀδόντας τοῦ ζῴου, ὧν τὸ μῆκος ὑπερβαίνει τοὺς 9 γαλλικοὺς πόδας (2, 75 μ. περίπου).

Ὁ σκελετὸς τοῦ προκατακλυσμιαίου τούτου ἐλέφαντος, ἐπιμελῶς συναρμολογηθεὶς, μετενέχθη καὶ κατετέθη ἐν τῷ Μουσείῳ τῆς Πετρουπόλεως, ὅπου καὶ εὑρίσκεται μέχρι τῆς σήμερον.

Ἕτεραι ἀνακαλύψεις ὁμοίων παλαιοντολογικῶν εὑρημάτων, ὧν τινα εἰς καλλίστην κατάστασιν, ἐγένοντο τῷ 1839, τῷ 1843, τῷ 1856, τῷ 1866 καὶ τῷ 1877. Ἡ τελευταία τούτων ἤγαγεν εἰς φῶς τὸ σῶμα ῥινόκερω, οὗτινος ἡ κεφαλὴ, ἐπίσης κεκαλυμμένη ὑπὸ τριχῶν ὡς καὶ ἡ τοῦ μαμμούθου, ὁρίζει τοῦτον ὡς ἀνήκοντα εἰς βόρειον εἶδος, ὅπερ ἐξέλιπε σήμερον.

Ἐὰν ἤδη θελήσωμεν νὰ ἐρωτήσωμεν τοὺς γεωλόγους καὶ παλαιοντολόγους τί φρονοῦσιν οὗτοι περὶ τῆς παρουσίας τῶν πρωτογενῶν τούτων ἐλεφάντων ἐν αὐτῷ ἀκριβῶς τῷ πόλῳ τοῦ ψύχους (ἐκδολαὶ τοῦ Λένα), ἔνθα ἡ θερμοκρασία κατέρχεται νῦν μέχρι τῶν — 62°, καὶ ὅπου, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Nordenskiöld, τὸν χειμῶνα τὰ δένδρα ῥήγνυνται πολλάκις μετὰ πατάγου κεραυνοῦ, τὸ δὲ ἔδαφος σχίζεται ἕνεκα τοῦ ψύχους, πῶς δὲ δὲν ὑφίστανται εἰσέτι τὰ μεγάλα ταῦτα χορτοφάγα, ἀλλ' ὁλοσχερῶς ἐξηφανίσθησαν, καταλιπόντα ὡς ἀνάμνησιν τῆς ἐν τῷ πυρελθόντι ὑπάρξεως αὐτῶν τοὺς ἀπειροπλήθεις σωροὺς τῶν παρὰ τὰς ἀκτὰς ἢ καὶ ἐν τῇ ἀμμῳ τοῦ Βορείου Παγωμένου Ὠκεανοῦ ὀστῶν αὐτῶν, θὰ ἀδύωμεν ὡς ἀπάντησιν ὅτι, τὸ μὲν κλίμα τῆς Σιβηρίας δὲν μετεβλήθη ἐπὶ πολὺ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν κατεχώσθησαν τὰ ζῷα ταῦτα, ὡς τοῦτο φαίνεται ἀποδεικνυόμενον ἐκ τῆς μελέτης τῶν ἐντὸς τῶν κενῶν τῶν ὀδόντων καὶ τοῦ καλύπτοντος αὐτοὺς χώματος ἀνακαλυφθέντων συντριμμάτων τῶν φυτῶν, ἅτινα εἶνε παρόμοια πρὸς τὰ σύγχρονα, — ἀλλ' ἡ πραγματικὴ αἰτία τῆς ἐξαφανίσεως τῶν πολυαρίθμων ἀγελῶν τῶν μαμμούθων καὶ τῶν ῥινοκέρων, αἵτινες ἐνέμοντο ἄλλοτε τὰς ψυχρὰς μὲν ἀλλὰ, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Nordenskiöld, μὴ ἀπόρους χώρας τῆς παρὰ τὸν Παγωμένον Ὠκεανὸν Σιβηρίας, παραμένει εἰσέτι ἄγνωστος.

ΧΡΟΝΙΚΑ. — Κατὰ τὰ Χρονικὰ τῶν μεταλλείων (Annales des Mines) τὰ ἐν ἀπάσῃ τῇ οἰκουμένῃ ἐξορυχθέντα ποσὰ τοῦ χρυσοῦ καὶ τοῦ ἀργύρου κατὰ τὸ ἔτος 1891, ἀναφερόμενα εἰς τὰ ὁλικὰ ποσὰ τῶν 206 000 χγ. χρυσοῦ, παριστώντων ἀξίαν 658 ἑκατομμυρίων φράγκων, καὶ τῶν 11:759 χγ. ἀργύρου, ὧν ἡ ἀξία ἐκτιμᾶται εἰς 931 ἑκατομ. φρ., κατατάσσονται αἱ ὡς ἑξῆς:

Πρωμέναι Πολιτεῖαι, χρυσὸν ἀξίας 172 ἑκατομμ.· Αὐστραλία, 127· Ῥωσία, 117· Δημοκρατία τῆς Νοτίου Ἀφρικῆς, 69· Ἀγγλικαὶ κτήσεις Ἀφρικῆς καὶ Ἀσίας, 48· Σκηνή, 27· Νέα Ζηλανδία, 19· γαλλικὴ Γουϊάνη, Γερμανία, Ὀλλανδία, Χιλή, Μεξικόν, Βενεζουέλα, ἀγγλικὴ Γουϊάνη, Καναδᾶς, ἀνὰ 5 — 7 ἑκατομμ. φράγκων.

Πρωμέναι Πολιτεῖαι, ἄργυρον ἀξίας 390 ἑκατομμ. φρ.· Μεξικόν, 271· Βολιβία, 80· Γερμανία, 69· Χιλή, 16· Ἱσπανία καὶ Γαλλία, ἀνὰ 11· Κεντρικὴ Ἀμερικὴ καὶ ἀγγλικὴ Γουϊάνη, ἀνὰ 10· Σινική, 9 ἑκατομμ. φράγκων.

Ἡ δὲ ἐν Γαλλίᾳ παραγωγὴ τοῦ χρυσοῦ εἶνε ὅλως ἀσήμαντος, μὴ ὑπερβαίνουσα τὰ 200 χγ., ἥτις τὴν ἀξίαν 640 000 φρ. περίπου.

Σημειωτέον δὲ ἐν τέλει ὅτι οἱ ἀνωτέρω ἀριθμοὶ, οἱ ἐκφράζοντες τὴν ἀξίαν τῶν ἐξορυχθέντων ποσῶν τοῦ χρυσοῦ καὶ τοῦ ἀργύρου, εὑρέθησαν διὰ τοῦ ὁπολογισμοῦ τῆς τιμῆς τοῦ 1 χγ. τοῦ χρυσοῦ ἀντὶ 3188 φρ., τῆς δὲ τοῦ 1 χγ. τοῦ ἀργύρου ἀντὶ 209 φρ. κατὰ μέσον ὅρον.

Ὁ κ. Lehmann, ἐπὶ μακρὸν διαμείνας ἐν ταῖς ὁλλανδικαῖς Ἰνδίαις, παρετήρησεν ὅτι ἡ θερμοκρασία τῶν ἰθαγενῶν εἶνε κατὰ μέσον ὅρον ταπεινοτέρα κατὰ 1/2 βαθμὸν τῆς τῶν Εὐρωπαίων, ὅτε δὲ αὕτη τὴν πρωΐαν μὲν ἀνέρχεται εἰς τὸ ὕψιστον αὐτῆς, ἔπειτα δὲ ταπεινοῦται βαθμηδὸν, ἀνυψοῦται δὲ καὶ πάλιν μετὰ μεσημβρίαν.

Ἐπίσης παρετήρησεν ὅτι ἡ μὲν διαπνοὴ τελεῖται παρὰ τοῖς Μαλαίοις μετὰ τῆς αὐτῆς ἐντάσεως μεθ' ἧς καὶ παρὰ τοῖς Εὐρωπαίοις, παρουσιάζουσα τοὺς αὐτοὺς καὶ παρ' ἐκείνοις χαρακτῆρας, ἀλλ' ὅτι ἡ ἐξοδέρκεια τῶν πρώτων εἶνε πολλῷ μείζων τῆς τῶν δευτέρων, ὅτι δὲ οἱ ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἐν τῇ μεταξὺ τῶν τροπικῶν ζῶντες Εὐρωπαῖοι τάτχουσιν ἐξ ἐξαιθενήσεως τῶν μυῶν, ὑφίστανται δὲ ἐλάττωσιν τοῦ βάρους, μείζονα τάπιν τοῦ δέρματος πρὸς διαπνοὴν, ἔτι δὲ καὶ μείωσιν τῆς διουρήσεως.

Ὑπὸ τοῦ κ. Lange ἐγίνετο ἀνακοίνωσις εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τῶν ἐπιστημῶν τῆς Βιέννης ἀναφορικῶς πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ ἐν Λειψίᾳ μηχανικοῦ, κ. Schumann γενομένην ἀνακάλυψιν. Κατὰ ταύτην ὁ κ. Schumann εὗρε μέθοδον παρασκευῆς φωτογραφικῶν πλακῶν ἐκτάκτως εὐαισθήτων. Διὰ τῆς χρήσεως δὲ τῶν πλακῶν τούτων ὁ ἐν λόγῳ μηχανικὸς ἐφωνήθη νὰ ἀποχωρίσῃ ἀπ' ἀλλήλων καὶ ν' ἀποτυπώσῃ ἐπὶ τῆς πλακὸς 600 ὅλας γραμμὰς ἐν τῷ φάσματι τῆς φλογὸς τοῦ ὑδρογόνου.

Ἐξ ὑποκινήματος πρὸς τὴν Ἀκαδημίαν τῶν ἐπιστημῶν τῶν Παρισίων διεβιβάσθη ὑπὸ τοῦ κ. Alexis de Tillo, ἵπεται ὅτι αἱ ἰσχάτως παρατηρηθεῖσαι ἐν τῇ ἀνατολικῇ Σιβηρίᾳ βαρομετρικαὶ πιέσεις εἶνε ἀνώτεραι πασῶν τῶν μέχρι τοῦδε σημειωθεισῶν. Ἐπὶ τέσσαρας ἡμέρας, ἤτοι ἀπὸ τῆς 12 μέχρι τῆς 26 Ἰανουαρίου 1893 (ν. ἡμ.), τὸ βαρόμετρον εὑρίσκετο εἰς ὕψος ἀνώτερον τῶν 800 χιλιοστ., ἤφασε δὲ τὴν 14ην Ἰανουαρίου καὶ εἰς ὕψος 807 1/3 χιλιοστ., κατὰ προτίγγισιν + 1 χιλιοστ. ἕνεκα τῆς ἀδεβαιότητος τοῦ ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης ὕψους τῆς Irkoutsk. ἐν ᾗ ἐγένετο ἡ παρατήρησις, καὶ ὅπερ ὑπελογίσθη ὑπὸ τοῦ κ. de Tillo ἴσον πρὸς 491 μ., κατὰ τὴν ἀναγωγὴν τοῦ ὕψους τοῦ βαρομέτρου εἰς τὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης καὶ εἰς τὴν κατωτάτην θερμοκρασίαν.

ΗΛ. Γ. ΒΑΛΣΑΜΑΚΗΣ.

ΔΡΑΜΑΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ.

ΘΕΑΤΡΟΝ ΟΔΕΟΥ.—Ἰταλικὸς θίασος μελοδραμάτων. — ΘΕΑΤΡΟΝ ΜΑΝΗΤΑΓΚΙΩΝ.—Γαλλικὸς θίασος.—ΘΕΑΤΡΟΝ ΒΕΡΔΙΗ.— Γαλλικὸς θίασος.—ΘΕΑΤΡΑ ΠΑΡΙΣΙΩΝ.

Ὑποσχεθημεν νὰ ἐπανέλθωμεν ἐπὶ τοῦ θιάσου τοῦ θεάτρου τῆς Ὀμονοίας, τοῦ ἐκτελοῦντος διάφορα μελοδραμάτια, γαλλικά τε καὶ ἰταλικά, τὴν ὑπόσχεσιν δ' ἡμῶν ταύτην ἐκπληροῦμεν σήμερον. Ἐπιτραπήτω δ' ἡμῖν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς νὰ εἴπωμεν, ὅτι προκειμένου περὶ ξένου θιάσου πρέπει νὰ κρατῇ κρίσις οὐχὶ μὲν αὐστηρὰ καθόλου ἀλλ' οὐδ' ἄγαν ἐπιεικὴς ἢ ἀποπνέουσα ξενολατρείαν, ἐξ ἧς πολλοὶ πάσχοντες δυστυχῶς θαυμάζουσί τε καὶ χειροκροτοῦσι τὸ οὐδὲν τὸ ἄξιον θαυμασμοῦ ἐνέχον καὶ τὸ ἄξιον μᾶλλον ποδοκροτημάτων καὶ συρίγματος. Ὁ ἰταλικὸς θίασος μελοδραματίων, ὅστις διευθυνόμενος ὑπὸ τοῦ Ἀρθούρου Stravolo δίδωσι παραστάσεις ἐν τῷ τέως φδικῷ καφενείῳ τῆς Ὀμονοίας, ἐξ ὧν εἴδομεν καὶ ἠκούσαμεν παραστάντες εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τινῶν τῶν ὑπ' αὐτοῦ δοθέντων μελοδραματίων, κέκτηται στοιχεῖα καλά, ἀλλ' οὐδόλως ἐστὶν ἐν πᾶσιν ἀνεπίληπτος. Τινὲς τῶν ὑποκριτῶν εἰσι καλοί, ἀλλὰ καὶ τινες αὐτῶν ἔχουσιν ἐλλείψεις, αἵτινες βεβαίως δὲν δύνανται νὰ εὐχαριστήσωσι πάντα. Ἡ diction ἰδία τινῶν ἐξ αὐτῶν ἐστὶ τραχεῖα πως, οὐχὶ δὲ πάντοτε οἵαν ἀπαιτεῖ αὐτὴν ἡ τέχνη, καὶ, ὡς ἐν τινι τῶν τελευταίων αὐτοῦ ἐπιφυλλίδων λίαν ὀρθῶς παρατήρει ὁ πρύτανις τῶν κριτικῶν τοῦ θεάτρου Sarcey, ἡ diction (ὁ λόγος) εἶνε τὸ α καὶ τὸ ω τῆς τέχνης. Ὅ,τι διακρίνει μάλιστα τὸν θίασον τοῦτον εἶνε ἡ ζωὴ ἐν τῇ ἐκτελέσει, ἡ δὲ ἀρετὴ αὐτοῦ αὕτη ἐστὶν ἀξία ἐκτιμήσεως, διότι ἐν τοῖς μελοδραματίοις, τοῖς ἐλαφροῖς τούτοις ἔργοις, πρὸ παντὸς ἀπαιτεῖται ζωὴ καὶ πάλιν ζωή. Ἐν τούτῳ δὲ διαπρέπουσι μάλιστα ἐκ μὲν τῶν ὑποκριτριῶν ἡ κυρία C. Baletti, κεκτημένη προσόντα ὑποκριτρίας τε καὶ ἀοιδοῦ καὶ ὁ κ. A. Stravolo, κωμικὸς ἐπίσης οὐχὶ ἄνευ προσόντων. Τὸ ἀκροατήριον πολλάκις ἐχειροκρότησεν αὐτοὺς καὶ ὁμολογητέον οὐχὶ ἀδίκως. Ἰδίαν δὲ μνείαν περὶ τῶν ὑποκριτῶν τούτων ποιούμενοι, ὀφείλομεν νὰ εἴπωμεν ὅτι τοῦτο δὲν πρέπει νὰ θεωρηθῇ ἀδικία πρὸς τοὺς ἄλλους, τούς τε ὑποκριτὰς καὶ τὰς ὑποκριτρίας, ὧν τινες κέκτηνται ἐπίσης προσόντα ὑπό τε τὴν ἔποψιν τοῦ ᾄσματος καὶ τῆς ὑποκρίσεως.

Ἀλλ' ἡ mise en scène; Ὦ! περὶ αὐτῆς ρητέον ὅτι οὐδαμῶς ἐστι τοιαύτη οἵαν ἐπιθυμεῖ τις εἰς τὸ θέατρον μεταβαίνων. Περὶ αὐτῆς ἐν τοῖς μελοδραματίοις, τοῖς κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον pièces à spectacle μεγίστη δέον νὰ καταβάλλεται φροντίς. Αἱ ἐνδυμασίαι (costumes) καὶ αἱ σκηνογραφίαι (décors) μάλιστα, καὶ ἰδίᾳ αἱ τελευταῖαι, οὐδαμῶς ἱκανοποιοῦσι τὴν φιλοκαλίαν. Αἱ σκηνογραφίαι οὐ μόνον χονδροειδεῖς, ἀλλὰ καὶ παλαιαὶ καὶ οὐχὶ προσαρμοζόμεναι τῇ σκηνῇ, ἀλλὰ μικραί. Πρὸς Θεοῦ! ἐν μέσῳ Σταυροδρομίῳ τοιαῦται σκηνογραφίαι εἰσὶν ἀναχρονισμός, τοιαῦται σκηνογραφίαι καὶ ἐν τοῖς θεάτροις τῶν ἐξοχῶν ἔτι θὰ προύκάλουν ἀποστροφήν. Αἱ σκηνογραφίαι πρὸς τοῖς ἄλλοις ὀφείλουσι νὰ τέρψωσι τὸν ὀφθαλμόν, οὐχὶ νὰ προκαλῶσι τὴν ἀποστροφὴν αὐτοῦ. Μείζων φροντὶς περὶ τῆς mise en scène ἐπιβάλλεται τοῖς διευθυνταῖς τοῦ θεάτρου καὶ τοῦ θιάσου. Καθόλου ὅμως ὁ θίασος εἶναι καλός, ἀλλὰ pas de grâce!

Ὁ θίασος οὗτος ἐξαγγέλλει ὅτι μελετᾷ τὸ πρὸ μικροῦ ἐν Μιλάνῳ ἐκτελεσθὲν νέον ἔργον τοῦ Verdi, τὸν *Falstaff*. περὶ οὗ ἐκτενῆ λόγον ἐποιησάμεθα ἐν τῇ προτέρᾳ ἡμῶν Ἐπιθεωρήσει, πάλιν εἰς αὐτὸ ἀφιερωθείσῃ.

Ταῦτα ἐγράφησαν ὅπως μετ' ἄλλων δημοσιευθῶσιν ἐν τῷ προτέρῳ τεύχει, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐπῆλθεν ἑτέρα ὕλη ἀνεβλήθη ἡ δημοσίευσις αὐτῶν. Ἡ ἀναβολὴ δ' αὕτη ἀναγκάζει ἡμᾶς νὰ παραλείψωμεν ἔν γε τῷ παρόντι μὲν τὸν περὶ *Flipote* τοῦ Lemaître λόγον καὶ ἄλλα τινα, νὰ ἐπισπεύσωμεν δὲ τάλλα.

Καὶ ἐν πρώτοις βραχέα τινὰ ἐροῦμεν περὶ τοῦ ἐν τῷ χειμερινῷ θεάτρῳ τοῦ κήπου Μνηματακίων ἐναρξιν τῶν παραστάσεων αὐτοῦ ποιησαμένου γαλλικοῦ μελοδραματικοῦ θιάσου ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ κ. Sandré, ἰδίᾳ δὲ περὶ τῶν νέων ἀοιδῶν, οὓς προσέλαβε, τοῦ κ. Marmontel καὶ τῆς δεσποινίδος Oberly. Ἀμφοτέρους ἠκούσαμεν ἐν δυσὶ μελοδράμασι, τῇ *Loucie de Lammermoor* τοῦ Donizetti καὶ τῷ *Faust* τοῦ Gounod, ἡ προσγενομένη δ' ἡμῖν ἐντύπωσις ἐξ αὐτῶν ἐστιν ἡ ἑξῆς· ὁ κ. Marmontel ἀληθῶς ἐστιν τῶν σπανίως ἐλθόντων εἰς τὴν ἡμετέραν πόλιν ἀοιδῶν, ὡς κεκτημένος φωνὴν καθαράν, γλυκεῖαν καὶ διάστοις ἐξερχομένην· τούτου ἕνεκα ἐστὶν ἄριστος ἠχῴφωνος, οὐχὶ ὅμως καὶ κεκτημένος τὴν συνήθειαν τῆς σκηνῆς καὶ ἐν τῇ μιμικῇ δέ πως ὑστερῶν. Τῷ χρόνῳ ὅμως ταῦτα παρελεύσονται, ἄλλως νέος ὤν τοῦ ἀνδρός. Ἐν γένει ὁ κ. Marmontel καὶ κατὰ τὰ δύο ἔργα ἔσχε μεγίστην ἐπιτυχίαν καὶ τὸ δημόσιον ἐχειροκρότησεν αὐτὸν ἐκ καρδίας. Ἡ δὲ δεσποινὶς Oberly ἀφήρπασεν ἅμα τῇ ἐμφανίσει αὐτῆς ἐπὶ τῆς σκηνῆς ὡς Λουκίας τὴν συμπάθειαν τοῦ δημοσίου, ὅπερ ὑπεδέξατο αὐτὴν διὰ ῥαγδαίων χειροκροτημάτων. Ἔχουσα τὴν ὄψιν συμπαθῆ, τὴν παράστασιν εὐγενῆ, ἐπὶ πᾶσι δὲ ἀσθενῆ μέν πως ἀλλὰ μειλίχιαν καὶ ἁρμονικῶς βαίνουσαν φωνὴν, δύναται νὰ λογισθῇ, ὡς καὶ εἶνε, διακεκριμένη καλλιτέχνις, μὴ στερουμένη ἄλλως καὶ ὑποκριτικῆς τέχνης, καίπερ ἐνιαχοῦ ὑποδείκνυσιν ἔτι δειλίαν. Ἡ χρυσοπλόκαμος δὲ καλλιτέχνις ἐν ταῖς μονῳδίαις λίαν ἐπιτυγχάνει. Τὸ ἀκροατήριον αὐτῆς ἐστιν ἐνθουσιασμένον.

Ἐν δὲ τῷ θεάτρῳ Ἡρῴδου ἐπανῆλθε θίασος ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τῶν κ.κ. Claudius καὶ Jeanroy, ἔχον δὲ τὸν καὶ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος διδάξαντα ἀπὸ τῆς σκηνῆς τοῦ πυρποληθέντος Νέου Γαλλικοῦ Θεάτρου διακεκριμένον ὑψίφωνον κ. Dereims. Περὶ αὐτοῦ τε ὡς καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἀοιδῶν τε καὶ ὑποκριτῶν θὰ ὁμιλήσωμεν τῇ ἐπιούσῃ κυριακῇ, καθότι οὔπω, ἕνεκα συμπτώσεων πρὸς τὸ ἕτερον θέατρον, ἠδυνήθημεν ν' ἀκούσωμεν αὐτῶν.

Ἐν τοῖς θεάτροις τῶν Παρισίων κυριώτατα νέα ἔργα διδαχθέντα κατὰ τὰς τελευταίας ἑβδομάδας ἦσαν· *Une page d'amour*, δρᾶμα ἐξαχθὲν ὑπὸ Samson ἐκ τῆς μυθιστορίας τοῦ Émile Zola καὶ διδαχθὲν ἀπὸ τῆς σκηνῆς τοῦ Ὠδείου (Odéon), κριθὲν δὲ ὡς μελαγχολικόν, καίπερ εἰκόνων τινῶν οὐσῶν χαριεσσῶν. Ἀπὸ δὲ τῆς σκηνῆς τῆς Γαλλικῆς-Κωμῳδίας ἐδιδάχθη μετὰ μεγάλης ἐπιτυχίας (grand succès) *La paix du ménage*, κωμῳδία εἰς πράξεις δύο τοῦ Guy de Maupassant, ἥτις ἐκρίθη ὡς ἀντιγραφὴ ἐκ τῶν ἔργων τοῦ Δουμᾶ *Francillon* καὶ *Visite de noces*. Ὁ Sarcey ὡς καὶ ὁ Lemaître, μάλιστα ὁ πρῶτος, ἐποιήσαντο τὴν ἀντιπαραβολὴν. Τὸ κυριώτατον πρόσωπον τοῦ ἔργου ὑπεδύσατο ἡ δεσποινὶς Barlet, ἥτις κατὰ τὴν κοινὴν πάντων τῶν κριτικῶν ὁμολογίαν, ἐν οἷς καὶ τὴν τοῦ Sarcey, ἤρατο ἕνα τῶν ὡραιοτέρων αὐτῆς θριάμβων. Προκειμένου δὲ περὶ τῆς

καλλιτέχνιδος ταύτης, σημειωτέον ὅτι τὸ *Figaro* ἐν τινι τῶν τελευταίων φιλολογικῶν αὐτοῦ παραρτημάτων ἐδημοσιεύσεν ἐρώτησιν περὶ τοῦ τίς τῶν ὑποκριτριῶν ἐνδύεται κάλλιον. Ἡ ἀπόφασις, δημοσιευθεῖσα ἐν ἑπομένῳ φύλλῳ, ὧν ὑπὲρ τῆς Barlet, ἥτις ἐχαρακτηρίσθη, ὅτι ἐνδύεται οὐ μόνον μετὰ χάριτος ἀλλὰ καὶ ὡς προσήκει, μὰ ἠέρουσα ἐπὶ τῆς σκηνῆς ἐν περιπάτῳ ἀμφιέσει αἰθούσης καὶ τὰ τοιαῦτα.

Ἀλλὰ καθ' ὃν χρόνον ἐν Ἀθήναις τὸ γνωστὸν συνέβαινε χωμαντικὸν δρᾶμα τῆς Μαίρης Ἤμπερ καὶ τοῦ Μιχαὴλ Μιμίκου καὶ ἡ Μαίρη ἐρριπτετο ἀπὸ τοῦ ἀετώματος τοῦ Παρθενῶνος, θῦμα τοῦ εὐγενοῦς αὐτῆς αἰσθήματος, ἐν τῇ Γαλλικῇ-Κωμῳδίᾳ ἐδιδάσκετο ἔμμετρον μονόπρακτον δρᾶμα τοῦ ποιητοῦ τῆς Γριζελίδος Armand Silvestre ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν Σαπφὼ (Sapho) ἀναμιμνήσκον ἡμᾶς τὴν «οἰστρῶντι πόθῳ ριφθεῖσαν πέτρας ἀπὸ τηλεφανοῦς» λεσβίαν λυρικὴν ποιήτριαν καὶ τὰ παραδιδόμενα περὶ αὐτῆς, τοῦ συμπολίτου αὐτῆς ἐπίσης λυρικοῦ Ἀλκαίου καὶ τοῦ Φάωνος. Τοῦ δραματίου τοῦ Silvestre ἡ ὑπόθεσις ἔχει ἐν βραχεῖ λέξει ὧδε: Ὁ ποιμὴν Ὕλας ἐρᾷ τὴν Σαπφώ, περὶ ἧς αἱ στροφαὶ αὗται:

Elle apparut sur le rivage,
D'extase semblant le couvrir,
A ses pieds nus le flot sauvage,
Comme vaincu, venait mourir.
Eperdu d'un vague délire,
Avec les cordes de la lyre
Mon cœur palpitait sous sa main;
Et, pour la voir sous ses longs voiles,
La nuit allumait ses étoiles . . .
— Sapho passait sur le chemin!

Συντυχὼν δὲ τῇ Σαπφοῖ ἀναπνοῦται αὐτῇ, ὅπως ἀπαθανατίσῃ αὐτὴν τῆς ἀναμνήσεως τοῦ φάωνος, ὅστις κατέλιπεν αὐτήν, ὅτι οὗτος ἀπέθανεν, ἀλλ' ἡ Σαπφώ, πολὺ ἀγαπῶσα, βυθίζεται εἰς λύπην, ὅτε ἀφικνεῖται ὁ Ἀλκαῖος, πειρᾶται δὲ νὰ παρηγορήσῃ αὐτὴν δι' ἄλλων τε λόγων καὶ τῶνδε:

Lambeau de robe pris au dos sanglant d'Hercule,
L'amour est un fouet qui dans nos mains circule,
Passant de l'un à l'autre et partout flagellant.
La vierge triomphante et le vieillard tremblant.
Pour qui conçoit ainsi l'amour et son salaire,
Con're qui nous torture il n'est pas de colère.

Καὶ τῶν ἑξῆς:

La Lyre est la porte fermée
Qui garde le jardin des cieux:
Par Lile, à notre âme charmée,
S'ouvre un séjour délicieux.
Comme un chasseur qui tend ses toiles,
Le poète prend des étoiles
Au réseau de ses cordes d'or;
Et, des planètes effarées
Volant les ailes déchirées,
Fuit dans l'azur plus haut encor.

Κατὰ τὴν διάλεξιν ὅμως ταύτην ὁ Ἀλκαῖος, ὅστις ἐπίσης ἠγάπα τὴν Σαπφώ, ἀνοίτως φερόμενος, κατέστησε γνωστὸν αὐτῇ ὅτι ὁ Φάων οὐδαμῶς ἀπέθανεν, ἀλλ' ἀπατᾷ αὐτὴν μετά τινος Κασσιόπης:

Hier encor, triomphant,
Je l'ai vu dans Lesbos avec Cassiopée.

Τότε ἡ Σαπφὼ ῥίπτει τὴν λύραν αὐτῆς, ἑαυτὴν δ' εἶτα εἰς τὴν θάλασσαν, ὁ δὲ Ἀλκαῖος πίπτει ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ βράχου πρὸς τὴν ἄβυσσον καὶ λέγει:

Sur ses cheveux flottants s'est refermé l'abîme.
Morte? non; que le flot emporte sa victime!
Envole-toi, Sapho, vers ton rêve sublime.
Ici-bas dans les chants, malgré toi, tu vivras.

Ἡ κριτικὴ καίπερ ἀνομολογοῦσα τὴν λαμπρότητα τῶν στίχων τοῦ ἔργου ἔκρινεν ὅμως αὐτὸ ὡς οὐχὶ ἄξιον τοῦ ποιητοῦ τῆς Γριζελίδος.

Ἀπὸ τῆς λυρικῆς Σαπφοῦς μεταβαίνομεν εἰς ἄλλο, ὅπερ ἀνιαρὸν ἡμῖν τυγχάνον ἐν ὄντι μόναις λέξεσιν ἀληγηθοδόρεθα. Γνωστὸν τυγχάνει ὂν τὸ μυθιστόρημα τοῦ About Ὁ βασιλεὺς τῶν ὀρέων (le Roi des Montagnes). Κατὰ τὸ μυθιστόρημα τοῦτο ὁ Fabrice Carré προὔτίθετο νὰ διασκευάσῃ δρᾶμα. Καθὰ δὲ ἡ Ἠχὼ τῶν Παρισίων ἔγραψεν, ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις μαθοῦσα τοῦτο ἐποιήσατο διαβήματα παρὰ τῇ γαλλικῇ κυβερνήσει κατὰ τῆς διδασκαλίας τοῦ ἔργου, διά τε τοῦ ἐν Παρισίοις ἐπιτετραμμένου τὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ διὰ τοῦ ἐν Ἀθήναις πρεσβευτοῦ τῆς Γαλλίας. Μὴ ἔχοντες τακτικῶς τὰ ἑλληνικά, φύλλα ἀγνοοῦμεν κατὰ πόσον τὸ πρᾶγμα ἔχει τὴν ἀλήθειαν. Παρατηρητέον ὅμως ὅτι ἐν τῇ Χρόνῳ, τῇ Ἐφημερίδι τῶν συζητήσεων νοῦδεν ἀνέγνωμεν, ἐξ ὧν ἐνθυμούμεθα, περὶ τοῦ πράγματος. Ὁπωσδήποτε ἡ Ἠχὼ ἐδημοσίευσε καὶ διάλεξιν τοῦ Carré, καθ' ἣν οὗτος ἀκριβῶς τὸ πρᾶγμα ἀπεφήνατο, προσθεὶς ὅτι τὰς ἐνεργείας τῆς ἑλλ. κυβερνήσεως μαθών, προέβη ἀμέσως εἰς ἔναρξιν τῆς συντάξεως τοῦ ἔργου, οὗτινος μίαν τὸν σκελετὸν εἰχε καταρτήσει, ἵνα ἴδῃ ensuite si les Athéniens sont tous devenus des Béotiens. Πρὸς ἀρωγὴν δὲ τοῦ ὑβριστοῦ αὐτῶν τῶν συμπατριωτῶν αὐτοῦ, οἵτινες τοσοῦτον συμπαθῶς ἔχουσι τῇ Ἑλλάδι, παρ' ᾗ ἀπολαύουσι τῶν ἴσων, ἄλλος, Maxime Guy καλούμενος, ἐδημοσίευσαν ἐπιστολὴν ἐν τῇ αὐτῇ ἐφημερίδι, δι' ἧς ἀγγέλλει ὅτι τῇ συνεργασίᾳ Georges Pellerin καὶ Paul Poller παρασκευάζει ἔργον *à grand spectacle* εἰς πράξεις πέντε καὶ δώδεκα εἰκόνας, ἐπιγραφόμενον Ἀθανάσιος (Athanasios), ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ γνωστοῦ λῃστοῦ τοῦ σιδηροδρόμου.

Ἐν τοῖς ἔργοις τούτοις, τῇ κωμῳδίᾳ τοῦ μὲν καὶ τῇ παντομίμῳ τοῦ δέ, ἐξιδιαλισμένην ἔχουσι τὴν ἐπιτυχίαν ἐκ τῶν προτέρων τὰ κωμικὰ ἢ γελοῖα πρόσωπα, διότι ἐν συναισθήσει θὰ γράψωσιν αὐτὰ οἱ συνθέται αὐτῶν. Ἐπὶ τούτοις ἡμεῖς συγχαιρομεν αὐτοῖς.

ΟΔ. ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ.

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

Τὴν προσοχὴν τοῦ ἐν Εὐρώπῃ πολιτικοῦ κόσμου ἀπεσπάσθη κατὰ τὴν ἑβδομάδα ταύτην καὶ ἀκαδρολεῖ ἔτι ἡ ἐν τῷ «Μανάστιρι» τῆς ῥωσικῆς αὐτοκρατορίας δημοσιευθεῖσα καινοποιοῖς, ἥτις ὑπὸ τύπον νουθεσίας εἰσηγεῖται τοῖς βουλγάροις ὑπουργοῖς ὅπως παύσωσι πρὸς κέντρα λαιτίζειν καὶ ἀποσχῶσι παρακαινοῦνεμένων ἐνεργειῶν. Ἐν πολλοῖς κύκλοις τοῦ εἰρημένου κόσμου ἐχαρακτηρίσθη τὸ διάβημα τῆς Ρωσίας ὡς οἱονεὶ ἐντονωτέρας ἐνεργείας, ἀλλ' αἱ ἰδέαι αὗται οὐν φαίνονται εὐρυζόμεναι ἐπὶ ἀσφαλῶν βάσεων. Βεβαίως ἐν τῷ ῥωσικῷ διαβήματι ἐνυπάρχει τάσις τις ἐγκαταλείψεως τῆς τέως τηρουμένης παθητικῆς πολιτείας, ἀλλ' ἴσως πιθανωτέρα εἶναι ἡ γνώμη, ὅτι ἡ κυβέρνησις τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου τείνει διὰ τοῦ διαβήματος τούτου ν' ἀπαλλάξῃ ἁπλῶς τὴν εὐθύνην αὐτῆς ἐν ἐνδεχομέναις περιστάσεσιν, αἵτινες δύνανται νὰ προκύψωσιν ἐκ τῆς συγκρούσεως τῶν ἰδεῶν τοῦ προϋπουργοῦ τῆς Βουλγαρίας πρὸς τὰς τοῦ λαοῦ, τοῦ ἐμμένοντος εἰς τὰς θρησκευτικὰς πεποιθήσεις αὐτοῦ καὶ προσδοκῶντος προστασίαν ἀπὸ τοῦ ἰσχυροῦ τούτων προστάτου. Ἀπέχοντες τῆς περαιτέρω ἀνελίξεως τοῦ ζητήματος σημειοῦμεν ἁπλῶς τὸ σπουδαῖον τοῦ πράγματος καὶ ἀπτόμεθα ἑτέρων ζητημάτων, ἅπερ ὡσαύτως τὴν προσοχὴν ἐπεσπάσαντο τοῦ πολιτικοῦ κόσμου κατὰ τὴν ἑβδομάδα ταύτην.

Τῶν ζητημάτων τούτων κυριώτερα τυγχάνουσιν ἡ εἰς Ρώμην ἐπικειμένη μετάβασις τοῦ γερμανοῦ μονάρχου ἐπὶ τοῖς ἀργυροῖς γάμοις τοῦ βασιλέως Οὐμβέρτου καὶ τῆς βασιλίσσης Μαργαρίτας καὶ τὸ στρατιωτικὸν ἐν τε Γερμανίᾳ καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ. Τὸ πρῶτον αὐτῶν χαρακτηρίζεται ὡς ἔνδειξις συσφίγξεως τῶν δεσμῶν τῆς τριπλῆς συμμαχίας, οὗς οἱ διασῶται αὐτῆς ὡς ἀδιαρρήκτους παριστάνοντες διαδίδουσιν ὅτι ἥ τε Αὐστρία καὶ ἡ Ἰταλία ἀπεδέξαντο τὰ ὑπὸ τοῦ Μόλτκε ἐκπονηθέντα ἤδη σχέδια πολέμου κατὰ τῆς Γαλλίας καὶ Ρωσίας καὶ ὅτι μυστικαὶ πρὸς τοῦτο ὑπεγράφησαν συνθῆκαι. Ἐὰν ἤδη ἀναζητήσωμεν τὸ αἴτιον τῶν τοιούτων ψευδῶν, ἀνευρίσκομεν αὐτὸ ἐν ταῖς γαλλορωσικαῖς φιλοφρονήσεσιν, αἵτινες ἐπιρρωσθήσονται κατὰ τὸν προσεχῆ αὔγουστον καὶ σεπτέμβριον, ὅτε ἐκ Νέας Γόρκης ἐπαναπλέπτει ὁ ῥωσικὸς στόλος καὶ εἰσπλέει εἰς γαλλικὸν λιμένα τῆς Μάγχης ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν ἑνὸς τῶν ἐπισημοτέρων μελῶν τῆς ῥωσικῆς αὐτοκρατορικῆς οἰκογενείας, ἀλλὰ καὶ αἱ ῥωσογερμανικαὶ ἐμπορικαὶ διαπραγματεύσεις οὐ μικρὸν συμβάλλονται εἰς τὴν ἀναγραφὴν τοιούτων φημῶν· αἱ παρὰ τῆς Γερμανίας γινόμεναι παραχωρήσεις εἰς τὴν Ρωσίαν πρὸς ἀναστύνδεσιν τῶν ἐμπορικῶν σχέσεων, αἱ πρὸς τὸν ἐν Πετρουπόλει γερμανὸν πρεσβευτὴν στρατηγὸν Βέρδερ φιλοφρονήσεις τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου καὶ ἡ προσεχὴς εἰς τὴν ῥωσικὴν πρωτεύουσαν ἐπίσκεψις τοῦ ῥώσου ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπουργοῦ κ. Γίρς, ὅστις διακρίνεται ἐπὶ συμπαθείᾳ πρὸς τὴν Γερμανίαν καὶ ἐπὶ καλλιεργείᾳ τῶν πρὸς τὴν δύναμιν ταύτην φιλικῶν σχέσεων τῆς οἰκείας χώρας, προὐκάλεσαν ἱκανὸν φόβον ἔν τε Ρώμῃ καὶ ἐν Βιέννῃ ἰδίᾳ, ὅπου μεγάλη ἐπικρατεῖ δυσπιστία, καὶ μετὰ πικρίας ἐκφολιθίσθησαν αἱ πρὸς τὸν κ. Κυρνὸ δηλώσεις τοῦ διαβόξου τοῦ μαυροβουνιωτικοῦ θρόνου περὶ τῶν πρὸς τὴν Γαλλίαν ἐγκαρδίων αἰσθημάτων τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου. Ἕνια μάλιστα τῶν ἐγκριτοτέρων ὀργάνων τοῦ βιεννέου καὶ ποσταίου τύπου προέβησαν ἄχρι τοσούτου, ὥστε τὴν γαλλορωσικὴν φιλίαν, ἣν ὁ τσάρος παρέσπεισεν ὡς ἐγκεχαραγμένην ἐν ταῖς καρδίαις, ἐχαρακτήρισαν ὡς ἀπορρέουσαν ἐκ μέσους καὶ ὡς ὑπαγορευθεῖσαν ἐκ τῆς ἐναντίον τρίτου κοινῆς ἐχθρας τῶν δύο φίλων κρατῶν, τῆς Ρωσίας καὶ τῆς Γαλλίας. Ὁπωσδήποτε εἰς τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ γερμανοῦ μονάρχου ἰδιάζουσα ἀποδίδοται σημασία, οὐ μικρὰν δ' αἰσθάνονται ἀνακούφισιν οἱ περὶ τὸν βασιλέα Οὐμβέρτον πρὸ τῆς ἀλγεινῆς μάλιστα τῶν οἰκονομικῶν καταστάσεως τοῦ βασιλείου.

Τὸ δὲ στρατιωτικὸν ζήτημα προσλαμβάνει μεγάλην σπουδαιότητα ἕνεκα τῶν ἐν Ρωσίᾳ καὶ Γαλλίᾳ προόδων, αἵτινες, ἀνησυχοῦσαι σφόδρα τοὺς ἐν Γερμανίᾳ καὶ Ἀγγλίᾳ, ἐξαναγκάζουσι τούτους μὲν νὰ ζητήσωσιν αὔξησιν τοῦ νῦν καταστατικοῦ, ἐκείνους δὲ νὰ τύχωσιν ἀντὶ πάσης θυσίας τῆς ἐπιψηφίσεως τοῦ περὶ διετοῦς θητείας νομοσχεδίου. Σπουδαῖοι στρατιωτικοὶ τῆς μεγάλης Βρετανίας, διορῶντες τὸ ἐλαττωματικὸν τοῦ οἰκείου στρατοῦ πειθῶνται, νὰ ἐξεύρωσι μέσον ἐπανορθώσεως τῶν κακῶς κειμένων, ἐλλείψει δὲ τοιούτου ἀποκλίνουσιν εἰς τὴν αὔξησιν τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ, ὃ οὗ δύναται νὰ ἐξασφαλισθῇ ἡ τῶν ἀκτῶν τοῦ ἡνωμένου βασιλείου ἄμυνα κατὰ πάσης ἐξωτερικῆς ἐπιδρομῆς· οἱ ἄγγλοι δηλονότι βλέποντες τὸ ἀδύνατον τοῦ καταστῆσαι τὴν χώραν αὐτῶν ἐπιθετικὴν δύναμιν, ζητοῦσι νὰ καταστήσωσιν αὐτὴν τοὐλάχιστον ἀμυντικήν, ἐφ' ᾧ καὶ ὁ ἐπὶ τῶν ναυτικῶν ὑπουργὸς διὰ σπουδαίας δηλώσεως ἐν τῷ κοινοβουλίῳ ὑπέδειξε τὴν ἀνάγκην ἀυντόνων μέτρων ὑπὲρ τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ, ὑπερέχοντος μὲν νῦν τοῦ γαλλικοῦ καὶ ῥωσικοῦ, μέλλοντος δὲ νὰ ὑπολειφθῇ τούτων μετὰ τριετίαν. Παραπλησίαν πολιτείαν βαίνοντες καὶ οἱ ἐν Γερμανίᾳ ἀγωνίζονται νὰ ἐκφοβίσωσι τὸν λαὸν καὶ ν' ἀποσπάσωσιν ἀπὸ τῶν ἀντιπροσώπων αὐτοῦ τὴν ψῆφον, δι' ἧς τὸ νομοσχέδιον τῆς διετοῦς θητείας νόμου κῦρος περιλαμβάνει. Ἀλλὰ τὸ ἔργον κατὰ πολλῶν προσκρούει προσκομμάτων, καὶ ἔνθεν μὲν ὁ κόμης Καπρίβης ἀπειλεῖ τοὺς ἐν τῇ Λευκῇ αἰθούσῃ διὰ διαλύσεως τῆς συνελεύσεως αὐτῶν, ἔνθεν δὲ ὁ αὐτοκράτωρ Γουλιέλμος ζητεῖ νὰ ἐπιβιβῇ διὰ τοῦ αὐτοῦ κύρους, καὶ νὰ ὑποδείξῃ ὅτι ἡ κυβέρνησις σκοπεῖ νὰ ἐπιμείνῃ εἰς τὴν πραγμάτωσιν τῶν ἑαυτῆς σχεδίων. Ἡ Α. Μ., ὑποδεικνύουσα μάλιστα τὴν τοιαύτην αὐτῆς πρόθεσιν καὶ διατρανοῦσα ὅτι ἡ τῆς κοινοβουλευτικῆς στρατιωτικῆς ἐπιτροπῆς ἀντίστασις δὲν ἀφοπλίζει τὴν κυβέρνησιν προέβη εἰς δηλώσεις σημαντικωτάτας πρὸς τοὺς διαταθέντας ὅτι ἡ κυβέρνησις φανήσεται ὑποχωροῦσα, ἐφάνη καὶ ἐν τῷ γνωστῷ ζητήματι τοῦ σχολικοῦ νομοσχεδίου τοῦ κ. Ζέδλιτς· «Ἀδίκως, εἶπεν ὁ αὐτοκράτωρ Γουλιέλμος, ἔψεξαν τὴν κυβέρνησιν ἐπὶ ἀδυναμίᾳ κατὰ τὸ νομοσχέδιον τοῦτο. Λοιπὸν τὸ στρατιωτικὸν νομοσχέδιον θὰ καταδείξῃ ὅτι ἡ κυβέρνησίς μου δὲν εἶναι κυβέρνησις ἀσθενὴς καὶ ὅτι ἐν ἐμοὶ σώζεται ἀκμαία ἡ σταρρὰ τοῦ πάππου μου θέλησις». Ἐὰν ἤδη αἱ ταῦτα προστεθῇ καὶ ἡ διαβεβαίωσις, καθ' ἣν ὁ γερμανὸς μονάρχης εἰς Ρώμην μεταβαίνων ἐπὶ ταῖς ἑορταῖς τῆς εἰκοσιπενταετηρίδος τῶν γάμων τοῦ συμμάχου βασιλέως σκοπεῖ νὰ ἐπισκεφθῇ καὶ τὸν Πάπαν, προδηλότερος ἀποβαίνει ἡ εἰς τὸ περὶ διετοῦς θητείας νομοσχέδιον ἀποδεδομένη σοβαρότης, ἕνεκα τοῦ ὅτι ἐκ τῆς ἐπισκέψεως ταύτης ἀπορρέει ἡ ἐλπὶς καθ' ἣν ὁ θρησκευτικὸς ἀρχηγὸς τοῦ ὑπεραγωγαίου κόμματος ἡ Γερμανία θὰ πείσῃ αὐτὸ εἰς τὸ παραδεχεῖν τὴν ψῆφον αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς ἐπιδιωκομένης στρατιωτικῆς

μεταρρυθμίσεως· καὶ ἴσως μὲν παρὰ πολλοῖς θὰ ἐπικρατήσῃ ἡ ἰδέα ὅτι ἡ πρὸς Λέοντα τὸν ΙΙ'' ἐπίσκεψις τοῦ γερμανοῦ μονάρχου θὰ δυσαρεστήσῃ τοὺς ἐν Ρώμῃ, ἀλλ' ὁ αὐτοκράτωρ, προλαμβάνων τὴν δυσαρέσκειαν ταύτην, σκοπεῖ ἴσως νὰ τηρήσῃ ὅπερ πρόγραμμα ἐτήρησε καὶ κατὰ τὴν εἰς Ρώμην μετάβασιν τῷ 1888, ὅτε ἐπεσκέφατο τὸν πάπαν ἐξοὐδετέρου ἐδάφους, ἤτοι ἐκ τοῦ μεγάρου τῆς γερμανικῆς πρεσβείας.

Ἐκ τῶν κυρίως δὲ ἐσωτερικῶν ζητημάτων ἐν μὲν τῇ Ἀγγλίᾳ ὑπάρχει πάντοτε τὸ περὶ Ἰρλανδίας νομοσχέδιον, οὗ ἡ συζήτησις ἀνεβλήθη μετὰ τὸ Πάσχα, ἐν Γαλλίᾳ τὸ παναμαϊκόν, ὅπερ προὐκάλεσε τὴν παραίτησιν τοῦ ὑπουργοῦ τῆς δικαιοσύνης, ἀνακαλέσαντος ὅμως τὴν ἀπόφασιν αὐτοῦ τῇ ἐπιμονῇ τῶν συναδέλφων, ἐν Αὐστροουγγαρίᾳ τὸ περὶ πολιτικοῦ γάμου, ἐν Ρωσίᾳ τὸ περὶ μεταρρυθμίσεων εἰς τὴν ἐσωτερικὴν διοίκησιν, ἐν Γερμανίᾳ τὸ στρατιωτικὸν καὶ τὸ τῶν ἐμπορικῶν διαπραγματεύσεων πρὸς τὴν Ρωσίαν, ἐν Σερβίᾳ τὸ τῶν ἐκλογῶν καὶ ἐν Ἑλλάδι τὸ τοῦ δανείου, ὅπερ ἀνθαμιλλῶνται νὰ καλύψωσιν οἱ ἐν Λονδίνῳ καὶ Παρισίοις.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ.

Σάββατον, 6 Μαρτίου.

Ἡ κατὰ τὴν ἑβδομάδα ταύτην γενομένη δεκαπενθήμερος ἐκκαθάρισις ἐν τῷ χρηματιστηρίῳ ἡμῶν διῆλθε λίαν ὁμαλή. Τὰ δικαιώματα τῆς μεταφορᾶς (report) ὑπῆλθαν σχετικῶς εὐθηνά, οἱ δὲ πρὸς παράδοσιν τίτλοι οὐδεμίαν παρέσχον δυσχέρειαν. Τοῦτο ἐνεθάρρυνεν ἔτι μᾶλλον τοὺς διαιτῶντας τοῦ ὑψωμοῦ, ἐνίσχυσε δὲ τὴν πεποίθησιν ὅτι τὸ τὴν δευτέραν ἐκκοπὲν ἑξάμηνον τοκομερίδιον ἐπὶ παράδων 22 δὲν θὰ βραδύνῃ νὰ κερδηθῇ. Καὶ ὅμως ἀντὶ τῆς προσδοκωμένης ὑπερτιμήσεως ἐπέλθεν ὑποτίμησις πάντων τῶν χρεωγράφων ἕνεκα τῶν ἐνώπιον τοῦ κακουργιοδικείου τοῦ Σακουάνα ἀποκαλυφθέντων νέων παναμαϊκῶν σκανδάλων καὶ τῆς παραιτήσεως τοῦ κ. Bourgeois, ὑπουργοῦ τῆς δικαιοσύνης. Ὑπετιμήθησαν λοιπὸν τὰ μὲν Γενικὸν χρέος μέχρις 23.38 (ἄνευ τοῦ τοκομεριδίου), αἱ δὲ ὁμολογίαι τῶν Σιδηροδρόμων μέχρις 90 3/4, καὶ αἱ μετοχαὶ τοῦ Μονοπωλείου μέχρι 16.35. Ἀλλ' ἡ ὑποτίμησις αὕτη δὲν διήρκεσεν εἰ μὴ μίαν καὶ μόνην ἡμέραν, τὸ μὲν διότι τὰ νέα παναμαϊκὰ σκάνδαλα δὲν ἔσχον ἐπιφόβους διαστάσεις, οὐδὲ προὐκάλεσαν, ὡς ἐνομίζετο, τὴν πτῶσιν τοῦ γαλλικοῦ ὑπουργείου, τὸ δὲ διότι ὁ ὑποστηρίζων τὰ τουρκικὰ χρεώγραφα ἰσχυρὸς ὅμιλος ἐνήργησεν ἐνταῦθά τε καὶ ἐν Εὐρώπῃ σπουδαίας ἀγορὰς πρὸς διατήρησιν τῶν τιμῶν, ὡς συνειθίζει νὰ πράττῃ, ὁσάκις αἰτία τις οἱαδήποτε προκαλεῖ ἐκπεσμόν. Εἶναι γνωστὸν ὅτι τὰ συμφέροντα τῆς αὐτοκράτορ. ὀθωμανικῆς Τραπέζης εἰσὶν ἀναποσπάστως συνδεδεμένα μετὰ τῆς τύχης τῶν τουρκικῶν χρεωγράφων, ὧν κατέχει μεγάλα ποσά, δι' ὃ καὶ αἱ μετοχαὶ αὐτῆς ἀνατιμῶνται ἢ ὑποτιμῶνται ἀναλόγως τῆς ὑψώσεως ἢ ἐκπτώσεως τῆς τιμῆς τῶν χρεωγράφων τούτων. Μέγιστον λοιπὸν συμφέρον ἔχουσα εἰς τὴν διατήρησιν τῶν τιμῶν, ἐξακολουθεῖ νὰ ὑποστηρίζῃ αὐτὰ ἐν πάσῃ περιστάσει, καὶ πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ὁ περὶ αὐτὴν ἰσχυρὸς ὅμιλος κατέστη κύριος τῆς καταστάσεως καὶ δύναται νὰ θεωρηθῇ ἀκαταμάχητος. Διὰ τοῦτο οἱ ἕνεκα αἰτίας τινὸς ἐπιδιώξαντες τὴν ὑποτίμησιν τῶν τουρκικῶν χρεωγράφων ἢ κερδοσκοπήσαντες ἐπὶ τοῦ ἐκπεσμοῦ ἀείποτε εὑρέθησαν ἠπατημένοι. Αἱ γενόμεναι λοιπὸν ἀγοραὶ οὐ μόνον ἀνεχαίτισαν τὸν περαιτέρω ἐκπεσμόν, ἀλλὰ καὶ ζωηροτέραν προεκάλεσαν ὕψωσιν, ὥστε ἐντὸς δύο ἡμερῶν τὸ μὲν Γενικὸν χρέος ἀνετιμήθη μέχρις 25.9, αἱ δὲ Σιδηρόδρομοι ἔφθασαν περὶ τὰ 94 καὶ αἱ μετοχαὶ τοῦ Μονοπωλείου ὑπερέβησαν τὰς λ. 17. Ἐν τούτοις καὶ ἡ βελτίωσις αὕτη δὲν διήρκεν ἐπὶ πολύ, ἀπὸ δὲ τῶν μέσων τῆς ἑβδομάδος ἐπεκράτησε στασιμότης καὶ ἀπραξία, συνέπεια τῆς ὁποίας συνήθως ἡ χαλάρωσις τῶν τιμῶν. Ἡ χαλάρωσις αὕτη ἐξηκολούθησε μέχρι τῆς χθὲς ἑσπέρας, καθ' ἣν τὸ μὲν Γενικὸν χρέος ἐτιμᾶτο 24.4, οἱ δὲ Σιδηρόδρομοι 93 3/4 καὶ αἱ μετοχαὶ τοῦ Μονοπωλείου 16.39. Εἶναι ἐννοούμενον ὅτι οἱ ἰσχυροὶ οἱ ἐνδιαφερόμενοι εἰς τὴν ὕψωσιν τῶν τουρκικῶν χρεωγράφων δὲν νομίζουσιν ἀκόμη κατάλληλον τὴν περίστασιν ὅπως ἐπιχειρήσωσι νέαν πρὸς ὑψωμὸν ἐκστρατείαν, οὐδὲ θεωροῦσι φρόνιμον νὰ ἐξαντλῶσιν ἀνωφελῶς τὰς δυνάμεις αὐτῶν, ἀρκοῦνται δὲ νὰ διατηρῶσι τὰς παρούσας τιμὰς μέχρις οὗ παρέλθωσι τὰ ἐκκρεμῆ ζητήματα, ἐν οἷς, πλὴν τῶν παναμαϊκῶν, σπουδαίαν κατέχει θέσιν καὶ πολλὴν δύναται νὰ ἔχῃ ἐπιρροὴν ἐπὶ τοῦ χρηματιστηρίου τῶν Παρισίων ἡ παρὰ τῆς γαλλικῆς Γερουσίας παραδοχὴ ἢ ἀπόρριψις τοῦ νόμου τοῦ κ. Τιράρ περὶ ἐπιβολῆς φόρου εἰς πάσας τὰς πράξεις τοῦ χρηματιστηρίου, συνέπεια τοῦ ὁποίου ἔσται ἡ διατήρησις ἢ ἡ ἐκμηδένισις τῆς ἐλευθέρας λεγομένης ἀγορᾶς (coulisse) τῶν Παρισίων, περὶ ἧς πολλάκις ἐποιησάμεθα λόγον. Ὑποτίθεται ὅτι ἡ γαλλικὴ Γερουσία, ὑπ' ὄψιν ἔχουσα τὴν γενικὴν κατακραυγὴν καὶ τὴν παρὰ τῆς κοινῆς γνώμης ἀποδοκιμασίαν τοῦ ὑπὸ τῆς Βουλῆς ψηφισθέντος νόμου, ἂν μὴ ἀπορρίψῃ αὐτόν, θὰ ἐπιζητήσῃ ὅμως τὴν τροποποίησιν τῶν καθ' ἕκαστα, ὥστε νὰ καταστῇ ὅσον οἷόν τε ἀβλαβής, καὶ ἡ ἐλευθέρα ἀγορὰ νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸ ἔργον της ὑποβαλλομένη εἰς τὸν φόρον, καὶ εἰς ἀναγκαίους τινὰς περιορισμοὺς πρὸς περιστολὴν τῆς νῦν ἐπικρατούσης ἀκολασίας.

Ἀπὸ τῆς παρελθούσης ἑβδομάδος τὰ ἑλληνικὰ χρεώγραφα ὑπέστησαν σπουδαίαν ὑποτίμησιν, ἀποδιδομένην εἰς διαφόρους αἰτίας, ὧν πρώτη εἶναι ἡ βραδύτης περὶ τὴν ὁριστικὴν συνομολόγησιν τοῦ νέου δανείου, τὸ ὁποῖον τοσάκις καὶ ἐξ Ἀθηνῶν καὶ ἐξ Εὐρώπης ἀνηγγέλθη ὡς τετελεσμένον γεγονός, καὶ ὅμως ἐκ τῶν ὑστέρων ἀποδεικνύεται ὅτι δὲν ὑπερνικήθησαν πάντα τὰ προσκόμματα καὶ πρὸ πάντων ὁ ὅρος περὶ τοῦ τρόπου τῆς διαχειρίσεως τῶν δοθησομένων ἐγγυήσεων. Πρὸς ἐξομάλισιν τῆς δυσχερείας ταύτης ἐκρίθη ἀναγκαία ἡ εἰς Ἀγγλίαν, ἐν ἀνάγκῃ δὲ καὶ εἰς Γαλλίαν, μετάβασις τοῦ κ. Θεοτόκη, ὑπουργοῦ τῶν ἐσωτερικῶν. Δέδοται νὰ πιστεύσωμεν ὅτι ἡ ἀποστολὴ τοῦ ἀνδρὸς στεφθήσεται διὰ πληρεστάτης ἐπιτυχίας.

Ν. ΦΩΤΙΑΔΗΣ.

Ὁ ἐκδότης ΧΡΥΣΟΣΘΕΝΗΣ ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ

Κωνσταντινούπολις-Πέρα *Τυπολιθογραφεῖον ΝΕΟΛΟΓΟΥ*